

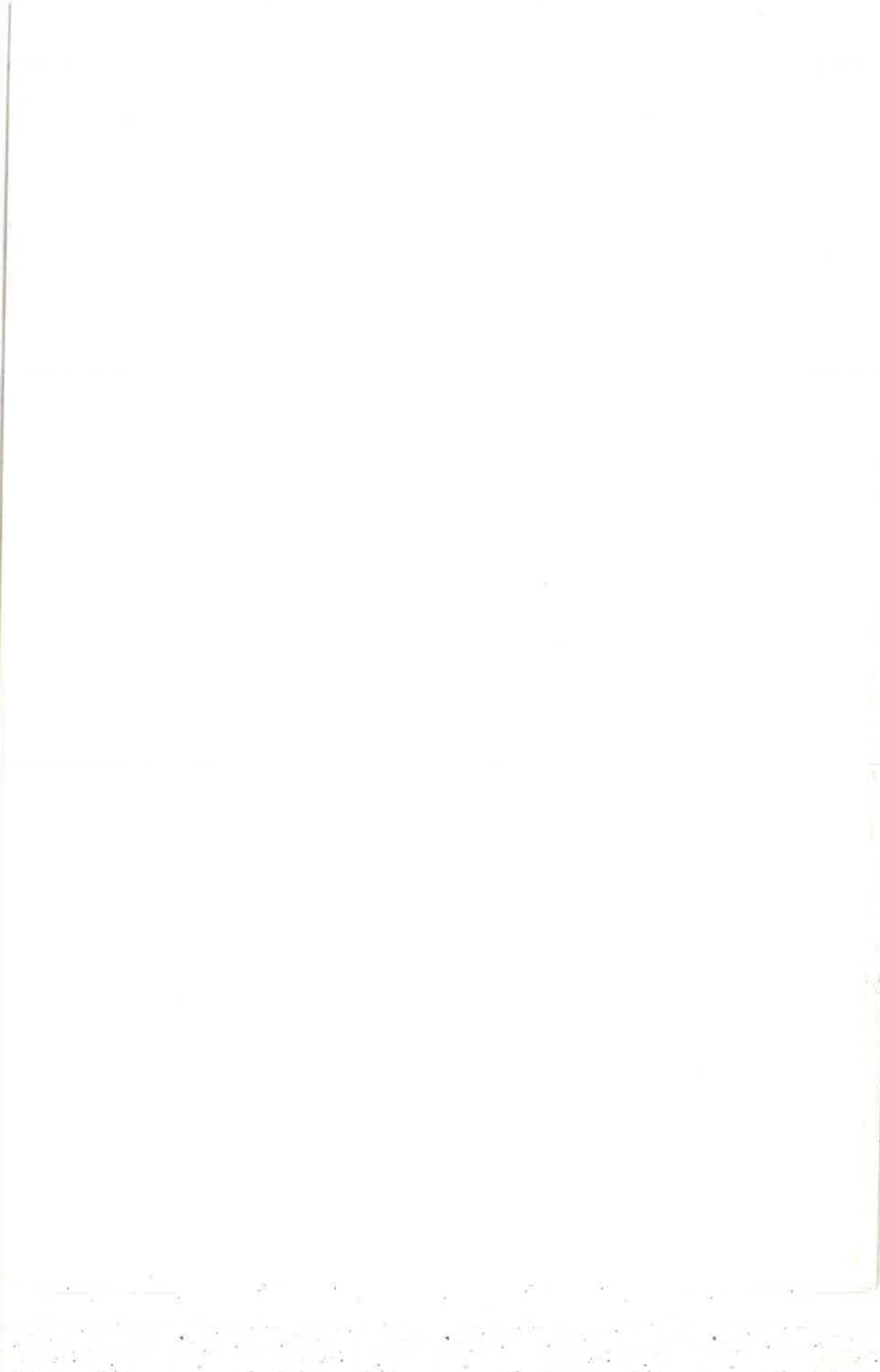
Sabri Tandoğan

GÖNÜL SOHBETLERİ

Cilt VI

1. Baskı

Sabri Tandoğan

GÖNÜL SOHBETLERİ

Cilt VI

1. Baskı

ISBN 975 - 92395 - 5 - 8

Gönül Sohbetleri Dizisi Kitap No: 6

1. Baskı : 2006 Ankara

Kapak : Rânâ Tandoğan

Dizgi – Baskı : Sözkeseu Matbaacılık Tic. Ltd. Şti

Tel: (312) 395 21 10 – 395 59 07

Fax: (312) 395 61 07

*Asil ve temiz kalbi, bir ömür boyu hep Allah ve
Peygamber aşkıyla çarpan, yaşadığı sürece her an
daha iyiye, daha güzele gitmek için çırpınan
merhum Annem Sabiha Tandoğan Hanımefendinin
aziz hâtırasına...*

İÇİNDEKİLER

Sorumluluk ve İnsan	7
İnsan ve Estetik	12
Muhteşem Hicret	17
Düşünüyorum, O Halde Varım	21
Beşeri Münasebetlerdeki İncelik.....	26
Millî Eğitim Faciası.....	31
Edebin Güzelliği.....	35
Özlediğim Cumhuriyet	39
Önce Yaşamak, Sonra Söylemek	44
Halka Hizmet, Hak'ka Hizmettir	49
İnsan ve Edep.....	53
Doktor Münir Derman	58
Sabır ve Şükür İçinde Yaşamak	63
Kalbin Mühürlenmesi	67
Olgun İnsan Kimdir?	72
Öğretmen Leman Hanım	77
Seyahatler ve İnsana Kazandırdıkları	81

Yarı Aydınlar	85
Sevelim, Sevilelim	88
Devlet-Millet İlişkilerindeki Hassas Nokta	92
Doğru Düşünebilmek	96
Hayret Makamı	100
Öğrenmek ve Yaşamak	105
Sabrın ve Şükrün Güzelliği	110
Mânevi Açıdan Yoksulluk ve Yoksul	114
Muhteşem Sentez	122
Hayat Karşısında Tavır Almak	126
Rainer Maria Rilke	131
İnternetteki Siteme Gelen Bazı Sorular ve Cevapları	173

Sorumluluk ve İnsan

Senelerce, senelerce evveldi. Şimdiki Modern Çarşı'nın olduğu yerde Devrim İlkokulu vardı. Orada okuyordum. Memduh Şevket Esendal'ın her hafta bir hikâyesi yayınlanırdı, M.Ş.E. takma ismiyle günlük aldığım gazetede. Bir hikâyesini hiç unutamam. Hikâyenin adı "Sorumlu" idi. O sıralarda Millî Eğitim Bakanlığında bir yangın çıkarılmış, hepimizin gözü önünde, koca Bakanlık cayır cayır yanmıştı, sorumlusu aranıyordu. Bakanlık müsteşarı "tabii hikâyede" istifaya hazırlanıyordu. Bir tatil günü odasına gelmiş, çekmecelerini topluyordu. İçeriye odacısı girdi ve ne yaptığını sordu. Müsteşar bey başını kaldırdı ve hüzünle şu sözleri söyledi. "Bu yangından sonra nasıl olsa beni makamımda oturtmazlar, özel eşyalarımı almaya geldim." Odacı itiraz etti, "Hayır efendim, ben sizi kurtarıyorum" dedi. Müsteşar hayretle sordu. "Nasıl olur?" Odacı bilgiç bilgiç sırıttı. "Kolayı var efendim" dedi. "Şimdi bütün gazetelere telefon edeceğim. Sorumlunun bulunduğunu söyleyeceğim." Derhal dışarı çıktı, az ileride bir hamal, elinde ipiyle kendini çağırarak kimseyi

bekliyordu. Ona dönerek dedi ki, "Sana on beş gün köfte, döner getireceğim, yeni bir takım elbise alacağım, on beş gün sonra da cebin paralarla dolu olarak çıkacaksın. Yalnız bir şartım var. Bu süre içinde kim ne derse desin, ne sorarsa sorsun ağzından tek söz çıkacak, sorumlu benim. On beş gün sonra nereye gidersen git." Zavallı hamalı kolundan sürükleyerek Bakanlığa götürür. Ellerindeki fotoğraf makinaları ile bekleyen gazetecilere hamalı göstererek, "İşte beyler, sorumlu bu" der. Ardı ardına flaşlar patlar, sorular sorulur. Cevap hep aynıdır, sorumlu benim ve müsteşar bey koltuğunu kurtarır.

Ne zaman sorumluluğa ait bir şey okusam, işitsem aklıma bu hikâye gelir. Hikâyenin yazıldığı tarihte ilkokul öğrencisi idim. Şimdi saçım sakalım ağardı, ihtiyarladım, ama değişen bir şey olmadı. Hep aynı olay ortaya çıkıyor. Birtakım kimseler sorumlu gösteriliyor, flaşlar patlıyor, yumruk gibi harflerle manşetler atılıyor, ama sonra. Sonrası hiç. Soruyorum sizlere, namussuzca, şerefsizce, hayasızca bankaları hortumlayarak nice zamandır memleketi krize sokan alçakların hangisi hapiste? Üstelik içlerinde, aman ne iyi yaptın, ne güzel yaptın, tekrar yap olur mu cicim diyerekten, o hortumcuların bazılarını milyarlarla ödüllendirerek yetmiş milyona dil çıkartan, yetmiş milyonla alay eden sayın büyüklerimiz de var. Şu anda çok karışık bir ruh hâli içindeyim. İçimden ağlamak geliyor, haykırmak, feryat etmek geliyor. "Yeter senden çektiğim, ey tersi dönmüş ahmak" demek geliyor. Şair ne güzel söylemiş:

"Ey benim dev memelerinde cüceler emziren acayip memleketim"

Sanırım, mânevi duyguları, inançları olmayan insanlarda, sorumluluk da olmuyor.

***“Yalnız acı bir lokma zehirle pişmiş aştan
Ve ayrılık anneden, vatandan, arkadaştan”***

Sorumluluk duygusu olmayan kimselere nasıl insan denilir? Bunlar nüfus sayımında nasıl insan diye sayılırlar, hâlâ anlamış değilim. Küçüklüğümden beri dikkât ettim. Sorumluluk duygusu olmayan insanlarda, kesinlikle söylüyorum, şahsiyet de teşekkül etmiyor. Evini toplamadan, temizlemeden, yemeğini pişirmeden kendini dışarıya atan bir kadında hiç şahsiyet olabilir mi? Hz. Ömer’i gece sabahlara kadar aç var mı, hasta var mı, ağlayan, inleyen, ıstırap çeken var mı diye sokaklarda dolaştıran, ondaki sorumluluk duygusu değil miydi? Bazı televizyon kanalları Televole’lerle, çeşitli hepinizin bildiği programlarla zehir saçıyorlar. İnsanlarımızı akıl ve ruh hastası yapıyorlar. Bunların yöneticilerinde zerre kadar sorumluluk duygusu olsa, böyle hareket edebilirler mi? Adı profesöre çıkmış birtakım belli kimselerle toplumun ruh ve iman kalelerinde gedikler açarlarken hiç mi vicdanları sızlamıyor? Nakış iğnesinin ucu kadar sorumluluk duygusuna sahip olsalar, bunları yapabilirler mi? Bir toplum ki ailesiyle, okuluyla, müesseseleriyle sorumluluk duygusundan uzak yaşıyorsa, insanın ister istemez dudaklarından bir mısra dökülüyor.

“Titrerim mücrim gibi, baktıkça istikbâlime”

Bir gün seçimi kaybettikten sonra Çörçil’e sormuşlar: “Yeni Başbakan hakkında ne düşünüyorsunuz?” Gülmüş. “Bir gün yolda gidiyordum” demiş. “Bir makam arabası durdu. İçinden yeni Başbakanın elbiseleri çıktı.” Ben, sorumluluk duygusu olmayan insanları da ona benzetiyorum.

Bir zamanlar Ankara'nın meşhur şekercisi Ali Uzun'un bir helvacı ustası vardı. O helvayı yemeğe doyum olmazdı. Ağzınızda eriyiverir, dağılıverirdi. Eşi emsâli olmayan bir lezzetle ayaklarınız yerden kesilirdi. Bir gün, kendisine bu kadar güzel helva yapmanın sırrını sordum. Tevâzu ile başını önüne eğdi, konuşmak istemedi. Sonra ısrar edince anlattı. Helva yapmazdan önce gusûl abdesti alır, secdeye varır, başarılı olması için Allah'a niyazda bulunurmuş. Sonra imalâthaneye girerken sant-râle haber bırakmış, beni kim ararsa arasın, bağlamayın. Bugün imalât günü dermiş. Helvanın yapılması bitinceye kadar kimseyle konuşmaz, âyetler, hadisler okurmuş. Helva bittikten sonra da, iki rekât şükür namazı kılarmış.

Gençlik yıllarımda, elbiselerimi diken bir terzi vardı, Sabri Yılmaz Yanık. Bir gün lise son sınıftaydım, bir akrabamız evleniyordu. Düğünde yeni bir elbise giymek istedim. Kumaşımı Sabri Yılmaz Yanık'a götürdüm. Düğün tarihini söyledim. O tarihe kadar yetiştirmesini rica ettim. Teslim günü gittim. Elbiseyi giydim, kendisine teşekkür ettim. "Ustacığım, ellerine sağlık pek güzel olmuş" dedim. Sabri Yılmaz "Hayır" dedi. "Çok güzel olmamış, sağ kolun arkasında minicik de olsa bir potluk var. Siz görmediniz, ama ben görüyorum. Bu şekilde elbiseyi teslim edemem." "Ama biliyorsunuz, bu gece düğün var, giymem gerek" dedim. Hiddetlendi, kaşlarını çattı, kesinlikle veremeyeceğini söyledi. Ve o kol üç kere söküldü, yeniden dikildi. Sonunda inanılmaz güzellikte bir elbise ortaya çıktı. İşte terzi Sabri Yılmaz Yanık'taki sorumluluk duygusu, onu bu şekilde harekete mecbur etmişti.

Bir ailenin çocuğuna bırakacağı en büyük miras, kız olsun, erkek olsun, onda bir sorumluluk duygusu uyandırmaktır. Bunu

veremeyen aile, yarın evlâdına trilyonlar da bıraksa, kısa bir süre sonra onların çarçur olduğunu görür. Öğretmenlerin, öğrencilerine aşılayacağı en güzel duygu, sorumluluk olmalıdır. Sorumluluk duygusu olmayan insan bir hiçtir, bir sıfırdır. Aile ve toplum için utanç vesilesidir. Eğer bizler sorumluluk duygusuna sahip değilsek, asla adam olamayacağımızı bilmeli, kendimizi boş yere kandırmaktan kurtarmalıyız. Milletler, içlerindeki sorumluluk duygusuna sahip insanların sayısı kadar güçlü olur, büyür ve yücelirler.

Sorumluluk, önce Allah'a ve Peygamber'e karşı olmalıdır. Ne için dünyaya gönderildiğinden habersiz bir insanın bir beyefendi, bir hanımefendi olduğunu hayatta kimse görmemiştir. İt gibi yaşayanlar, sonunda it gibi ölürler.

Ne olur, niçin yaratıldığımızın, neden dünyaya gönderildiğimizin bilincinde olsak. Bir gül gibi yaşayıp, severek ve sevilerek elimizden gelen her türlü iyiliği ve hayrı son nefesimize kadar yaparak, bir gül yaprağı gibi Hak'ka göçsek ne kaybederiz?

Duyuyor, biliyor, inanıyorum ki

Yaşamak sevgilerle güzel.

El ele tutuşup ilân edelim

"Aşk gelicek, cümle eksikler biter."

İnsan ve Estetik

Bir müslüman ölüyor, yıkılıyor, kefenleniyor, toprağa verilecek. Resulullah Efendimiz de oradalar. Cenaze toprağa konulmazdan önce, Kâinatın Efendisi mezarındaki bir taşı işaret ederek, o taşı oradan alın, buyuruyorlar. Hazır olan cemaatten biri, “Ya Resulullah” diyor, “Ölü, taşı hisseder mi?” Yüceler yücesi Peygamberimiz, o her zamanki incelik ve zarâfetiyle, “Ölü o taşı duymaz, hissetmez, ama o taşın varlığı, bizim gözlerimizi incitir.” buyuruyorlar.

Yine bir gün, yüce Peygamberimiz, ashâbı ile bir yere gidiyorlarmış. Birden bazı sahabeler yüzlerini buruşturuyorlar, “Aman efendim” diyorlar. “Oraya bakmayın, mübârek gözleriniz incinmesin.” Gösterilen yerde, bir köpek leşi vardır. Günlerce önce bir köpek ölmüş ve çürüme başlamıştır. Bir yandan görünü, bir yandan koku, haklı olarak bazı sahabeyi tedirgin etmiştir. Kâinatın Efendisi, arkadaşlarından ayrılıyor ve daha yakından o köpek leşini dikkâtle, saygıyla, edeple, temâşâ ediyor.

Sonra dönerek “Ama bir sıra gayet muntazam, inci gibi dişleri var” diyor. Resulullah Efendimiz gerek sözleri, gerek hareketleri, gerek giyim kuşamı, gerek yiyip içmesiyle hep güzelliğin, edebin, incelik ve zarâfetin simgesi olarak yaşadı. O sâde müslümanlar için değil, bütün insanlık âlemi için de eşi bulunmaz, erişilmez bir örnek ve rehber şahsiyet idi.

Peygamberimizin Hak'ka göçüşünden bir süre sonra, müstesna şahsiyeti ile gözleri ve gönülleri kamaştıran bir sahabeyi, sevenleri bir gün yemeğe davet ederler. Sofrada büyük bir İslâmî incelik ve edeple konulanlar yenir. En son karpuz getirirler. O günün şartlarına göre, karpuz buz gibi soğutulmuştur. Yalnız bir şey dikkatleri çeker. O mübârek zat, buz gibi soğutulmuş cânım karpuzla elini bile uzatmaz. Uzaktan seyirci kalır. Sofradakiler hayretler içindedir. Biri dayanamaz. “Efendim” der, “Hiç karpuzdan buyurmadınız? Acaba bizim bilmediğimiz bir günah mı var?” O güzeller güzeli insan, cevap verir. “Hayır efendim” der. “Neden günah olsun. Karpuz çok güzel bir nimet. Yalnız ben Resulullah Efendimizi hiç karpuz yerken görmedim. Acaba yerken bir hata yapar mıyım, edep dışı bir harekette bulunur muyum diye korkuyorum, çekiniyorum. Onun için elimi uzatmıyorum” der. Bu olayı lise sıralarında iken elime geçen bir kitaptan okumuştum. Ve büyük heyecan duymuştum. Aradan bunca yıl geçti. O gün duyduğum ürperti hâlâ devam eder.

Yunus Emre bir şiirinde **“Benim bir karıncaya ulu nazarım vardır”** der. Bazen hayal ederim. Düşünürüm. Bir karınca yuvasının önünde, Yunus edeple, incelikle, hayranlıkla çömelmiş, gelip giden karıncalara hayretle, saygıyla bakıyordur. Öteden beri hayret duygusuna çok önem veririm ve oru hep bizi Allah'a ulaştıran köprülerden biri gibi görürüm. Dikkâtle bakacak olur-

sak, dinin de, ilmin de, güzel sanatların da özünde, aslında, kökeninde hep aynı hayret duygusunu görürüz. Gece herkesin uyuduğu bir saatte yıldızlara bakmak, onların akıl almaz güzelliği ile ürpermek ne muhteşem bir olaydır. Sabahleyin kuşların koro halinde söyledikleri cıvıltıyla bir insanın gözleri yaşarmamışsa, bir kelebeğin kanatlarındaki ilâhi güzellikle kendinden geçmemişse, o kimseye ne diyebiliriz. Bütün doğada, her zerrede Hak'kın muhteşem bir güzelliği, ürpertici bir tecellisi zuhûr ediyor. Kışın karlarla örtülü dallardan, ilkbaharda o harikulâde güzel bahar çiçeklerinin açılışı. O renk cümbüşü, insanı zevkten sarhoş ediyor.

“Deli eder insanı bu dünya

Bu gece, bu yıldızlar, bu koku,

Bu tepeden tırnağa çiçek açmış ağaç.

Bir günlük hayatımızdaki yediğimiz sebzeleri sayalım. Bir dağda, ovada, yaylada, parkta, bahçede gördüğümüz çiçekleri sayalım. Aradaki farkı düşünelim. Cenab-ı Hak'kın, insanın yetiştirilmesi ve tekâmülü için estetiğe ne kadar büyük önem verdiği kendiliğinden anlaşılır.

Şiir okumak güzeldir, şiir yazmak güzeldir ama asıl önemli olan, insanın kendi hayatını bir şiir hâline getirmesidir. Ânın güzelliğini yakalamak, yaşamak ve onun güzelliğini içimize sindirmek bizi Allah'a ne kadar çok yaklaştırır. Bir bilsek.

Fazıl Hüsnü Dağlarca bir şiirinde ***“Ve bir ân yaşıyorum bütün bir ömre bedel”*** diyor. O anların çoğalması oranında insan güzelleşir, zenginleşir, derinleşir. Aslında din, bilim ve güzel sanatlar, birbirini besleyen, birbirine ihtişam katan ne güzel kaynaklardır. İnsan sevince, sevdiği şey kadar büyür ve yücelir.

Bir tasavvuf şairi, bu gerçeği, kısa ve özlü olarak ne güzel anlatıyor. **“İnsanda görececek göz, işitecek kulak ve hissedecek kalp varsa, yeryüzündeki her zerre, ona Hak’kı bildiren ve söyleyen bir Cebrail olur”** diyor.

Yıllar önce, bir jeoloji kitabını inceliyordum. Çeşitli taşlar, özel âletlerle, çok dikkatli bir şekilde ortalarından kesilmiş ve renkli fotoğrafları çekilmişti. Aman Yarabbi! Gördüğüm muhteşem manzara beni ürpertti, gözlerimi yaşarttı. İnsan hayatını Peygamber Efendimizi örnek ve rehber olarak öyle hassas, öyle dikkâtlı, öyle saygılı yaşamalı ki, nerede olursa olsun, kendini Allah’ın huzurunda hissetmeli. İnsanın kendisi bir estetik olmalı. İnanılmayacak, akıl almayacak kadar güzel bir dünyada yaşıyoruz. Yerdeki minicik bir kır çiçeğinden, gökteki Samanyolu’na kadar bütün kâinat, Hak’kın güzelliğini, büyüklüğünü, yüceliğini fısıldıyor. Kâinattaki her şeyin bir yeri, bir anlamı, bir fonksiyonu var. İş onu görebilmede. O güzelliğin aşkını, vecdini, heyecanını sezebilmede. Eskiler ne güzel söylemiş **“Görenedir görene; köre nedir köre ne.”** Allah cümlemize bu sonsuz güzellikleri, heyecanları, incelikleri görececek göz, işitecek kulak, hissedecek kalp versin. Unutmayalım, güzellik, kâinatın altın anahtarıdır. Güzel gören güzel düşünür, güzel düşünen hayatından lezzet ve zevk alır.

Büyük Yunus ne güzel söylemiş:

Ben gelmedim dava için

Benim işim sevi işi

Dostun evi gönüllerdir

Gönüller yapmaya geldim.

Allah cümlemize bütün kâinatı, yerdeki bir kum tanesinden, gökyüzündeki Samanyolu'na kadar tek istisna olmadan, insanıyla, hayvanıyla, bitkisiyle, cemâdâtıyla Muhammedî bir aşkla kucaklamayı nasip etsin.

Amin...

Muhteşem Hicret

Hicret, gerek İslâm tarihinde, gerek insanlık kültür tarihinde fevkalâde önemi olan ve bu önemini kıyamete kadar muhafaza edecek bir olaydır. Bu durum, yüzyıllarca insanlar arasında yazıldı, söylendi, yorumları yapıldı, ama hâlâ önemi gerektiği kadar belirtilemedi, belki de belirtilemeyecek. Belki de insanoğlunun akı, kültürü, ihata gücü buna yetmeyecek. Hicret, imanın nefsaniyete, özgürlüğün zulme, Hak'kın bâtıla bir zaferidir. Hicretle beraber baskı, terör, zulüm, alçaklık, ezilmiş; karanlıklar nurla, ışıkla, aydınlıkla dolmuştur. Hicretle beraber alçaklık, ihânet, arkadan vurma, yobazlık, iyi, güzel ve temiz olana karşı açılan mücadele, yerini bir gül yaprağının üzerindeki çiğ tanesi gibi güzelliğe bırakmıştır. Hicretle beraber cehâlet ve küfrün zifiri karanlıkları aşkın ve imanın nurlarıyla delinmiş; rezillik, sefahat ve kepezelik yerini sevgiye, dostluğa, kardeşliğe ve insanıyla, hayvanıyla, bitkisiyle, cemâdâtıyla bütün kâinatı topyekûn kucaklayan ilâhi bir aşka bırakmıştır.

Hicret, insanlık tarihinin en yüce olayıdır. Hicret, bir başkaldırıdır. Hicret, zâlimler ve sefipler sürüsüne karşı "Yeter senden çektiğim, ey tersi dönmüş ahmak" diyebilenlerin, zafer neşidesidir. Hicret, aşka ve ebedî güzelliğe verilen en güzel bir selâmdır. Hicret ışıktır, renktir, aşkın insan kalbinden çıkardığı en güzel şiirdir.

Mekke'li müşrikler kesin kararlıdırlar. Ne pahasına olursa olsun, Resulullah Efendimizi kesin olarak öldürmek için. En büyük putları üzerine and içmişlerdir. Kâinatın Efendisi ve Hz. Ebubekir, kapısına örümceğin ağlarını ördüğü, bir kuşun yuva yaptığı mağarada birlikteler. Zarifler zarifi, yüceler yücesi Hz. Ebubekir, Resulullah Efendimize hitap ederek "Efendim" diyor, "Çok yorgunsunuz, başınızı dizimin üzerine koyun ve biraz uyun." Peygamberimiz biraz sonra dalmıştır. Birden uyanıyor, mübârek yüzünde bir damla ıslaklık hissediyor. Hz. Ebubekir'e dönerek "Ne oldu?" diyor. Hz. Ebubekir "Özür dilerim efendim" diyor. "Dişim çok ağrıyordu da acısına dayanamadım. Gözyaşımı tutamadım. Yüzünüze düştü. Beni bağışlayın." Peygamberimiz "Daha önce niye söylemedin?" buyuruyor. Cevap bir ömür boyu düşünülse yine de her defasında insanı ürpertecek, kendinden geçirtecek incelikte. "Efendim" diyor; "Allah'ı size şikâyet mi edeyim?"

Medine'ye geliş, girişte boş bir arsanın satın alınışı, orada ilk mescidin kuruluşu. Ashab-ı Suffe'nin mescidin yanına yerleştirilişi. Müslümanların akın akın Medine'ye gelişleri. Eski ismi Yesrip olan Medine'nin "Ensar'ın", "Muhacirun'a" karşı gösterdiği insanlık tarihinde bir eşi daha görülmeyen sevgi, saygı, dostluk, muhabbet ve kardeşlik ile insanlık kültür tarihinin en muhteşem sitesi oluşu... Ensar yani Medine'de oturanlar, Mek-

ke'den gelen müslüman kardeşlerine karşı evlerini, sofralarını, gönüllerini öyle bir açtılar ki, onların gösterdiği edep, incelik, insanlık tarihine altın harflerle geçti. En ufak bir nefsâni duyguya kapılmaksızın, maddi mânevi bütün varlıklarını gelen kardeşleriyle paylaştılar.

Paylaşmak, ki o en güzel olan, tarihte misli görülmemiş örneğini Medine'de yaşadı. Ensar ve Muhacirun öyle bir kucaklaştılar ki, hassas insanları, hatırlandıkça her an ağlatabilir. Onlar **“Sevmek, devam eden en güzel huyum”** dediler. Onlar, **“Seviyoruz, seviliyoruz, güzelliğimiz bu yüzden”** dediler. Ve arkasından Mekke'lilerin, müşrik ruh halleri içinde tuşa gelip, pestilleri çıktıktan sonraya kadar devam eden savaşları. Pek tabiidir ki, böylesine anlaşılmış, inanmış, bir ve beraber olmuş insanların aşkı önünde mağlubiyeti tadacaklar, rezil ve perişan olacaklardı. Hicretten sekiz yıl sonra, o güzeller güzeli insanlar, Peygamberimizin önderliğinde Mekke'ye geleceklerdi. Allah'ım o ne muhteşem bir gelişti. O mağrur, o gurur ve kibir dolu Mekke'li büyüklerin burunlarının sürtülüğü, Kâinatın Efendisinin ayaklarına kapanarak af dileyişleri. Öyle muhteşem bir af ki, ondan Ebu Süfyan, Ebu Süfyan'ın hanımı Hind, Hind'in kölesi Vahşi bile nasiplerini alacaklardı. İnsanlık tarihinin en büyük cinayetini işleyen, o güzeller güzeli, o yüceler yücesi, o mert, o yiğit, o cesur Hz. Hamza'yı öldürüp katleden, parçalayıp ciğerini çıkaran Vahşi bile, aftan nasiplenecekti. Bazen minicik, mini minnacık bir nedenle birbirlerine küsen, darılan müslüman kardeşlerimize, bu affı her zaman hatırlatmakta yarar var sanırım.

Kur'an-ı Kerim'de kisasın hak olduğu belirtildikten sonra, ama denilir, Allah rızası için affederseniz, bağışlarsanız, bunda sizler için büyük mükâfatlar, ecirler vardır. Acaba bir insanın

kalbini ömür boyu devam eden kinler, nefretler kadar onu tekâmül yolundan alıkoyan ne vardır? Yunus ne güzel söyler: **“Biz kimseye kin tutmayız, düşmanımız kindir bizim.”** Biz Müslümanlar; bu kısacık geçici dünya hayatına kin tutmak, nefret etmek için değil, sevmek için, sevilmek için, hayır için, yardım için, güzellikler için gönderildik ve onun için yaşıyoruz. Müslümanların en iyisi, en güzeli, en hayırlısının, çevresine en çok faydalı olanlar, en çok hayır işleyenler arasında bulunması boşuna değildir.

İnsanlık hicret olayı üzerinde ne kadar dursa, onun üzerinde ne kadar derinleşse yine de azdır. İnsanlığın kültür ufuklarında mızrak mızrak yükselen mânevi güneşler, hep Hicret’ten sonra olmuş, mânevi aşkların en erişilmezi Hicret’ten sonra yaşanmıştır. Ve Hicret olayının altın ışıkları, kıyâmete kadar güzelliklerini, bütün insanlık ailesinin üzerine serpecektir.

Hicreti, nefsaniyetten kalbe, aşka gidiş olarak da vasıflandırabiliriz. En büyük mutluluk, Allah’ın huzurunda aşkla, imanla başını secdeye koyan o temiz, o güzel müslümanların hâli değil midir? Nefsaniyetten Rahmâniyete hicret kadar insanı yücelten, ulvîleştiren, hakikâte götüren başka ne olabilir? Ve gerçek medeniyet kalbin, imanın, aşkın medeniyeti değil midir?

Düşünüyorum, O Halde Varım

Bıçak soksan gölgeme

Sıcacık kanım damlar

Gir de bir bak ülkeme

Başsız başsız adamlar

Ağlayın su yükselsin

Belki kurtulur gemi

Anne seccaden gelsin

Bize dua et emi.

Merhum şair, Türkiye'deki düşünce yoksulluğunu kendine has ifadesiyle ne güzel anlatıyor. Bana sorsalar, Türkiye'nin en büyük yoksulluğu nerede deseler, düşünce alanında derim. Yine bana sorsalar, Türkiye'de olmayan şey nedir deseler, fikir ve düşünce özgürlüğüdür derim. Açıkçası bugün ülkemizde düşünen insana karşı sanki bir savaş açılmış. İnsanların, hele

hele köşesinde mütevazı hayatını yaşayan insanların, düşünce üreten insanların varlığına tahammül edilemiyor. Düşündüklerini sanan ama aslında düşünceden, fikirden kilometrelerce uzak insanların ortaya attıkları dogmalar, yetmiş milyon tarafından kayıtsız şartsız kabul görsün, benimsensin istiyorlar. Hayatlarında gerçek mânâda on dakika dahi düşünmemiş insanların ahkâm kesmeleri, düşünen kafalar için ne büyük ıstırap. Televizyonlarda onlar, gazetelerde, üniversite alanında, siyasette, ekonomide hatta güzel sanatlarda onlar. Dediğim dedik, çaldığım düdüğü diyorlar. Ve sanki bir ahtapot gibi memleketi sarmışlar, tekelleri altına almışlar. En basit örneği, eğitim alanından verebiliriz. Bugün Türk eğitiminin üzerinde kahrolası bir belâ var. Bu çok bilmiş akıldaneler, efendim diyorlar, yedi yaşına kadar çocuklara okuma-yazma öğretmeyin, bir şey göstermeyin. Bırakın hepsi ayağı yanmış it gibi sabahtan akşama kadar koşsunlar, oynasınlar, yaksınlar, yıksınlar, vursunlar, devirsinler, onlar çocukluğunu yaşasın. Ne yazık ki, kayıtsız şartsız bir eğitim ordusu, aziz Türk Milletini bölmek, parçalamak, mahvetmek, geri bırakmak, çağ dışına itmek isteyenlerin başvurdukları bu oyuna geliyorlar. Nitekim UNESCO'nun birkaç ay evvel yayınladığı bir istatistikte durum bütün vahametiyle ortaya çıktı. Dünya eğitim sıralamasında bizden sonra vahşiler, yamyamlar yer alıyor. Soruyorum sizlere, o incir çekirdeğini doldurmayan meselelerde, kaleminden kan damlatan o sözüm ona köşe yazarları, sözüm ona televizyon konuşmacıları hiç bu hususa değindiler mi? Üniversitelerde tartışıldı mı? Kim ne derse desin, bugün Türkiye'ye egemen olan güçler, düşünen adam istemiyorlar. O yeniçerilerin bozulma dönemlerinde çok kullanılan bir söz vardı. "Söyletmen vurun." Bu söz, ne yazık ki bugün için de geçerli. Kendileri gibi yaşamayan, kendileri gibi

düşünmeyen, kendileri gibi giyinmeyen, kendileri gibi hissetmeyen insanlar için kılıçlar çekiliyor, çılgınca feryatlar göklere yükseliyor, söyletmen vurun. Düşünen ve düşündüklerini söyleyen insanlar, bazen işlerinden, eşlerinden, ekmeklerinden oluyorlar. Düşündükleri gibi yaşayan insanların başına gelmeyen kalmıyor. Onların değil düşüncelerini söylemelerine, nefes almalarına bile imkân tanınmıyor. Oysa insanoğlunun en büyük, en asil, en yüce yönü, düşünmek değil mi? Büyük filozof Descartes **“Düşünüyorum, o halde varım”** diyordu. İnsanoğlunun varoluş şartını, düşünceyle bir görüyordu. Ne kadar acıdır ki, bugün toplumumuzda bu insanın en soylu yönü, bir hastalık gibi görülüyor. Bazen gözler iri iri açılıyor, seni düşünceli görüyorum diyorlar. Ne oldu, başına bir dert mi geldi? Çabuk bize söyle diyorlar. Neredeyse toplumda düşünceye karşı, düşünen insanlara karşı bir haçlı seferleri açılmış. Orhan Veli:

“Düşünme, arzu et sâde

Bak böcekler de öyle yapıyor” diyordu.

Ne yazık ki Orhan Veli, böcek gibi yaşamayı bize örnek diye gösteriyordu. Bu saçma sözlerle nice kuşaklar yetişti. Kimisi içkiyle, sigarayla, kimisi fuhuşla, kimisi kumarla kahrolup gittiler. Çünkü onlara ideal olarak, böcek gibi yaşamak gösterilmişti. Üniversite kürsülerinde adı profesöre çıkmış birtakım yaratıklar benim dedem orangutan, biz maymun soyundan geldik diye bangır bangır bağırıyorlardı. Şu anda UNESCO’nun istatistiklerine göre, Türkiye kadar az kitap okunan ikinci bir ülke mevcut değil. Çevremizde nice doktorlar, mühendisler, hukukçular hatta gazeteciler, televizyoncular görüyoruz. Kitap okumadıklarını, kitabı sevmediklerini hiç utanmadan, yüzleri kızar-

madan rahatça söyleyebiliyorlar. Hatta bununla iftihar edenler bile var. Oysa Kur'an-ı Kerim bizi sürekli düşünmeye sevkeder. Birçok âyetlerde **“Düşünenler için ibretler vardır”** buyrulur. Alın Kütüb-i Sitte'yi tarayın, insanı tefekküre sevkeden nice hadisler göreceksiniz. **“Bir saatlik tefekkür, altmış yıl nafile ibadetten hayırlıdır”** sözü, hemen herkes tarafından bilinir. Ama onu uygulayan, hayatında yaşayan kaç kişi var? Birtakım bilgiler, sadece sözde kaldıkça, günlük hayata geçirilip yaşanmadıkça ne ifade eder? Her konferansımda ısrarla sorarım, bir tek **“Ya hayır söyle, yahut sus”** hadisini içinizde yaşayan var mı? İş hayatında, aile hayatında, sosyal hayatında uygulayan var mı? Bugüne kadar kimseden evet cevabını alamadım. Bir ana-babanın evlâdına bırakacağı en büyük miras, okuyan, soran, araştıran, düşünen bir kafayla çocuklarını yetiştirmesi değil midir? Ve düşünceden uzaklaşmak vahşete, barbarlığa giden en kestirme yol değil midir? Saçma sapan programlarıyla, Televole'leriyle bir ülkenin gençliğini düşünmekten, duymaktan, hissetmekten uzaklaştıranlar, ne büyük bir gaflet içinde olduklarının farkındalar mı? Yalnız çocuklarının yiyip içmesini, giyinip kuşanmasını düşünen ana-babalar, onlara ne kötü bir gelecek hazırladıklarını biliyorlar mı? İngilizlerin bir atasözü var: **“Bir kız çocuğunun iyi yetişmesini istiyorsanız, işe büyükanneden başlayın”** diyorlar. Bir çocuk için ilk tefekkür tohumlarının atıldığı mekân, ana kucağı değil midir? Aile içi sohbetleri gerek ana-baba, gerek çocuklar için ne güzel bir temrindir. Günlük hayattan alınan örneklerle, birtakım doğrular, güzellikler, incelikler ne güzel aşılabilir. Duyan, düşünen, hisseden insanlar için her zerre onları Hak'ka götüren bir Cebrail olabilir. Yunus Emre:

“Tehi görme kimesneyi

Hiç kimesne tehi değil” der.

Tehi, o günkü dilde boş, anlamsız demek. Hiç kimse sebepsiz yaratılmamıştır. Herkesin bir varoluş nedeni vardır. Önemli olan gerek kendimizde, gerek çevremizdeki insanlarda doğuştan var olan o değerleri, güzellikleri, incelikleri idrâk edebilmek ve onları gün ışığına çıkarabilmektir. Bu asırda bir insana yapılacak en büyük yardım, onu kendi varoluşunun mahiyeti üzerinde düşündürebilmektir. Bir insana ne için dünyaya gönderildiği, nasıl yaşaması gerektiği öğretilirse, en büyük yardım yapılmış olur.

Başkaları ne derse desin, biz düşünceye ve düşünen insanlara en büyük saygıyı gösterelim ve onlara faydalı olmaya çalışalım.

Beşeri Münasebetlerdeki İncelik

Zaman zaman işitiriz, okuruz, şahit oluruz, bazı kimseler efendim derler, yaşama gücümü kaybettim, tahammülüm kalmadı, hem yaşamak da istemiyorum. Bu sözlerin derinliğine in-
diğimiz zaman şunu görürüz. Bu insanların asıl söylemek istedikleri, insan ilişkilerindeki kırıcı, kaba, yozlaştırıcı durumlardır. İnsan ne bekliyor yaşadığı hayattan; biraz sevgi, biraz saygı, biraz ilgi. Ama pek istisnai durumlar hariç, aradıklarını bulamıyor. Merhum şair, bu durumu ne güzel anlatmış.

Biraz kül, biraz duman, o benim işte

Kerem misâli yanan, o benim işte

İnanma gözlerine ben ben değilim

Beni sevdiğin zaman, o benim işte.

Senelerce, senelerce evveldi... Danıştay'da çalışıyordum. Öğle tatiliydi. Bir gün, merhum şair ve yazar Salah Birsal, elinde bir kitapla çıkageldi. "Sabri Bey" dedi. "Son kitabımı bugün

matbaadan aldım. Size imzalayıp, sunmak istiyorum.” Bugün gibi hatırımda, çok güzel renkli bir kapaktı ve üzerinde şunlar yazılıydı. “Sen Beni Sev.” Salah Birsal, şair ve yazar yönlerinin yanında espriyi, mizahı çok seven bir insandı. Kapağı okuduktan sonra kitabına neden böyle bir isim seçtiğini sordum. Merhum gülerek “Niye hayret ettiniz?” dedi. “Şimdi herkes böyle. Herkes sevgiyi karşısındaki insandan bekliyor. Onun kendisini sevmesini istiyor.” Öyle bir durum ki, çiftçi tarlaya tohumunu atmadan mahsul bekliyor. Ancak daha önce tohumunu atanın mahsul beklemeye hakkı olur. Seven sevilir, sayan sayılır, ilgi gösteren ilgi görür. Yunus Emre de bir mısraında “Sev, sevil” der. Bugüne kadar hayatında hiç kimse sevmeden sevilmedi. Saygı göstermeden saygı görmedi. Nasıl hukuk dünyasında birtakım konular varsa, mânâ âleminin de kendine göre kanunları vardır. Bizim egoizmimiz, nefsanîyetimiz, bencilliğimiz hayatın kanunlarını değiştiremez ki. O her yerde hükmünü icra eder.

Başta Resulullah Efendimiz olmak üzere, mânâ yolunun büyükleri incelenecek olursa şunları görürüz. Aklın ölçülerini aşan bir edep, incelik, tevâzu. Bencillikten uzaklığın en güzel örnekleri ve sevgi. Sevgi kelimesini de aşan, akla durgunluk veren bir sevgi. Her zerrede Hak’kın ayrı bir tecellisini gören, Âyeti Kerime’deki **“Ne yana bakarsan bak, Allah’ın vechi oradadır”** hükmünü, bütün nüanslarıyla ihata eden bir sevgi. Öyle bir sevgi ki, zirvesini Muhammedî aşkıta buluyor. Yeryüzündeki bütün insanları, bütün hayvanları, bütün nebâdâtı ve bütün cemâdâtı kucaklayan bir sevgi. İşte o zaman hayat renkle, ışıkla, güzellekle, ilâhî estetikle doluyor. Hayat o zaman anlamını kazanıyor. İnsanoğlu o zaman büyüyor, güzelleşiyor ve yüceliyor. Beşeri münasebetlerdeki o harikulâde güzellikler

de o zaman ortaya çıkıyor. O zaman insan vasıta olmaktan kurtulup, gaye oluyor. Kâinatta bir şey kalmıyor da insan zuhur ediyor. İnsan, günümüzün anlayışına göre ancak parayla pulla, malla mülkle, mevki, makam, rütbeyle büyüüp güzelleşebilir. Ama bu anlayışın sonuçlarına bakıyoruz, görülenler tüyler ürpertiyor. Ruh ve akıl hastaları stres dolu, bunalım dolu. İnsanlar bedbin, karamsar, yaşama sevincini kaybetmiş... Parayı ve malı put haline getiren insanların ortaya çıkardıkları zakkumlar. Herkesin bildiği bir şarkı var "Bir dost bulamadım gün akşam oldu." Olayda hayret edilecek bir yön yok. Ekilenler biçiliyor hepsi bu kadar. Oysa insanoğlunun asıl ihtiyacı biraz sevgi, biraz dostluk, sınırsız bir yakınlık. Ve sevginin, saygının, dostluğun olmadığı yerde ne beklemeye hakkımız var. Çocuktum, bir tasavvuf kitabının üzerinde gördüğüm isim, beni günlerce düşündürmüştü. Kitabın üzerinde "Nerde Sevgi, Orda Allah" yazıyordu. Geçen yıllar bana şunu öğretti. İnsanlar sevgiyle yaşayınca Allah'a yaklaşıyorlardı. Sevgiden uzaklaştıkça da şeytana yaklaşıyorlardı. Demek ki şeytan, Allah'tan uzaklaşanların sırrıydı. Onlar ne güzel yaşamışlardı. Onlar Allah yolunun yolcuları, onlar sonsuzluk kervanına katılanlar. Çocukken babaannemin anlattığı bir hikâyeye, beni ömür boyu ürpertti. Bir gün, küçük bir kız çocuğu leblebi almak için mahallenin bakkalına gider. Elindeki parayı uzatır, leblebi ister. Bakkal leblebiyi vermek için doğrulur. O sırada, o kız çocuğu sesli olarak gaz çıkarır. Ve utancından yüzünün rengi değişir. Bakkal çocuğun ne kadar üzüldüğünü, perişan olduğunu görünce "Kızım" der, "Ben sağırım, söylediklerini anlamadım, lütfen tekrar et." Bu söz üzerine, çocuk biraz ferahlar. Tekrar eder. Bakkal tekrar seslenir, aynı sözleri söyler. İkinci tekrardan sonra çocuğun rengi yerine gelir, titremekten vazgeçer. Ve mahalle bakkalı, o kız çocuğu, o günü

hatırlayıp da mahcup olmasın diye, hayatının sonuna kadar sağır rolü oynar.

Beşeri münasebetler, insanlarda öyle ince, kibar, zarif dikkâtlar istiyor ki, insanoğlu bazen bir kelime ile, alaycı bir dudak büküşle, kaba bir hareketle ebediyen yaralanabiliyor. Zemheri soğuşundan daha sert bakışlar görüyoruz. Bazen ince, zarif, mânâlı bir tebessüm, insana ömür boyu sürecektir mutluluklar kazandırabiliyor. Bazen bir tebessüm, bir insanı intihardan döndürebiliyor. Bazen bir tebessüm, bütün dünyayı dolaşıyor. Şair Özdemir Asaf bir şiirinde bu durumu ne güzel anlatıyor:

Bana yakın geldin dedi vurdu

Bana uzak kaldın dedi vurdu

Adlarını sordum, insan dediler.

Hepimiz hayatımızı çeşitli zorluklar içinde götürüyoruz. Hepimizin çeşitli sıkıntılarımız var. Ne olur, bu hayatı bir de haklı dahi olsak, biz zorlaştırmayalım. Âşık Veysel ne güzel söyler:

Benim derdim bana yeter,

Bir de sen dert katma bülbül.

Bazen bir selâm, minicik bir hediye bir insanı dertlerinden, hastalıklarından kurtarabilir. Hepimizin elinde böyle imkânlar varken neden kullanmıyoruz acaba.

Bir kış günüydü, akşam görevimden çıkmış Sakarya Caddesi'ne kahvaltılık almak için gidiyordum. Önüm sıra iki kız çocuğu konuşarak yürüyorlardı. Biri arkadaşına, "Ayşe hastalanmış, ziyaretine gittin mi?" dedi. Arkadaşı yanında parası olmadığı için bir çiçek veya kolonya alamadığını, bu nedenle de

gidemediğini söyledi. Onun üzerine arkadaşı, “Benim yanımda biraz para var, şuradan bir nergis alıp götürelim” dedi. Arkadaşı “Hiç hastaya öyle bir hediye götürülür mü?” dediğinde, “Niye götürülmesin?” diye cevap verdi. “Dostum beni arasın da, acı fındıkla arasın.” dedi. Aradan yıllar geçti. O ufacık çocuğun ağzından çıkan sözdeki güzelliği unutamadım. Her gün tekrarlıyorum. Ve her tekrarlayışta ayrı bir heyecan duyuyorum.

Ne olur, bizler de Yunus gibi **“Sevelim, sevilelim, dünya kimseye kalmaz”** desek ve birbirimize Allah rızası için sevgi ve saygı göstersek, ne kaybederiz?

Millî Eğitim Faciası

Geçen hafta gazetelerin manşetlerini görenler üzölmek, ürpemek, utanmak duygularıyla sarsıldılar. Verilen rakam korkunçtu. Kırk küsur bin talebe, üniversite seçme sınavlarında sıfır puan almışlardı. Düşünün, bir ülkenin kırk küsur bin genci bir araya geliyor ve tek puan dahi alamıyor. Okuduğum zaman önce kulaklarıma kadar kızardım, sanki dünya başıma yıkılmıştı. İçim isyanla doldu. Benim sevgili gençlerim, bu ülkenin geleceğinin umut ışığı olacak genç kızları, delikanlıları dünya kültür tarihinin sâde Türk Milletine değil, insanlığa da utanç verecek en büyük hezimetini yaşamışlardı. Herhalde kırk küsur bin yamyam bir araya gelse, bu kadar kötü netice alamazlardı. O cânım, o pırıl pırıl Türk gençlerini bu hâle getiren, kendilerini eğitimci sanan ama insandan uzak, insanın ruh derinliklerinden, ruh ukdelerinden tamamen habersiz kimselerin düşünce ve davranışları değil miydi? Bugün kaç öğrenci okulda, üniversitede hocasını en yakın akrabası gibi, ana-babası gibi görebiliyor? Göremiyorsa eğer, bütün kabahat onların mı? Hocasından sevgi, saygı görmeyen bir öğrenci, ona nasıl sevgi,

saygı gösterebilir? Mânevi güzellikler, ancak edebin, inceliğin, zarâfetin, efendiliğin olduğu yerde yeşerebiliyor. Emirle, kumanda ile, not tehdidi ile, sınıfta bırakırım umacısı ile bir öğretmenin, bir çocuğun kalbinde sevgi, saygı uyandırmasına imkân var mıdır? Hayatta hangi çiftçi tohumunu atmadan mahsulünü alabilmiş ki? Kadın olsun, erkek olsun, çocuk olsun, büyük olsun, insan ruhunun kapıları ancak edeple, saygıyla açılır. Geçenlerde UNESCO'nun yayınladığı bir istatistikte, Türk eğitimi dünyanın en geri dördüncü eğitimi olarak gösterilmişti ve yine dünyada en az kitap okunan ülkenin Türkiye olduğu, UNESCO'nun yayınladığı istatistikte yer alıyordu.

Bir türlü duyan, düşünen, hisseden, okuyan, araştıran, soran, kökenini araştıran kafalar yetiştirmek yoluna gitmedik. Sloganlarla, ezbercilikle, sormayan, araştırmayan, derine inmeyen, ön yargılarla dolu, gönül gözü kapalı insanlar yetiştirdik. Diplomanın her şeye yeteceğini sandık. Bir görev alırken, gayet tabii diploma işe yarıyordu ama işte o kadar. Bugün nice üniversite mezunları var ki, hayat boyu ellerine bir kitap almıyorlar. Kitabın baskı sayısı, her yıl biraz daha azalıyor, çünkü öyle yetiştirilmişler, öyle görmüşler. Gidin sorun, kitapçılarda araştırmalar yapın, yaz ayları gelince iyice azalan satışlar, adeta durma noktasına geliyor. Seyahate çıkarken valizini hazırlayan kaç kişi acaba okunmak üzere yanına birkaç kitap da alıyor? İnsanların çeşitli yerlerdeki konuşmalarına dikkât edin, ne kadar boş, ne kadar havai olduklarını göreceksiniz. Kitap okumayan insan, düşünmeyen insan, sormayan, araştırmayan insan nasıl sohbet edebilir?

Evet, o kırk küsur bin gencimiz sıfır puan alırken, acaba bu oluştta, ailenin, okulun; radyosuyla, televizyonu, gazetesıyla,

sinemasıyla, tiyatrosuyla toplumun rolünü araştıran çıkacak mı? Hiç sanmıyorum. Bugün dürüstlüğüyle, efendiliğiyle, çalışkanlığıyla, edep, incelik ve zarâfetiyle gençlere örnek olacak kaç aile var? Televizyonlarımızın içler acısı hâli ortada. Bazı gazetelerimizin özellikle tatil günlerinde yayınladıkları ilâveler, herkesin malûmu. Kitap yok, televizyon ve gazete de öyle, peki kültür denen olay nasıl ortaya çıkacak? Artık açıkça, düşünen insan istenmiyor. Kendini sigaraya, içkiye, kumara, uyuşturucuya bırakan insanlar, onların esiri olan kimseler, nerede ise örnek diye gösterilecek. Orhan Veli; "Düşünme, arzu et sâde, bak böcekler de öyle yapıyor" diye, bize böcek olmamızı tavsiye ediyordu. Artık düşünce neredeyse bir suç, bir hastalık gibi telâkki edilmeye başlandı. Elindeki not defterini kılıç kalkan ekibinin aracı gibi kullanan, kalbinde öğrencilerine karşı en ufak sevgisi, saygısı olmayanlar, ne güzel örnek oldular. Bu çıkan sonuç, aslında yıllarca ekilen zehirli tohumların yeşermesinden başka nedir? Zakkum ekip, gül beklemek olacak iş midir? Amacımız kimseyi itham etmek değil, olan olmuş, önemli olan bundan sonra ne yapılacağı. İnsana saygı duyulmadan, sevgi duyulmadan, ilgi duyulmadan, hoşgörüsüyle davranılmadan bir yere varılacağına kesinlikle inanmıyorum. Her işin başı sevgi, saygı ve hoşgörü. Biz önce diplomalı cahiller ordusu yetiştireceğimize, insanlara karşı, hayata karşı, varoluşa karşı edeple, saygıyla yaklaşan insanlar yetiştirelim. Edebin, saygının, sevginin olduğu her yer cennetten farksızdır.

Yıllarca önceydi, bir konferans veriyordum. Dinleyicilerden biri sordu; "Efendim" dedi, "Fakülte yıllarınızda sizi en çok etkileyen, sizde hayranlık uyandıran hangi hocanız oldu?" Cevap verdim, "Efendim" dedim, bütün hocalarımı severim, sayarım, saygı duyarım. Allah onlardan razı olsun, ama hayat boyu beni

etkileyen, ürperten, hayranlık hissi uyandıran kimse, fakültenin kapıcısı İrfan Efendi oldu. İrfan Efendi, Erzurum'lıydu. İrfan Efendi, edebin, zarâfetin, inceliğin bir simgesi gibiydi. Kapıdan girer, paltolarımızı, pardesülerimizi asardık. İrfan Efendi, çalınmasın diye onlara bakardı. Postadan gelen mektuplar, kitaplar, paketler İrfan Efendi vasıtasıyla öğrencilere dağıtılırdı. Kimi ailesinden, kimi sevgilisinden mektup beklerdi. Sorardık, bize gelen bir şey var mı diye? İrfan Efendi büyük bir incelikle, saygıyla, edeple ayağa kalkar, geldiyse mektubu verir, gelmediyse, hayır efendim bugün bir şey çıkmadı, inşallah en yakın zamanda gelir diye ümit verirdi. Hayatta önemli olan ne fakülteler bitirmek, ne yabancı diller öğrenmek, ne binlerce kitap okumak. Bunların hepsi iyi, güzel ama önemli olan insan olabilmek, önemli olan kâmil insan olabilmek, Hazreti İnsan olabilmek. Yoksa biz eğitim ve öğretime sadece diploma vermek, diplomalı insan yetiştirmek gözüyle bakarsak, hiç şüphemiz olmasın, daha nice eğitim faciaları görülecektir. Çocuğum falanca yabancı okulun giriş imtihanını kazanamadı diye intihara teşebbüs eden anne babaları gazetelerde okuyoruz. İyi güzel de, o kimseler acaba çocuğum yalan söylüyor, çocuğum tembel, çocuğum samimiyetsiz, riyakâr, iki yüzlü diye aynı ıstırabı duyuyorlar mı? Aynı dehşete kapılıyorlar mı? İşte bence her meselenin başı aile, okul, toplum üçlüsü; bu aşkı, bu heyecanı, bu ürpertiği içinde duymadığı sürece, o çocuklar on fakülte bitirse ne olacak? Bu memlekete yapılan en büyük kötülükler, hep kapı gibi diplomaları olan, sözüm ona okumuş yazmışlardan gelmiyor mu? İnsan, önce insan, sonra insan. Toplum olarak, parolamız bu olmadıkça, kendimizi aldatmaya devam edeceğiz ve aldanışların en kötüsü, insanın kendi kendini aldatması değil midir?

Edebin Güzelliği

Doktor Ferah Hanım anlattı, olay Konya'da geçiyor. Bir zat evleniyor, bir kız çocuğu oluyor. Bir gün okul arkadaşları o zatı ziyarete gidiyorlar. Misafirlerden birinin dikkâtini çekiyor; ev sahibi büyük bir edep ve saygı içinde dizlerinin üzerine oturmuş konuşmaları dinliyor, kolay kolay hafızalardan silinmeyecek bir dikkât ve huşû içinde... O misafir, dayanamıyor soruyor, "Kardeşim" diyor, "Biz seninle okul arkadaşınız, neden rahat oturmuyorsun, aramızda ayrı gayrı mı var? Üzme kendini gönlünü rahat tut." Cevap beni ürpertti. O şahsa karşı büyük bir saygı duydum. Adresini bilsem, Konya'ya gidip, o şahsa saygılarımı sunup, taktir hislerimi bildirip, ellerinden öpmek isterim. "Efendim" diyor cevabında, "İki yıl önce kızım doğduğu gün, Allah'ıma söz verdim." "Ben" dedim, "Kızımın ince, zarif, saygılı bir insan olmasını istiyorum. O halde, o güzellikleri önce ben kazanmalıyım. Duygularımda, düşüncelerimde, davranışlarımda dürüst, temiz ve asil olmalıyım ki, kızım beni örnek alsın, o da benim

gibi olsun. Doğduğu günden itibaren edep dışı sözlerden, düşüncelerden, davranışlardan özellikle sakındım. Yaşadığım sürece de, son nefesime kadar böyle olmak istiyorum. Toplumlarda güzel insanlar, ancak güzel örnekler görerek, onlara bakarak gelişebilirler.”

Belki içinizde bazıları, ilâhi Sabri Bey, bunlar normal davranışlar, olayı büyütecek ne var, diyebilir. Bir açıdan öyle ama içinde yaşadığımız toplumda, söylediklerini günlük hayatında yaşayanlar, uygulayanlar o kadar az ki, ben o insanları gördükçe, kim ne derse desin, büyük sevgi, saygı ve hayranlık duyuyorum. Yıllardır verdiğim konferanslarda, katıldığım sohbet toplantılarında ısrarla tekrarladığım bir fikir var. Resulullah Efendimizin Hadis-i Şerifleri öyle büyük, öyle güzel, öyle muhteşem sözler ki, onları öğrenip yaşayanların, günlük hayatında uygulayanların dünyasında inanılmaz değişiklikler olur, artık hayat daha güzel, daha renkli, daha ışıkla doludur. Bir tek **“Ya hayır söyle, yahut sus”** hadisini aile hayatında, iş hayatında ve sosyal ilişkilerinde bütün nüanslarıyla uygulayanlar, velâyet makamına ulaşırlar... Günümüzde ne kadar çok kullanılıyor, ben onu bilirim, bunu bilirim, falanca kitapları okudum, filânca okulları bitirdim. İyi ama güzel kardeşim, sen okuduklarını, öğrendiklerini günlük hayatında yaşayamazsan, ne kıymeti kalır onların. Asırlarca önce büyük Yunus ne güzel söylemiş:

İlim ilim demektir

İlim kendin bilmektir

Sen kendini bilmezsin

Ya nice okumaktır.

Sadece, ama sadece okumakla, işitmekle, görmekle, öğrenmekle her şeyin bittiğini sananlar, nasıl büyük bir aldanış içindeler bir bilseler... Bir bilseler ki, buzdolabında duran yemeğin bize hiçbir faydası olamaz. Onları alıp yemedikçe, hazmetmedikçe kime ne faydası olabilir, kendimizi ne güzel aldatıyoruz. Fikret, **“İnan Halûk, ezeli bir şifâdır aldanmak”** diyordu. Herhalde aldanışların en kötüsü de, insanın kendi kendini aldatması olmalı. Geçenlerde bir dost anlattı; televizyonda bir program izliyormuş, ekrandaki şahıs bir büyükelçinin hanımı. Pek fiyakalı, afralı tafralı bir üslupla, “Ben, eşimin görevi nedeniyle birçok Avrupa ülkesinde bulundum, yüzlerce yemek öğrendim. Herhalde bu konuda benim kadar bilgisi olan yoktur” demiş. Onun üzerine röportajı yapan genç kız sormuş; “Efendim, makarna nasıl yapılır?” Büyükelçinin hanımı şaşırılmış, bozalmış, kızarıp bozarmış, “Şey, yani” demiş, “Ben büyükelçi eşiyim, rezistansta işleri hizmetkârlar görür, yemekleri de onlar yapar. Ben hayatımda hiç mutfağa girmedim ki.” Röportajı yapan genç kız alaylı bir şekilde gülümsemiş, “Belli oluyor efendim” demiş. Orada burada atıp tutanlar, saçıp savuranlar, mangalda kül bırakmayanlar, böyle bir soru karşısında kalsalar, acaba ne derlerdi? Gençlik yıllarımızda çok tutulan bir şiir vardı. Zafer Hüsnü Taran’ın “Harp Poemi” şiiri. Son mısraı şöyle bitiyordu. Yıllarca dilimden düşmedi, hep düşündüm. “İşte biz böyle yaşadık kardeşim, sizden ne haber?” Önemli olan, bu soruya cevap verebilmek. Karıncaya sormuşlar, “Nereye gidiyorsun” demişler. “Kâbe’ye” demiş. “Yahu” demişler, “Bu vücutla, bu ayakla nasıl Kâbe’ye varabilirsin?” Karınca cevap vermiş. “Ben de biliyorum varamayacağımı, ama ölürsem o yolda öleceğim, sizden ne haber? Siz ne yapıyorsunuz?” Soruyu soranlar cevap verememişler, utançla başlarını öne eğmişler. Bütün mesele,

yaşadığımız sürece iynin, güzelin, doğrunun yanında olmak. Bir karınca adımı ile de olsa, o yolda yürümek.

Hayata, topluma, insanlara veryansın etmek kolay ama ya bir gün bize sorarlarsa; iyi ama kardeşim, dediklerin doğru tamam da, sen ne yaptın? Minicik de olsa, bir güzelliği yaşadın mı? Bir açt doyurdun mu, bir fakiri giydirdin mi, bir gariban çocuğu okuttun mu, bir hastayı tedavi ettirdin mi? Hiç ziyaretçisi olmayan, aylarca hastanede yatan bir hastayı ziyaret ettin mi? Bir fakir kızın çeyizine yardımcı oldun mu? Gecenin ilerlemiş bir saatinde, ıstırap çeken hastalar için dua ettin mi? Bu sorular uzar gider, önemli olan küçücük de olsa, minicik de olsa bir hayrı işlemek, bir güzelliği insanlara götürmek. Tebessüm etmenin de, sadaka vermek kadar önemli olduğunu bildiren bir inancın insanlarıyız. Elimizden tutan mı var? Yaşadığımız sürece, neden biz de Allah rızası için yapılan iyiliklerin, işlenen güzelliklerin peşinde olmayalım? Bazen önemsiz görünen, basit görünen bir iyilik, bir hayır, bir yardım, bir insanın dünyada ve âhirette cenneti bulmasına yardımcı olabilir. O halde ne bekliyoruz?

Özlediğim Cumhuriyet

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı yaklaştıkça, içimde çeşitli düşünceler, duygular beni hep bir muhasebeye götürür. Önce bize bu cumhuriyeti bırakan başta Atatürk olmak üzere, bütün Kurtuluş Savaşını yapan komutanlarımıza, askerlerimize ve o savaşta hizmeti geçen, şehit düşen, gazi olan büyüklerimize Fatihalar gönderir, minnet ve şükran duygularımı sunar, sonra onlara lââyık olabilmek için, özlediğim cumhuriyeti düşünürüm. Tepeden tırnağa aşk, vecd ve heyecan içinde, tek düşünceleri vatan sevgisi olan, tek hedefleri memleketimizi çağdaş uygarlığın da ötesine götürmek olan bir devlet kadrosu düşünürüm. Öyle bir meclis ki; küçük hesapların, çıkarların, kişisel menfaatlerin dışında, yürekleri sadece hizmet aşkıyla dolu, edebin, zarâfetin, inceliğin simgesi olan bir meclis. Parti düşüncelerinin, gelecek hesaplarının yapılmadığı, Türkiye'yi bir an önce borçlarından kurtarmayı bir mefkure, bir ideal, bir aşk hâline getirmiş bir meclis. Milletine inanan, güvenen, dayanan bir meclis. Ba-

ğımsızlık aşkını, şanlı ecdadından ve büyük Atatürk'ten alan bir meclis. Önce Türkiye, sonra Türkiye, sonra yine Türkiye diyen bir meclis. Gereğinde, Türkiye'nin yüksek menfaatleri söz konusu olduğu zaman, hiç çekinmeden bağlı olduğu partinin aleyhine de olsa, doğruları söyleyebilen, gerçek uğruna icap ederse topyekûn ölümü bile göze alabilen bir meclis. Ekonomik bağımsızlığına ulaşmadan, siyasî bağımsızlığın da olamayacağına inanan bir meclis...

Özlediğim cumhuriyette, üniversiteyi düşünürüm. Öyle bir üniversite ki; en gencinden en yaşlısına kadar kalbi bilim aşkıyla çarpan, bütün küçük hesapları, gelecek ve çıkar beklentilerini elinin tersiyle iten bir güzel, bir yüce üniversite... Orada amaç, çağdaş uygarlığa erişmek değil, onu da aşmak, daha ötesine gitmek, bilim âleminde yepyeni ufuklara vararak bütün insanlığa hayatın her yönünde faydalı ve hayırlı olabilmek. Hayatı kolaylaştırıcı yepyeni buluşlar getirebilmek. İnsanlığın düşünce boyutlarını iyiye, doğruya ve güzele doğru götürebilmek. Dünyada kaybolan adalet kavramını yerli yerine oturtabilmek. İnsanlığa yepyeni bir bakış açısı, yaşama üslûbu sunabilmek. Büyük Yunus'un:

İlim ilim demektir

İlim kendin bilmektir

Sen kendini bilmezsın

Ya nice okumaktır

mısralarında gösterdiği ve artık günümüzde kaybolan insan anlayışını, dünya kültürüne kazandıracak bir üniversite. İslâmiyet'i katı, dar, şekilci anlayışından kurtararak Kâinatın Efendisî'nin, bütün evreni kucaklayan, insanıyla, hayvanıyla, bitki-

siyle ve cemâdâtıyla bütün varlığı kuşatacak bir Muhammedî aşkı, bilimsel boyutları içinde dünyaya sunacak bir üniversite.

Bir medya düşünüyorum; gazetesiyle, dergisiyle, radyosu ve televizyonuyla sevgiyi, saygıyı, edebi, inceliği, hamalından Cumhurbaşkanına kadar sunacak bir medya. Yazdığı her cümle, sarf ettiği her sözün, sunduğu her görüntünün maddi ve mânevi sorumluluk duygusu içinde, insanlara faydalı olabilmenin aşkı, vecdi ve heyecanı içinde olan bir medya. Acaba gazetede ki şu cümle, televizyondaki şu görüntü, bir insan gönlünde “Sosyal ve ekonomik statüsü her ne olursa olsun, nasıl bir etki uyandırır, o insanı negatife mi, yoksa pozitif mi götürür?” diyen medya. Acaba günümüzde, küçük ve hasis menfaatler peşinde koşan, adına patron denilen birtakım yaratıklar, hayatlarında bir kere olsun, yarın Allah’ın huzuruna çıktığımız zaman, bu edep dışı, hayâ dışı, insanlık dışı görüntülerin, sözlerin, yazıların hesabını nasıl vereceğiz diye, hiç düşünüyorlar mı? Adı büyüğe çıkmış bir basın organının sorumlu müdürü, her Allah’ın günü gazetesinin arka sayfasında çıkan müstehcen, müstekreh fotoğraflar için “Her ne pahasına olursa olsun, bunlar sonuna kadar devam edecek, hiçbir kuvvet buna engel olamayacak” demişti. Adam haklı, gerçekten bu iğrençlik devam ediyor, ama hiçbir kuvvet gerçekten ona engel olamıyor. İnsan mesuliyet hissi duymazsa, sonuç tabii böyle olur. İnsanoğlu o kadar hassas, o kadar özenli, o kadar incelikle yaratılmış ki, okuduğu her cümle, şahit olduğu her görüntü onu ta derinden sarsıyor ve üzerinde ömür boyu silinmeyecek izler bırakıyor. Bugün caddelerde yürürken sigara içen, kendi kendine konuşan insanlar gittikçe çoğalıyor. “Aile” yıkılmanın eşiğinde. Deliler, psikopatlar, ruh hastaları çığ gibi büyüyor. Türkiye’de her yıl alkol bağımlılarının ve uyuşturucu alanların sayısı rekorlar kırıyor.

yor. Acaba hiç düşünüyor muyuz, insanlarımızın bu kadar mutsuz, bu kadar sıkıntılı, bu kadar bunalımlı olmalarında medyanın da büyük payı yok mu? Ama bugün herkes kendi eliyle beslediği, büyüttüğü canavardan korkuyor. Onun önünde ödü kopuyor. Ve o Attila İlhan'ın tâbiriyle, "Mağrur bir totem gibi" varlığını hissettiriyor. Onun önünde herkes el pençe divân duruyor.

Bir de bunun aksini düşünsek, medya bütün imkânlarını seferber etse, Türk toplumunu, Türk insanını daha güzele, daha iyiye, daha doğruya götürmek için ekranlar, rotatifler çalışsalar ne güzel olurdu. Hani bir şarkı vardı, sözleri Merhum Hasan Ali Yücel'e ait olan "Sen bezmimize geldiğin akşam neler olmaz" diye. İşte o zaman, her şeye rağmen insanlar daha mutlu, daha güzel, daha aydınlık, daha pırıl pırıl olurlardı. Zift dolu gözlerde kat kat olan karanlıklar, ilâhi bir nurla tertemiz, bembeyaz, sevgi dolu, saygı dolu olurlardı. İşte o günleri ümitle, heyecanla bekledim, bekliyorum ve bekleyeceğim.

Özlediğim Cumhuriyette, insanlar ailede, okulda ve toplum içinde öyle bir dikkât, hassasiyet içinde yetiştirilecek ki, onlar yere bir sigara izmariti atmayı, tükürmeyi, bulvardan geçerken ellerindeki kâğıtları yere atmayı bir cinayetle eş değer görecekler, ürperecekler. Nakil vasıtalarında yaşlılara, hamilelere, sakatlara yer vermek, bir insanlık borcu kabul edilecek. Komşular birbirlerini rahatsız etmeyi, insanlık dışı bir olay olarak kabul edecekler. İlkokul birinci sınıftan itibaren bütün eğitim kadrosu, a'dan z'ye bir insan yetiştirmeyi, bir insana faydalı olmayı, en büyük ibadet olarak düşünecekler. O zaman hapis-haneler bile bir okul olacak; sevginin, saygının, edebin, ince-

liğin, en temiz ve en güzel olanın nokta nokta aşılandığı bir okul, bir mâbet olacak.

Biliyorum, bazılarımız bu satırları okuyunca, Sabri Bey, bunlar sadece bir hayal diyecekler. Evet, belki hayal, belki rüya ama bir gün neden olmasın? Neden şu cennet vatanda bütün iyilikler ve güzellikler yedi veren güller gibi fışkırmassın?

Önce Yaşamak, Sonra Söylemek

Son aylarda gelen mektuplar, telefonlar artık gözümü korkutmaya başladı. Artık insanlar bir ıstırap küpü olmuşlar. Birçok insan derdini içine akıtıyor, ıstıraplarını dile getiremiyor. Çünkü, o imkândan da mahrum.

Sanki her halleri ile “bir kördüğüm ki içim, çözdükçe dolaşıyor” diyorlar. İnsanlarımız hangi yaşta olurlarsa olsunlar, sosyal ve ekonomik statüleri ne olursa olsun, hemen hepsi mutsuz ve huzursuz... Kendi kafaları içinde, kendi kendileri ile kavgada. Aile içinde huzursuzluk, işyerinde huzursuzluk, sanki bir deniz olmuş insanları boğuyor. Artık insanlar sokakta, caddede, açık ve kapalı mekânlarda sigarasız duramıyor. Herkesin elinde bir sigara, hem kendini hem çevresini zehirliyor. Sanki sigara bir nevi büyüklere mahsus emzik olmuş. Onsuz duramıyorlar, onsuz yapamıyorlar. Hele geçim darlığından, hayat pahalılığından şikâyet edenlerin ellerindeki, ceplerindeki ecnebi sigaralara ba-

kıp da hayret etmemek mümkün değil. Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu...

Yaşamak, günden güne çekilmez bir yük, katlanılmaz bir ıstırap oluyor. Bir yönden bakıyorsunuz, yurdun her köşesi camilerle dolu. Birçok şehirde koca koca İlâhiyat Fakülteleri var. Harıl harıl dinî kitaplar satan yerlerde, kitaplar satılıyor. Gelin işin içinden çıkın bakalım. Neden böyle oluyor, bilgimiz mi yok, bilim adamlarından mahrum muyuz? Cevap yine hayır olacak. Allah'ın günü en rezil, müstehcen fotoğraflar sayfalarını dolduran gazetelerimiz; bazı artistlerin, mankenlerin bedenlerine ait en gizli köşeleri sergileyen, onların sadece reklâm ve para kokan ilişkileri ile gençlerimizin kafasını zehirleyen yayın organlarımız, Ramazan olmaya görsün, hepsi çarşaf gibi Ramazan ilâveleri vererek büyük görevlerini yapıyorlar.

Küçük çocuktum, beni babaannem büyüttü. Rahmetli babaannem, Toros'larda bir Anadolu kasabasında doğmuş, büyümüş bir hoş insandı. Okuması yazması yoktu. Alfabenin ilk harfinden bile habersizdi. Ama babaannem büyük bir insandı, yüce bir insandı. Eli öpülecek mübârek bir insandı. Rahmetli annem, nur içinde yatsın, lisede edebiyat öğretmeni idi. Babaannem, annemi görünce kaç kere olursa olsun, edeben ayağa kalkar, hürmetle gelinini selâmlardı. Kaç kere annem babaanneme "Anneciğim lütfen rahatsız olmayın, yoruluyorsunuz, ben üzülüyorum" dediyse de dinletemedi. Babaannem "Ben gelinime kalkmayacağıma da kime kalkacağım" der ve o erişilmez inceliğine, edebine devam ederdi. Hayat boyu bu edep, incelik ve zarâfete dayanan ilişki hep devam etti. Çevrelerine hep örnek oldular. Örnek diye gösterildiler. Rahmetli annem, babaannem için "Ben annemi kâinatta herkesten çok severim, sayarım" derdi. Sonra

ben büyüdüm, okudum, ekmeğimi kazandım, evlendim. Annem gelini ile de aynı güzel ilişkiyi sürdürdü. Yeni evlenmişim. Bir gün, bir akrabamız bizi tebrike geldiler. Hiç unutmuyorum, bir vazo da hediye getirdiler. Eşim Ranâ Hanım anneme döndü “Anneciğim, siz evimizin büyüğüsünüz, nereye uygun görürseniz vazoyu oraya koyalım” dedi. Annem cevaben “Kızım ben misafirim, şurada kaç günüm kaldı ki; evin hanımı sensin, sen nereye uygun görürsen oraya koyalım.” dedi. Şimdi düşünün böyle bir evde, İslâmî edebî, inceliğin hâkim olduğu böyle bir mekânda hiç kavga, gürültü, münâkaşa olur mu?

Bu küçük örnekte olduğu gibi, önemli olan sadece İslâmî inceliklerin lâf olarak söylenilmesi değil, yaşanması, günlük hayata tatbik edilmesi değil midir? Bugün gerek ailedeki, gerek toplumdaki fertlerin iç dünyalarındaki bunalımların asıl sebebi, hep bu noktada toplanmıyor mu? Ne olur, eğri oturalım doğru konuşalım. Birbirimizi aldatmayalım. Mesele bilmek veya bilmemekte değil, sadece ama sadece, bildiklerimizin, öğrendiklerimizin hiçbirini hayata geçirmemekte... Sürekli kendi kendimizi aldatıyoruz. Efendim ben onu okudum, bunu okudum, onu biliyorum, bunu biliyorum, ben falan okuldan mezun oldum diye ukalâlık yapacağımıza, ne olur, biraz da bildiklerimizi, öğrendiklerimizi hayata geçirsek, yaşasak, uygulasak daha iyi olmaz mı? Yaşanmayan bilgi, bir hamallıktan başka nedir? O, bizi sadece sersem bir insan yapmaktan başka neye yarar? Bir yemek yenilmedikçe, hazmedilmedikçe insana faydalı olabilir mi? Bu yaşa geldim, henüz hayatımda bir tek **“Ya hayır söyle, yahut sus”** Hadisini uygulayan, bütün nüansları ile yaşayan bir tek kişi görmedim. Siz gördüyseniz lütfen haber verin, gidelim elini öpelim, duasını alalım. Hâlâ televizyonlarda elinde çarşaf

gibi kâğıtlarla utanmadan konuşma yapmaya çıkan insanlar var. Ve hâlâ onları utanmadan, hayâsızca televizyon ekranına çıkaranlar var. Kimse televizyon ekranında konuşma yapmaya mecbur değil. Tıpkı karga sesli bir insanın çıkıp şarkı söylemesi gibi. Şu küçücük misâl bile bizim hayatın realitesinden ne kadar uzaklaştığımızı göstermiyor mu? Kitap sayfalarından aktarılan bilgilerle, televizyon ekranlarında konuşma yapmak ve onlara yaptırmak bir iffetsizlik örneği değil midir? Aynı şekilde topluma mânevi önder olarak yol göstermek durumunda olan kimselerin de yaşamadıkları gerçekleri, güzellikleri anlatması hayâsızlık değil midir?

Bir gün, bir kadın elinden tuttuğu küçük çocuğu ile beraber İmam-ı Âzam Hazretlerine gelir. “Efendim” der. “Benim çocuğum ishal oldu. Gitmediğim doktor kalmadı. Hiçbirinin faydası olmadı. Çok üzgünüm, lütfen dua buyurun da çocuğum iyileşsin” der. Hazret çocuğa döner, “Oğlum en çok neyi yemeyi seviyorsun?” der. Çocuk “Bal” diye cevap verir. Onun üzerine annesine döner, “Kırk gün sonra gelin” der. Kadın “Peki efendim” der, gider. Kırk gün sonra döner. Hazret, çocuğa döner “Yavrum” der. “Bundan sonra bal yeme. Allah’ın izni ile iyileşeceksin.” Onun üzerine kadın, Hazrete döner, “Efendim madem ki söyleyeceğiniz söz bir cümleden ibaretti, onu niye ilk geldiğim zaman söylemediniz?” Hazret güler, “Hanım” der “Kırk gün önce, ben de her gün bal yiyordum, sana nasıl söyleyebilirdim? Bu kırk gün içinde hiç bal yemedim. Baktım oluyor, ondan sonra oğluna söyledim. Ben kendim yapmadığım işi, bir başkasına söylersem faydalı olmaz ki, o sadece lâftan ibaret kalır.” Bu olayda, hayatın en büyük sırlarından biri gizlenmiş gibi geliyor bana...

Bugün bütün çektiklerimiz bu yüzden, “el işte göz oynaşta” der Anadolu insanı, “lâfla peynir gemisi yürümez” der. Şu ben bilirim enaniyetinden kurtulmadıkça da sefâletimiz devam edecek. Bir Kutsî Hadiste **“Siz bildiklerinizle amel edin, ben size bilmediklerinizi öğretirim”** buyruluyor. Bir tek âyetin, bir tek hadisin uygulanması bile, insanı mânâ âleminde ötelere götürebilir. Yapabilenlere ne mutlu...

Halka Hizmet, Hak'ka Hizmettir

Adına, kubbealtı toplantısı diyorlardı. Her Salı toplanılırdı. Bu toplantılara, devletin ileri gelen zevâtı muntazaman gelirlerdi. Halktan isteyen insan derdini, sıkıntısını, şikâyetini söyleyebilirdi. Bir vezirle bir hamal arasında fark gözetilmezdi. Zamanın padişahı bir kafes arkasından konuşulanları dinler, gereken notlar alırdı. İnsanlar köylü-kentli, zengin-fakir, okumuş-okumamış farkı olmaksızın istedikleri zaman gelirler, uğradıkları haksızlıkları, karşılaştıkları kötü muameleleri hiç çekinmeden dile getirirlerdi. Toplantıdan sonra gereken önlemler alınır, takibata geçilirdi. Zaman zaman günümüzdeki uygulamayı düşünürüm, arada uzaktan yakından en ufak bir ilgi, benzerlik, yakınlık bulamam. Bırakın cumhurbaşkanını, başbakanı, bakanı, bir müsteşarla, bir genel müdürle bile bugün görüşmek hemen hemen imkânsız. İtilirsiniz, kakılırsınız, hor görülürsünüz. Nice yıllar hep işittik, şahit olduk, bugün vatandaşın en büyük ıstırapı, derdini üst makamlara duyuramamak, anlatamamak. Maruz kaldığı zulüm-

leri, yolsuzlukları söyleyememek. İstediğiniz kadar yırtının, çırpının, feryat edin, sesiniz sadece duvarlara yansır. Gözyaşlarınızı sadece içinize akıtabilirsiniz. Öylesine katı, duygusuz, kör ve sağır bir ortamdayız ki...

Eskiden, hâkimiyet milletindir diyorlardı, şimdi bu söz, egemenlik ulusundur oldu. Ama sadece lâfta kaldı. Bu memlekette ne kadar yalnız, kimsesiz, çaresiz insan varsa, hepsinin eli böğründe. Hepsi acıdan ve ıstıraptan taştan bir heykel gibi. Arkanız kuvvetliyse, sizi koruyan, kollayan "birileri varsa", her şeyi yapabilirsiniz. İsterseniz banka bile hortumlayabilirsiniz. Aksi halde sizden kötüsü yoktur, velev ki alınan iki dilim baklava bile olsa. Ne yazık ki bugün doğruyu söyleyen, dokuz köyden kovuluyor. Memleketimiz onuncu köyü arayan mustariplerle dolu.

Vatandaş ıstırap içinde iken, yalnızlıktan kıvranırken yanında devletin sıcak, sevecen, koruyucu varlığını hissetmek istiyor. Bulamadığı sürece de sorunları, acıları daha çok artıyor.

Öyle uzak ki yerim

Uzakları aşıyor

Ve bütün sevdiklerim

Benden ayrı yaşıyor

Ya her şeyim ya hiçim

Sorma dünyam ne biçim

Bir kördüğüm ki içim

Çözdükçe dolaşıyor

Gerçek devlet yönetimi, o kör düğümleri çözebilmekte, o gözyaşlarını dindirmese bile, onlara ortak olabilmekte. İstiraplar

paylaşıldıkça azalır. Hayatta insanları en çok mutlu eden olay; aynı noktaya, aynı duygularla bakabilmek, aynı durum için beraber gözyaşı dökabilmektir. Bugün ne yazık ki, halk kendini devletine yakın hissetmiyor. Çevremize objektif bir gözle bakabilmek, bu durumu tespit edebilmek için yeterli. Bir zamanlar, insanlar valinin, kaymakamın huzuruna çıkarlarken, edeben abdest alırlar, dua ve niyazlarda bulunurlardı. Bence memlekete yapılacak en büyük hizmetlerden biri, halk ile devlet arasındaki o temiz, o sıcak, o güzel bağların yeniden sağlanmasıdır. Atalarımız boşuna söylememişler; **“Halka hizmet, Hak’ka hizmettir”** diye. Hz. Ömer, gece sabahlara kadar dolaşır, nerede aç, nerede hasta, nerede ıstırap çeken varsa, yerine göre mübârek sırtında un çuvalı taşıyarak, o insanlara hizmet götürürdü; velev ki bir incir çekirdeği kadar bile olsa, Allah rızası için halka yapılan hizmet, ibadetlerin en büyüğü, en güzelidir. Minicik de olsa Allah’ın ve Peygamber’in rızasını kazanmak için yapılan her hareket asildir, yücedir. Herkes içinde yaşadığı topluma, o içinden çıktığı insanlara bir hizmette bulunabilir. Bizler, yerine göre bir tebessümün bile sadaka sayılacağı bir inanışın mensuplarıyız. Hiçbir malı ve parası olmayan, yatağından çıkamayan bir insan bile ellerini açarak dua ve niyazlarda bulunabilir. Allah’ım, sen yeryüzünde ne kadar derdi, sıkıntısı, geçim zorluğu, hastalığı olan insan varsa, onlara yardım et, sınava giren öğrencilere zihin açıklığı ver, yolda kalmışlara sen yardımcı ol Yarabbi diyebilir. Yerine göre bir dilim ekmek, bir insanı açlıktan kurtarabilir, bir tebessüm, bir hatır sorma, intihara giden bir insanı yolundan döndürebilir. Yürekte aşk varsa, Allah rızası için iyilik yapma duygusu varsa, her insan bir yönüyle insanlara faydalı olabilir. Yetmiş milyon insan el ele verseler, yürek yüreğe yemin ederek işe başlasalar, çok kısa bir zamanda toplanan

yardımlarla bütün iç ve dış borçlarımız ödenebilir. Herkes yerine göre evini, arsasını, yüzüğünü, küpesini, parasını, dövizini bir araya getirebilir. Bu yardım bir tas mercimekle, bir tas fındıkla da olabilir. Toplananlar her gün milletin gözü önündeki bir ekranda ucuca eklenebilir. İnanmayanlar, inancı olmayanlar, var-sın bıyık altından gülsünler, alay etsinler. Bu yardımlarla üç-dört ay içinde bütün borçlarımız ödenebilir. Önemli olan, Allah rızası için işe başlayabilmek, Allah rızası için elimizden geleni yapabilmektir. Allah'a inanarak ve O'na dayanarak yapılan her iş, hayırlı bir sonuca ulaşır, başarıyla biter. Yeter ki içimizde o aşkı, o heyecanı duyalım. Bizim dağ dediğimiz, birleşen atomlardan başka nedir? En büyük okyanuslar bile su damlalarının bir araya gelmesi ile oluşur. Bugün ülkemizde nice güzel insanlar yaşıyor, onların temiz yürekleri nice güzel duygularla çarpıyor.

Peki, o halde, ne bekliyoruz?

İnsan ve Edep

Peygamber Efendimiz'e soruyorlar, "Edep nedir?" Cevap veriyorlar: "Dinin yarısıdır." Mevlâna'ya göre edep, aklın dıştan görünüşü. İnsanın hayatını dolduran olaylar zincirinin her halkasında, karşımıza edep çıkıyor. Genellikle toplumda kötü huylu, kötü ahlâklı insanlar, edepsiz diye anılırlar. Edep, insan hayatını güzelleştiren, insan hayatına anlam, renk ve şiir katan muhteşem bir tavır alış şekli. Edeple insan melekler katına çıkıyor. Bazen onları da aşıyor. Aynı insan, edepsizlikle şeytanın çizgisine iniyor. İnsanlık kültür tarihinde hangi uygarlık ele alınıp incelense, yine karşımıza edep çıkıyor. Bundan on yıl kadar önce, altı Amerikalı profesör Japonya'ya gidiyor. Gidiş nedenleri, Japonların ekonomik alandaki olağanüstü başarılarının sırrını araştırmak. Bizim gençlik yıllarımızda otomobil demek, Amerikalıların ürettiği arabalardı, sonra devreye Japonlar girdi. Amerika'ya gidip, orada bir süre kalıp gelenlere sorun, yollarda, caddelerde artık Amerikan arabası kadar Japon arabasına da

rastlanıyor. Yine gençlik yıllarımızda iyi, güzel, kaliteli saat denince, akla İsviçre saatleri gelirdi. Dakik, muntazam, düzenli insanlar için "İsviçre saati gibi adam" derlerdi. Sonra saat piyasasına Japonya girdi, kısa bir sürede bütün piyasayı ele geçirdiler. Artık İsviçreliiler bile daha ucuz, daha zarif, daha dakik olduğu için Japon saatlerini kullanmaya başladılar. Ben de yirmi beş yıl önce, çok ucuz bir fiyata bir Japon saati almıştım, her gün kullanıyorum, daha yarım dakika bile ileri de gitmedi, geri de kalmadı. Amerikalı profesörler çeşitli fabrikalarda, işyerlerinde, atölyelerde incelemeler yapıyorlar, sonra şu sonuca varıyorlar; Japonya'nın kalkınmasının sırrı, Japonların edebinde. Bu öylesine bir edep ki, çalışmayı bir ibadet haline getirmişler. Çalışırken öylesine dikkâtlı, öylesine saygılılar ki, top bile atılsa, bomba bile patlasa duymuyorlar. İnsanın kişiliği, yapılan işin türünde değil, onun nasıl yapıldığındadır. Japonlara göre her iş kutsaldır, önemli olan bütün dikkâtini, zekâsını, yeteneklerini toplayarak o işi en güzel yapmaya çalışmaktır. Türkçe'mizde ona "yapılan işe gönlünü koymak" diyoruz. Gönülsüz verilen bir buket çiçek bile insanı rahatsız edebilir. Aslında, hayat yolunda bütün insanlar birbirlerinin yardımcısıdır. Hepimiz birbirimize muhtacız. En büyük âlim bile ayakkabısını dikemez, ekmeğini yapamaz. İnsanlara bir bütün olarak baktığımızda, Allah'ın her insana ayrı ayrı kabiliyetler verdiğini görürüz. İnsan vücudu da öyle, her organ sağlığa hizmet eden, insanı ayakta tutan bütünün parçasıdır. Sağlıklı insan demek; organları düzgün, yerinde ve görevini muntazam olarak yerine getiren kimse demektir. Bir organdaki aksama, bir süre sonra diğer organlara da sirâyet eder. Nitekim, çağımızı kasıp kavuran kanser illeti, önce bir hücrede başlar. Hücre bozulur, dejenere olur, diğer hücrelere de atlar. Hayat da böyle. Kötü imâl edilen

peynir, o sabah onu yiyen bir öğrencinin bütün durumunu ölünceye kadar bozabilir, bir hâkimin yanlış karar vermesine neden olabilir, bir doktorun ameliyatta hatalı hareket edip hastanın ölmesine yol açabilir. Her şey ama her şey öyle inanılmaz, öyle akıl almaz bir şekilde birbirine bağlı ki, herkes önündeki iş neyse onu en güzel şekilde yapmaya çalışmalı ki, toplumun düzeninde aksamalar olmasın. İşte diyor, Amerikalı profesörler, Japonlar kendi çocuklarına bu edebi, bu terbiyeyi, bu inceliği verebiliyorlar. Japon kadınları üniversitede profesör bile olsa, sabahleyin erkenden kalkıyor, kocasının kahvaltısını hazırlıyor, ayakkabılarını boyuyor. İlk günden evliliğin son ânına kadar saygıda, incelik ve zarâfette kusur etmiyor. Sabahleyin evinden eşinin sevgi ve saygısıyla ayrılan bir erkek de, bütün imkânları ile işyerinde görevini en güzel yapmaya çalışıyor ve dolayısıyla Japonya kalkınıyor, dev hamleler yapıyor. Edep, iki heceli bir kelime, ama kökeninde sonsuz incelikte sırlar gizliyor. Aile yuvasında huzur, mutluluk, işyerinde disiplin ve saygı ortaya baş döndürücü gelişmeler çıkarıyor. Vaktiyle bir İngiliz kralı, siyasî bir görüşme yapmak üzere Çin hükümdarını ziyarete gider, görüşmek isteğini bildirir. Bu istek birkaç kere tekrarlanır, bir süre geçtikten sonra, Çin hükümdarı İngiliz kralını kabul eder. Kral biraz kızgındır, niçin bekletildiğini sorar. Çin hükümdarı büyük bir edep ve saygı ile krala bakar, efendim der, çay içiyordum. Çinliler ve Japonlar bir fincan çay içmeyi bile bir tören, bir merâsim, bir ibadet haline getirmişlerdir. Çayın en güzel nasıl yapılacağına dair yüzlerce metod bulmuşlardır. Hayatta hiçbir şey basit ve önemsiz değildir.

Herkes bakar ama herkes göremez. Görmek olayı, üzerinde ne kadar düşünülse yine de az olacak bir muhteşem durumdur. Görmek seçmektir, ayırmaktır, farkına varmaktır. Görmek aşktır.

Ancak insanoğlu edep, incelik, dikkât ve aşkla baktığı zaman görebilir, onun dışında görmek, sadece bir zandan ibarettir. İnsan gördüğü kadar insandır, insan hayat yolunda görebildiği kadar tekâmül eder. Bazı kimseler, gözleri açık diye gördüklerini sanırlar ve sürekli kendilerini aldatırlar. Newton'a gelinceye kadar milyonlarca insan elma ağacının altında oturdu ve ağaçtan elmanın düşüşünü seyretti. Newton da oturdu, elmanın düşüşünü gördü ve orada yerçekimi kanununu buldu. Önemli olan görebilmektir. Her an gözümüzün önünde nice olaylar oluyor, nice güzellikler sergileniyor, kaç kişi bunların farkına varıyor? **"Görenedir görene, köre nedir köre ne?"** sözü ne kadar anlamlıdır. Farkında olabilmek, başlı başına insanı ürperten, heyecanlandıran muhteşem bir olaydır. Çocukluğumda bir komşu teyzeyi hatırlarım. Eşi terziydi. Gece geç saatte evine gelirdi. Çok titizdi, en ince ayrıntıları bile kendi eliyle hazırlardı. Komşu teyze, kocası gelinceye kadar yemeğini yemez, eşini beklerdi. Her hâli ile her davranışı ile güzelliğin, incelik ve zarâfetin bir simgesi gibiydi. Mahallede herkes onu sever ve sayardı. Bugün adına modern aile, çağdaş aile denen evler, sanki bir pansiyon gibi. Herkes istediği zaman mutfağa giriyor, istediğini alıp yiyor ama ince ince düşünecek olursak aile fertlerinin ellerini yıkayarak, Besmele çekerek, verdiği nimetler için Allah'a şükrederek birlikte sofraya oturmalarında ne ürpertici güzellikler vardır. Edep, hayatı kaba ve hoyrat bir yaşama şekli olmaktan çıkarıp, ona bir sanat heyecanı verebilmektir. Edep, insanı insan eden en önemli faktördür. Mevlâna; **"Gözünü iyice aç da bak, Kur'an'ın bütün mânâsı edepten ibarettir"** buyuruyor. İnsanlık kültür tarihinin en büyük, en yüce insanı Resulullah Efendimizdi. Onun her hâli, her tavrı, her davranışı edebin ta kendisi idi. Bizler de Kâinatın Efendisini kendimize örnek edininp,

onun gibi olmaya, onun gibi yaşamaya var gücümüzle, imkânlarımız nispetinde gayret etmeliyiz. Nasıl yemeğe tadını veren tuz ise, hayatı, yaşamayı güzelleştiren, onu bir renk, bir şiir, bir aşk haline getiren de edeptir. Allah bize de, bütün insan kardeşlerimize de edepli yaşayıp, edepli bir şekilde Hak'ka göçmeyi nasip etsin...

Doktor Münir Derman

Bazı kimseler vardır, onlarla tanışmak, görüşmek bir insanın bütün hayatını değiştirebilir. Dünya görüşüne yeni bir ışık, yeni bir renk getirebilir. O şahsı tanıdıktan sonra, hayat bambaşka bir hüviyet kazanır. İşte Doktor Münir Derman böyle bir insandı. Bir gönül sultanı, bir Allah dostu idi.

Altmışlı yılların başı, Ankara'da bir dergi çıkıyor: İslâm Dergisi. Görür görmez çok beğendim, hayranlık duydum ve derhal abone oldum. Her sayısı birbirinden dolgun, birbirinden zengin. Hem bilim adamlarının, hem gönül insanlarının birbirinden güzel yazıları...

O yazıları tekrar tekrar okuyor, doyamıyordum. Yalnız bir imza vardı ki, hayranlığımın da ötesinde beni büyülemişti. Doktor Münir Derman'ın yazıları "Allah Dostu der ki..." başlığı altında çıkıyor, okuya okuya ezberliyordum. Gün geldi, kendisiyle tanışmak, elini öpmek, içimde biriken soruları sormak istedim.

Soruşturdum, Eskişehir’de Devlet Hastanesinde operatör olduğunu öğrendim, telefon ettim, görüşme isteğimi bildirdim. “Hay-hay evlâdım” dedi, “Eskişehir’e buyurun, sizi bekliyorum”. Ve şükürler olsun beklenen gün geldi, Eskişehir’de Münir Bey’in odasındaydım. Hürmetle ellerinden öpüyorum, sohbet başlıyor. O gün ne kadar mutlu olduğumu, ne kadar huzurla olduğumu anlatamam. Karşımda olağanüstü bir insan vardı, sorularıma verilen cevaplar beni çok kısa bir zamanda içten fethetti ve o günden itibaren Münir Bey’i kelimelerle ifadesi mümkün olmayan büyük bir aşkla, heyecanla sevdim. Bütün varlığımla ona bağlandım. Artık her hafta sonu Eskişehir’e gidiyor, birbirinden güzel “inci dakikaları” yaşıyordum.

Münir Bey çok yönlü bir insandı; bir yönüyle değerli bir bilim adamıydı. Hiçbir şeyi tesadüfe bırakmayan, kılı kırk yaran titizliğiyle her ameliyattan evvel tıp atlasını açar, ameliyat edeceği organı en ince ayrıntılarıyla incelerdi. Yüzlerce defa aynı ameliyatı yapmış olsa bile, yeni de incelemesini sürdürürdü. “Hayatta” derdi, “Tesadüf diye bir şey yoktur, o sadece lügatlarda olan bir kelime. Belli sebeplerden, belli sonuçlar doğar.” Altı dil biliyordu, Eskişehir’de hizmet süresi bitip emekli olduktan sonra Almanya’ya gitmişti, oradaki profesörler Münir Bey’in Almanca’sına hayran olmuşlardı. Lise tahsilini yaptığı Trabzon’da okulu birincilikle bitirmiş, mükafat olarak Fransa’ya gönderilmişti. Sorbon’da psikoloji tahsili yaptı, orada da çevresindeki insanlar Münir Bey’in Fransızca’sının mükemmelliğine hayran olmuşlardı. Sorbon’u başarı ile bitirdikten sonra Ezher Üniversitesine gitti, orada İslâmî ilimler tahsil etti. Sonra Ankara’ya geldi, Dil Tarih Fakültesinde tarih ve felsefe okudu. İstanbul Tıp Fakültesinde tıp tahsili yaptı. Münir Bey’in insan aklının ve havsulasının alamayacağı kadar muhteşem bir kültürü vardı. Ede-

biyata çok meraklı bir insanım ama ömür boyu Münir Bey kadar Türk diline hâkim bir kimse görmedim. Gerek konuşma üslûbu, gerek yazı tarzı beni her zaman büyüledi. Münir Bey'in sohbetinde bulunmak başlı başına bir güzellikti, bir ilim ve sanat olayıydı. Bazen sabahlardınız ama yine de doyamazdınız. Münir Bey hayatta gördüğüm en büyük Allah ve Peygamber âşığı idi. Kırk velî zattan ilim tahsil etmeye çalıştım, her birinde ayrı ayrı güzellikler, meziyetler gördüm. Ama Münir Bey'deki Allah ve Peygamber aşkını kimsede görmedim. Çok küçük yaştan itibaren, hocası Ömer İnan Efendi Hazretleri tarafından özel olarak yetiştirilmişti. Münir Bey'i bir kere de olsa gören ve dinleyen insanın bütün dünyası değişirdi, artık o günden itibaren hayata ve insanlara farklı bakar, eşyadan olaylara kadar her şeyi farklı algılardı. Allah kelâmı yazacağım diye kaleminin yongalarını çöpe atmaz, bir torbada saklardı. Tırnaklarını edeben atmaz, bir yerde biriktirir, sonra onları saygıyla toprağa gömerdi. Çok az yemek yerd, birkaç kaşık çorba içer çekilirdi. Suyu çok soğuk sever, kış günü bile buzlu su içerdi. Hayatının hiçbir döneminde paraya, mala, mülke önem vermedi. Pantolon ve gömlekle gezerdi, Münir Bey'i tanıdığım süre içinde hep öyle gördüm. Çok mütevâzı idi, herkesle çok çabuk kaynaşır, dost olurdu. Almanya'da on yıl operatörlük yaptıktan sonra Ankara'ya geldi, Ulucanlar'da Hanecioğlu Oteli'ne yerleşti. Yaşadığı sürece ne evi barkı, ne malı mülkü, ne serveti oldu. Hastasından ücret almadı. Fakir hastalarının ilâçlarını kendi yaptırır, yol ücretlerini verirdi. Münir Bey çok az uyku uyurdu, gecenin önemli bir kısmını ibadetle geçirirdi. Emekli olduktan sonra birçok eser kaleme aldı. Münir Bey'in kitapları okumakla doyulacak gibi değildir. Aynı eseri otuz kere de, kırk kere de okusanız doyamazsınız, yine okumak istersiniz. Münir Bey'in yanına oturduğunuz

zaman mübârek bedeninden mis gibi bir koku yayılırdı. Hiçbir kokuya benzemeyen mânevi bir koku idi bu. Sohbetlerde birçok kimse yanında oturmak için çareler arardı. Münir Bey'in annesi Şahver Hanımefendi, muhteşem bir İslâm hanımefendisi idi. Bir gün Eskişehir'e gitmiştim, hocam: "Sabri oğlum, annem hasta, hastanede yatıyor, görmek, geçmiş olsun demek ister misin?" demişti. Beraber gittik, o günü hiç unutamıyorum, beyazlar içinde sanki bir melek yatıyordu. Elini öptük, sohbet açıldı gelenlere: "Biliyor musunuz?" dedi, "Ben cambaz olmak isterdim". Hayretler içinde kalmıştık, seksen küsur yaşındaki bir muhterem İslâm hanımefendisinin cambaz olmak isteği bizleri şaşırtmıştı. Niçin der gibi yüzüne baktık, sebebini izah etti: "Efendim" dedi, "Eğer cambaz olsaydım, eğilir ayaklarımın altını öperdim, bu ayaklar seksen küsur sene beni üzerinde taşıdı, kahrımı çekti, onlara teşekkür etmek istiyorum, saygılarımı, minnetlerimi belirtmek istiyorum ama gücüm yetmiyor." Aradan bunca yıl geçti, o cevaptaki edebi, inceliği ve zarâfeti unutamadım. Ne zaman hatırlasam ürperirim, gözlerim dolar.

Münir Bey anlatmıştı: "Küçük bir çocuktum, beş yaşındaydım, sokakta arkadaşlarımla oynamış, terlemiştim. Su içmek için eve geldim, annem: "Aman yavrum dikkâtli ol, Sürpik Teyze Bayram ziyaretine geldi, onu rahatsız etmeyelim" dedi. Su içtim, tekrar oynamak üzere dışarı çıktım. Bir süre sonra yine susadım, eve geldim annem, Sürpik Teyzenin olduğunu, ses çıkartmamam gerektiğini söyledi. Canım sıkılmıştı: "Aman anne" dedim, "Bu gavur karısı ne zaman gidecek?" İlk ve son olarak, o gün annemden bir tokat yedim, beni şiddetle azarladı, "Böyle konuşmaya utanmıyor musun?" dedi. "Sürpik Hanım komşumuz, Allah razı olsun bayramda ilk gelen ziyaretçi o oldu." İşte rahmetli Münir Bey, böyle muhterem bir annenin evlâdıydı.

Anneden alınan terbiye, bir ömür boyu evlâdı takip ediyor ve üzerinde hiç silinmeyecek izler bırakıyor. Tanıdığım velî bir zat, çocuklarını terbiye etmek için öğüt isteyenlere: “Aman efendim” der, “Siz önce kendi kendinizi eğitin, size bakarak çocuklarınız da edepli ve saygılı olurlar.” Tanıdığım, beğendiğim, hayran olduğum Münir Bey’le uzun yıllarımız beraber geçti, bu süre içinde kendisini İslâm edebine, inceliğine, Peygamber ahlâkına uymayan bir tek davranış içinde görmedim. Mübârek sultan, her an için saygı dolu, edep ve incelik dolu, son derece dikkâtlî ve uyanık bir ruh hâli içindeydi. Nur içinde yatsın, Allah’ın rahmeti, Peygamberin şefaati üzerine olsun.

Sabır ve Şükür İçinde Yaşamak

Radyodan dinledim, bir hanım anlatıyordu. Vefat eden kocası Bağ-Kur emeklisiymiş. Kırımı da verdikten sonra diyor, elime çok az bir para kalıyor. O para ile ancak iki günde bir şişe süt alabiliyorum, iki günde bir belediye ekmeği alıyorum, kimseye muhtaç olmadan karnımı doyurabiliyorum. Beni kimseye muhtaç etmediği için Allah'ıma nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Ya Rabbi, sana sonsuz şükürler olsun, bana verdiğin bu saltanatı cümleye de nasip et.

Nice zamandır bu hanımın konuşmasını düşünüyorum, beni duygulandırıyor, bazen ağlatıyor. Ya Rabbi, o ne muhteşem bir kanaatkârlık, o ne güzel bir teslimiyet, hayatı olduğu gibi kabul ediş, itiraz yok, şikâyet yok, sızlanmak yok, sadece edep, incelik ve güzellik. Bir Hadis-i Şerifi hatırlıyorum, Yüce Resulümüz buyuruyor:

“Allah şükredenin rızkını artırır, şikâyet edenin derdini çoğaltır.”

Çevreme bakıyorum, şükreden ama gerçekten şükreden, sadece diliyle değil, kalbiyle de şükredebilen insanlar ne kadar az. İşittiklerimiz hep şikâyet, sanki insanlar şikâyet etmekten, şikâyet dinlemekten zevk alıyorlar. Acaba kaç insan, yediği yemek, giydiği elbise, oturduğu ev için, görebildiği için, yürüyebildiği için, işitebildiği için Rabbine şükrediyor. Kendimizi ne sanıyoruz, acaba bizler yediğimiz ekmeğe, içtiğimiz suya lâayk mıyız? Bir düşünsek, acaba Allah'a lâayk olmak için, İslâm'a lâayk olmak için, Yüce Peygamberimize lâayk olmak için ne yapıyoruz? Hep Hz. Ömer'in sözünü hatırlarım: **"Bugün Allah için ne yaptın?"** Bu söz bazen beni ağlatır; titrer, ürperirim...

İnsan olmak ne kadar zor. İstisnasız hepimiz dünyaya bunun için gönderilmedik mi? Her insanın en büyük amacı, Hz. İnsan makamına ulaşmak değil midir? Hepimiz şöyle bir düşünsek, bunun için ne yapıyoruz? Bir gün Resulullah Efendimiz, bir konuşma yapıyor ve İslâm ordusu için Müslümanların yardım etmelerini istiyor, herkes gücü nispetinde bir şeyler getiriyor. Sıra Hz. Ebubekir'e geliyor, mübârek sultan kalkıyor, neyi var neyi yoksa gidip getiriyor. Kendisine ne kaldığını Yüce Resulümüz sorduğunda, o erişilmez bir incelik ve edep içinde: "Ya Resulullah, bana senin aşkın kaldı" diyor. Önemli olan, o zarâfete ulaşabilmek. Burnu büyüklük yapmak kolay, kendini bir şey sanmak kolay, sağa sola saldırmak kolay ama Allah'ın ve Resul'ün yolunda yürüyebilmek, müeddep bir insan olabilmek, sabır, şükür ve kanaat potasında eriyebilmek kolay iş değil. Gerçek bir Müslüman olabilmek, hiç kolay değil. Bir gün Rabia Sultan, namaz kılmaktayken, evine bir hırsız girer, sağı solu araştırır, dolapları açar kapar, alınacak bir şey bulamaz. Canı sıkılır, söylenerek çıkar gider. O sırada Rabia Sultan'ın namazı bitmiştir. Hemen seccadesini toplar, koltuğunun altına alır, hır-

sızın arkasından yürümeye başlar. Bir köşede hırsızı yakalar ve ona hitaben: "Efendim, herhalde bir ihtiyacınız vardı, belki bir hastanız vardı. Bir şeyler almak ümidiyle evime girdiniz ama ben çok fakirim, evimde bir testimden ve bir seccademden başka bir şeyim yok, bu seccadeyi geçen yıl birisi bana hediye etmişti. İpektir, satılırsa iyi para eder, bunu lütfen kabul buyurun, belki bir ihtiyacınızı giderir." Bu yaklaşım şekli ve konuşma tarzı, hırsızı çok duygulandırır, hüngür hüngür ağlamaya başlar. Ve Rabia Sultan'ın ayaklarına kapanır: "Anacağım beni affet, kurtulmam için dua buyur." der. O günden itibaren Rabia Sultan'ın hizmetine girer, talebesi olur ve ölünceye kadar ona bağlı kalır. Hayat hiç kimse için bütün imkânlarını tüketmez. Her insan, yaptıklarına pişman olup, samimi olarak, ihlâsla tövbe ederse, iyi, güzel, temiz bir insan olabilir. Önemli olan aşkla, inançla, ihlâsla İslâm'ın yoluna girebilmektir. Kimse yaşadığı hayatı, kendi keyfine göre, nefsaniyetine göre, bitirmeye mezon değildir.

Bu hayata, değil her gününü, her saatini, her dakikasını değerlendirmek üzere gönderildik. Bu yerdeki karıncadan, gökteki yıldızlara kadar ihtişamla dolu hayat boşuna kurulmadı. Yarın Cenab-ı Hak soracak. Ey kulum diyecek, ben seninleyken sen kiminleydin? Resulullah Efendimiz gece yatarlarken, dua ederlermiş; **"Allah'ım, beni bir an, bir andan da kısa bir zaman nefsimi bırakma"** diye. Bu imtihanlar dünyasında, temiz bir hayat yaşayıp, emâneti tertemiz teslim edebilmek için, son derece dikkâtli olmamız gerekiyor. Yunus Emre **"Tehi görme kimesneyi, hiç kimesne tehi değil"** der. Bir tek Âyet-i Kerime'yi, bir tek Hadis-i Şerifi yaşayabilmek, günlük hayatında uygulayabilmek öyle güzellikler kazandırıyor ki, **"Önce inandım de, sonra dosdoğru ol"** âyetini, **"Ya hayır söyle, yahut sus"** Hadisini yaşayabilen insanlar, kalplerinde ve kafalarında, akıl-

larının ve havsalarının alamayacağı doruklara ulaşırlar. Günlük hayatlarında stres, bunalım, sıkıntı sözlerini dillerinden düşürmeyenler, bir de incelikler, güzellikler âlemine yani İslâm'a bir uzanabilseler, iç dünyalarının güzelliklerle olduğunu fark ederler, o zaman karanlıklar ışıkla dolar, zulmetin yerini nur alır. Âşık Veysel bir şiirinde: **"Yumma gözün kör gibi"** der. **"Görenedir görene; köre nedir köre ne"** sözünde, ne büyük incelikler var. Kur'an-ı Kerim'de **"Ne yana bakarsan bak, Allah'ın vechi oradadır"** buyuruluyor. Yunus Emre ne güzel söyler: **"Cümle yerde Hak nâzır, göz gerektir göresi"** ve ilâve eder **"Benim bir karıncaya ulu nazarım vardır"** diye... Hayatın her köşesi, her ânı bin bir güzelliklerle doludur. Ne olur, bir güzel, bir hoş edep duygusu içinde, hayatı ve insanları sevebilsek, birbirimize ellerimizi sevgiyle, saygıyla uzatabilsek, Yunus Emre gibi, **"Sevelim, sevilelim, dünya kimseye kalmaz"** diyebilsek...

Kalbin Mühürlenmesi

Öteden beri insanları meşgul eden bir meseledir kalbin mühürlenmesi. Sık sık konuşmalarda geçer, kitaplarda, dergilerde geçer. Acaba bu kalbi mühürlenenenler kimlerdir ve bu mührü basan kimdir? Kısmet olursa, yazımızda bu olaya değineceğiz.

Sık sık işitiriz: “Gözleri vardır görmezler, kulakları vardır işitmezler, kalpleri vardır hissetmezler” diye. Acaba neler oluyor da gören gözler görmez oluyor; işiten kulaklar işitmez oluyor; aslî vazifesi duymak, düşünmek, hissetmek olan kalp, kaskatı kesiliyor. Sırayla bu sonuçları doğuran nedenleri irdeleyelim.

1) Haram lokma. Bu o kadar önemli bir husustur ki, haram yiyen bir insan için mânevi tekâmül durur, ne yaparsa yapsın, bir adım ilerleyemez. Haram yiyen insan gaflet, delâlet, ihânet içindedir. Kime karşı? Kendine karşı; kendi aslî, öz vatanına karşı. Haram yiyen insan, haram yediği sürece, hiçbir zaman ruhunun yurdunu ziyaret edemez. Kendi kendine karşı yaban-

cılaşır. Kendi ruh dünyasında bir esir, bir parya olur. Haram yiyen insan, mânevi güzellikleri istese de göremez. Mânevi hakikatleri istese de işitemez. Mânevi yücelikler âlemine istese de yaklaşamaz.

2) Kin, nefret, intikam duygusu içinde, gurur, kibir içinde yaşamak. Bu tür insanlar, yaşadıkları sürece, bu çirkin hallerden tövbe edip uzaklaşmadıkça, mânâ yolunda bir adım ilerleyemezler. İnsanı benlik, egoizm, nefsaniyet kadar kirleten, aşağılatan, küçük düşüren hiçbir şey yoktur. Bizim haram lokmadan sonra kendimize yapacağımız en büyük kötülük, bu tür negatif duyguların esâreti altında yaşamaktır. İnsan, sevdiği kadar vardır. Sevmek ve sevilme, hayatın en aslî, en yüce, en güzel duygularıdır. Psikolojik araştırmalar bize şunu gösteriyor: Sevmeyen ve sevilmeyen insanda şahsiyet de teşekkül etmiyor. Şartlar ne olursa olsun, bir hoşluk, bir mutluluk, bir güzellik yaşanmıyor. İnsanlar hayatta sevgileri kadar var, sevgisizlikleri kadar yokturlar. Mutlu insanlar hep, **“Sevmek, devâm eden en güzel huyumdur.”** diyenlerin arasından çıkıyor. Yunus’un en sevdiğim mısrası: **“Aşk gelicek cümle eksik biter”** deyişidir. Sevgiye, sevmek ve sevilme duygularına yabancı bir kimseye, sağlıklı bir insan gözüyle bakılamaz. **“Seviyoruz, seviliyoruz, güzelliğimiz bu yüzden”** diyebilenler, kâinatın en mutlu, en huzurlu, en güzel insanlarıdır.

3) İnsanları kalplerinin mühürlenmesine götüren üçüncü husus; şefkât, merhamet, acımak duygularından yoksun oluşlarıdır. Yerde olanlara acımayanlara, onlara sevgi ve şefkât duymayanlara, göklerde olan melekler de acımazlar. İnsanoğlu “ben” dediği sürece, “benim” dediği sürece, “bana ait” dediği sürece kendi istikbâlini kendi karartır. Ancak “sen” diyebilenler

kendi nefsanî duygularından, bencil hırslarından uzaklaşabilir. Allah rızası için, hiçbir karşılık beklemeksizin, hiçbir menfaat ummaksızın başkalarına el uzatabilenler huzurun, mutluluğun, aydınlığın ve ışığın yolunda yürüyebilirler. En güzel ibadetlerden biri de, Allah rızası için hizmet duygusudur. İnsanların en güzeli, en değerlisi, başka insanlara Allah rızası için hizmet edendir. Yalnız kendini düşünen, nefsi için yaşayan insanlar, ne aile içinde, ne iş muhitinde, ne de sosyal çevrede hiçbir zaman sevgi, saygı, ilgi göremezler. Başkalarına hizmet duygusundan uzak yaşayan kimseler, daima bir karanlık içinde, kendi cehennemlerini kendileri yaşarlar. Allah'ı ve onun yüce Resulünü en çok memnun eden hususlardan biri de başkalarına karşı gösterilen sevgi, saygı, hoşgörü ve hep bir hizmet duygusu içinde yaşamaktır. İnsanlar, sabahleyin gözlerini açtıkları andan itibaren, acaba kime nasıl faydalı olabilirim, hangi gözü yaşlı insanın ıstırabını paylaşabilirim, hangi aç doyurabilirim, hangi fakir kızın çeyizine yardımcı olabilirim, hangi fakir bir çocuğu okutabilirim diye düşünseler, nice hastalıklardan kurtulurlar, nice karanlıkları aşıp, nûra kavuşurlar.

4) İnsan kalbini mühürlenmeye götüren sebeplerden biri de gıybettir. Gıybet ile insanlar neler kaybettiklerini bir bilseler, vebadan kaçır gibi ondan uzaklaşırlar. Gıybet edenler kadar gıybeti dinleyenler de kirlenirler. Bazı kimseler kendilerini savunmak için, "Efendim, biz gıybete karışmadık, bir köşeye çekilip sadece dinledik" derler. Hiç unutulmaması gereken bir nokta, gıybet edenler kadar o gıybeti dinleyenlerin de olaydan menfi olarak etkilendikleridir. Resulullah Efendimiz, bir Hadis-i Şeriflerinde gıybetin otuz zinadan beter olduğunu ifade buyurmuşlardır. Açık konuşalım, bugün gıybet toplumumuzda, yediden yetmişe bütün hayatı saran bir kara bulut gibi olmuştur.

Bazı kimselerin Suret-i Hak'tan görünmeleri bir şey değiştirmez. Her gıybette kalbe en azından siyah bir nokta gelir ve o noktalar çoğalarak gün gelir bütün kalbi karartır. Gıybetin olduğu bir çevrede, eksi elektrik her yeri sarar. Orada hassas insanların, temiz ve güzel insanların nefes almaları bile zorlaşır.

5) Kur'an-ı Kerim'de: **"Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan korusunlar. Mümin kadınlara söyle, gözlerini haramdan korusunlar."** buyuruluyor. Kalbin mühürlenmesine insanları götüren sebeplerden biri de fuhuştur. Fuhuş bakışla başlar, o nedenle bizi fuhuşa götüren her türlü durumlardan uzak kalmaya gayret etmelidir. Fuhuşu konuşmak, fuhuşu yapmak kadar insanları kirletir, özlerinden uzaklaştırır. Mümkün olduğu kadar, seyredilen ve okunanlarda fuhuş görüntülerinden uzak kalmaya çalışmak gerekir. Gerek mümin kadınların, gerek mümin erkeklerin, bu konuda son derece hassas ve dikkatli olmaları gerekir.

6) Peygamber Efendimiz bir Hadis-i Şerifinde: **"Allah'ım beni bir an, bir andan da kısa bir zaman, nefsimi bırakma"** buyuruyor. İnanan insanların bu hadisi günde en az birkaç kere okumaları gerekiyor. Başiboş olmak, avârelik, "bir hayat ve yaşama plânının olmayışı; gerek pencere önünde salak salak bakarak geçirilen zamanlar, gerek caddelerde aptal aptal dolaşarak geçirilen zamanlar, bizi hep negatife, nefsaniyete götüren yanlış hareketlerdir. Hiçbirimizin boşa geçirilecek ne bir saati, ne bir dakikası vardır. Kâinatın Efendisi: **"İki günü birbirine eşit olan ziyandadır."** buyuruyor. Hepimizin hedefi her an daha iyiye, daha güzele, daha mükemmele gitmek olmalıdır. Alıp verdiğimiz nefesler bile sayılıdır. Tek istisna olmadan hepimiz, zamanlarımızı iyiye, güzele ve hayra götürmekle yüküm-

lüyüz. Zamanını boşa harcayan, hayatını da, dünya ve âhiretini de boşa harcamış demektir. Buna hiçbirimizin hakkı yoktur.

7) Hepimiz, tabi inanan insanlar için söylüyorum; inanmayanlara sözümüz yok, farz olan ibadetlerimizi yapmakla yükümlüyüz. İnsanlar ibadetlerini yaparken ne kadar hassas, dikkâtlî ve özenle, saygıyla, edeple, incelikle hareket ederlerse, istifadeleri de o kadar büyük olur. Hayatlarında bir kere olsun, ne için yaşıyorum, neden dünyaya gönderildim, yaşamaktaki amacım ne olmalıdır demeyenler için, bizim de söyleyecek bir sözümüz olamaz. Kendileri bilirler. Herkes kendi cebinden harcar, yaptıklarının hesabını bir gün kendisi ödemek zorunda kalır.

Yüce Allah'ımız, sevgisinden yarattığı kulunun kalbini mühürlemez. O mührü vuran, sevgiden, saygıdan, edepten, incelikten, Allah ve Peygamber aşkından uzakta yaşayan insanların kendileridir. Kalbim mühürlüyse ne yapabilirim ki, elimden ne gelir, hem bunlardan bana ne diyenler, bir gün gerçeklerle yüz yüze geldikleri zaman, utançla başlarını öne eğecekler, pişman olacaklardır. Ama o son pişmanlık fayda vermeyecektir. Tövbe etmek varken, af dilemek varken, secdeye kapanmak varken edepsizlikte ısrar niçin? Tövbemiz şimdi olmayacaksa, ne zaman olacak?

Olgun İnsan Kimdir?

İnsanlık kültür tarihinde, olgun insanın nitelikleri ve özellikleri araştırılacak olursa, pek çok ortak noktalar bulunur. Çağlar değişiyor, medeniyetler değişiyor, bakış açıları değişiyor ama olgun insanın nitelikleri çok zaman aynı kalıyor. Demek ki insanlık kültüründe müşterek olan pek çok yön var. Bugün de, içinde yaşadığımız toplumun çeşitli katmanlarında yapılacak sosyolojik araştırmalar ve incelemeler, bize aynı şeyi gösterir. Şimdi sırasıyla olgun insan kimdir, özellikleri nedir, bu nitelikler nasıl kazanılır, onu görelim.

Olgun insan denince, akla önce akı başında, dengeli, had-dini bilen, edepli, hoşgörülü, içi sevgi ve saygı dolu, insanlara hizmeti bir aşk haline getirmiş, güvenilir, itimat edilir, dürüst, temiz, efendi bir insan geliyor. Olgun insanlar, hayatın üç aslı unsurunun; sevgi, saygı ve hoşgörü olduğuna inanırlar. Onlar olmadan hangi çağda, hangi ülkede yaşarsa yaşasın, bu insanların olgun sıfatını kazanabileceklerine inanmıyorum. Bugün

toplumun bütün kesimlerinde ortaya çıkan kavgalar, dövüşler, çirkin ve kaba münâkaşalar, lüzumsuz çekişmeler, dargınlıklar, küskünlükler, boşanmalar incelenecek olursa, hep aynı gerçeğe karşılaşılır: Sevgiden, saygıdan ve hoşgörüden yoksunluk. Olgun insan, bir nevi ekmekteki maya, yapıdaki harç gibidir. Hayata renk veren, ışık veren, güzellik veren, bütün acılara ve ıstıraplara rağmen hayatı yaşanılır kılan, hep o güzel insanlardır. Bir tek olgun insanın yaşadığı aileye, çalıştığı işyerine, oturduğu mahalleye, bulunduğu şehre derece derece yayılan sayısız faydaları vardır. Sonradan müslüman olan değerli Fransız bilim kadını Profesör Eva Hanım: “Çay içerken, çay fincanının tabağa çarpmasından çıkan ses, biraz sonra en uzak galaksilere duyulur” der. Yaşamak, adına olgun insan dediğimiz o değerli kimselerle, hanımefendilerle, beyefendilerle onların hayata kattıkları, varoluşa getirdiği edepler, incelikler, güzelliklerle bir ihtişam kazanır. Hayatı güzel, inanılmayacak kadar güzel hâle getiren onlardır. Onların bazen incelik dolu bir jesti, insan ruhlarında ürpertiler uyandıran güzel bir sözü, nesilden nesile intikâl eder. Bir gün Kâinatın Efendisi müslümanlardan orduya yardım ister. “Herkes” der, “İmkânları nispetinde yardım yapsın.” Derhal yardımlar başlar, insanlar imkânları nispetinde güçleri oranında bir şeyler getirirler; sıra Hz. Ebu Bekir’e gelir, o güzeller güzeli, inceler incesi büyük insan kalkar, neyi var neyi yoksa, a’dan z’ye her şeyini getirir. Herkes hayret içindedir. Peygamber Efendimiz sorar: “Ya Ebu Bekir, sana ne kaldı?” Cevap müthiş! Ne zaman okusam yüzümün rengi değişir, titrer, ürperir, heyecanlanırım, bazen ağladığım olur. Mübârek başını kaldırır: “Ya Resulullah! Bana senin aşkın kaldı, başka ne isterim?” Bu müthiş söz, kıyamete kadar nice gönüllerde ürperişler uyandıracak.

Olgun insanlar, yemeğin içindeki tuz gibidirler, nasıl tuzsuz bir yemek güzelliğinden çok şey kaybederse, olgun insanlardan mahrum bir cemiyet veya olgun insanlara önem vermeyen cemiyet de öyledir, tuzsuz yemek gibidir. Gerek evlilikteki karı-koca ilişkileri, gerek okuldaki öğretmen-öğrenci ilişkileri, gerek toplumun bütün katmanlarındaki sosyal ilişkiler, sevgi, saygı ve hoşgöründen mahrumsa, o tür yaşanan hayatın cehennemden ne farkı kalır ki? Radyodaki sesi unutamıyorum, o mübârek kadını tanısam da mübârek ellerinden öpsem diyorum. Bağ-Kur emeklisi kocasının vefâtı üzerine, aldığı parayla kirasını verdikten sonra, ancak iki günde bir şişe süt ve bir belediye ekmeği alabilen kadın, “Allah’ım! Sana sonsuz şükürler olsun. Bana verdiğin bu saltanatı bütün insanlara da nasip et.” diyordu. İşte kemâl, işte olgunluk, işte insanlık. Sahip olduğu nice maddi, mânevi nimetler karşısında şükredemeyen, mutlu olamayan, bir güzelliği yaşayamayan günümüz insanlarına verilecek en güzel cevap. Olgun insanlar, insanlık âleminde, gözün içindeki göz-bebeği gibidirler. İnsanlık ailesi güzellikleri, büyüklükleri, yücelikleri onlarla görür, onlarla hissederler. İnsanlık kültüründe, onlar bir yüzüğün üzerindeki en kıymetli taş gibidirler. Yalnız, onların sayılarını toplumda artmış görmek istiyorsak, o kimselere lâayık oldukları sevgiyi, ilgiyi göstermek zorundayız. Mağazasında en güzel bir malı satan tüccar, müşteri bulamazsa, ister istemez dükkânını kapatmak zorunda kalır. Bir güzel, bir kâmil, bir olgun insanın yetişmesi çok zor ama onu kırmak, incitmek çok kolaydır. Geçenlerde İngiliz televizyonunda gördüm, bir profesör yaş haddinden emekli olur, evine çekilir. Kısa bir süre sonra emekli olduğu fakültenin dekanından bir mektup gelir, mektupta dekan: “Sayın Profesör, sizin için özel bir oda hazırladık, emrinize bir sekreter verdik, bir arabamızı size tahsis

ettik; ne zaman isterseniz fakültemize gelin, bilgilerinizden, tecrübelerinizden, yetişmek isteyen gençleri yararlandırın.” diyordu. Bu programı seyrettikten sonra uzun uzun düşündüm; işte İngiliz toplumunda bir bilim adamına verilen değer ve kıymet. Bir de kendi toplumumu düşündüm, biz emeklilerimize ölü muamelesi yapıyoruz, onların bilgilerinden, görgülerinden, hayat tecrübelerinden yararlanmak yoluna nedense gitmiyoruz. Peki bundan kim kaybediyor ve daha ne kadar kaybedecek? Yanlış anlaşılmasın, bunun parayla pulla bir ilgisi yok, mevki-makam, siyasetle de ilgisi yok. Bahis konusu olan, sadece ama sadece insana ve topluma hizmet. Bu şekilde sadece hizmet aşkıyla yüreği titreyen nice insanlar var ama inanılmaz bir duyarsızlıkla bütün kapılar onlara kapanıyor. Sen emeklisin, git köşene ölümünü bekle. Eğer toplumu yönetenler olgun insanlar olsalar, bu böyle mi olur? Kültür, nesiller arasında bir devamlılığı gerektirir, hiçbir nesil sıfırdan başlayarak gerçek kültüre ulaşamaz. Her nesil öncekilerin bıraktığı yerden daha iyiye, daha güzele, daha mükemmele gider, ama bugün nesiller arasındaki kopukluk bütün fecatıyla, bütün dehşetiyle devam etmektedir. Yeryüzünde bu kafayla kültüre ve medeniyete ulaşmış bir tek toplum gösteremezsiniz. Böyle zamanlarda, böyle ortamlarda yetişenler ister bilimde, ister düşüncede, ister güzel sanatlar alanında olsun, kısır, güdük, cüce kalmaya mahkûmdurlar. Yahya Kemal **“Kökü mazide olan âtiyim”** diyordu. Birtakım ruh cüceleri, bunu da anlayamadılar. Sadece cehaleti, ilkelliği devralanları, son üniversite seçme sınavlarında da gördük. Kırk küsur bin gencimiz sıfır puan aldılar, ama tüyler ürperten, yürek daraltan bu durum aşkını, ruhunu ve özünü kaybetmiş medyamızda en küçük bir yankı bulmadı. Bugün bir İngiliz genci Shakespeare’i, bir Fransız genci Montaigne’i rahatlıkla okuyabiliyor. Ama bizim

gençlerimizin içinde Ahmet Hamdi Tanpınar'ı, Cemil Meriç'i, Mehmet Kaplan'ı, Yahya Kemal'i, Ahmet Haşım'i okuyan kaç kişi var? Doğru dürüst Türkçe bilmeyen bir Orhan Pamuk ne yazık ki baş tacı ediliyor. Onun Türkçe bilmediğini ispat eden Profesör Tahsin Yücel'in başına gelmeyen kalmadı. Bugün böyle okulları olan, böyle medyası olan bir toplumda, olgun insanın yetişmesini beklemek biraz fazla iyimserlik mi oluyor acaba? Nasıl her toprakta her ağaç yetişmiyorsa, büyük ruhların, cins kafaların yetişmesi için de özel bir mânevi iklim ihtiyacı var. Bir büyük adamın kişiliğini etkileyen sadece onun okuduğu kitaplar, yetiştiği okullar değil ki; içinde yetiştiği aile çevresi, doğup büyüdüğü sosyal çevre, komşular, akrabalar, alışveriş ettiği mahalledeki bakkal, evlendiği eşi, eşinin akrabaları, yetişme çevresindeki mânevi büyükler, o güne egemen olan sosyal, siyasal, ekonomik durumlar, okunan gazete, seyredilen televizyon, dinlenen müzik ve daha binlerce etken, hepsi biraraya geliyor, ortaya olgun insan dediğimiz, bir güzellik ve yücelik anıtı çıkıyor.

Bundan elli küsur yıl önceydi; Ankara'da, Yenimahalle'de oturuyorduk. Belediye bir boş alanda çam ağacı yetiştirmek istedi. Kaç kere itina ile ağaçlar dikildi, sulandı, gübre verildi fakat bir türlü tutmadı. Pek çok başarısız tecrübeden sonra, belediye yetkilileri o bölgenin toprağını değiştirdiler, o zaman ağaçlar tuttu. İnsanların yetişmesi için de belli ortamlar gerekiyor. Ancak belli ortamlarda, belli kişilikler ortaya çıkabiliyor. Ama durum ne olursa olsun, gerek ailede, gerek işyerinde, gerek toplum düzeninde, huzurun ve mutluluğun gülümseyen yüzü ancak olgun, kâmil, yetişkin insanların varlığıyla görülebiliyor. Dileğimiz o insanların sayılarının artması...

Öğretmen Leman Hanım

Öğretmen Leman Hanım bir sohbette anlatmıştı: “Öğretmen okulunu yeni bitirmiştım, tayinim yapıldı, göreve başladım. Gençtim, tecrübesizdim. Bazı fizikî üstünlüklerim, bende bir gurur, bir kibir duygusu uyandırmıştı. Kendimi çok beğeniyor, gizli gizli bir hayranlık duygusu duyuyordum. Bir gün dersten çıkmış, öğretmenler odasına gitmiştim. Çayımı yudumluyordum. İçeriye odacı girdi, bana doğru yürüdü ve “Efendim” dedi, “Müdür bey sizi çağırıyor.” Sebebini sordum, “Bilmiyorum efendim” dedi, hiç oralı olmadım. Odacı uzaklaştı, biraz sonra bir başka odacı geldi. Aynı şekilde müdür beyin çağırıldığını söyledi, iyice canım sıkılmıştı. “Gelmiyorum” dedim. “Müdür bey bir hanım öğretmeni nasıl ayağına çağırabilir?” Odacı sesini çıkarmadan gitti. Biraz sonra içeriye müdür bey girdi. Emekliliğine on beş gün kalmıştı. Yaşlanmış, biraz beli bükülmüştü. Büyük bir saygı ve incelikle: “Kusura bakmayın sizi rahatsız ettim, ders çizelgesini hazırlıyordum, müsait günlerinizi soracaktım.” Söyledim,

yine aynı edep, incelik içinde uzaklaştı. O olaydan sonra, aradan otuz yıl geçti. Bir gün hazırlanıp okula gittim, artık görevimin son günlerine gelmiştim, emekli olmama on beş gün kalmıştı. Sınıfa girdim, çok soğuktu, soba yanmamıştı. Öğrencilerin elleri soğuktan renk değiştirmişti. Canım sıkıldı, mümes-sili çağırdım; “Git,” dedim, “Hasan Efendiye haber ver, soba yanmamış, hepimiz üşüyoruz, gelsin bir an evvel yaksın.” Biraz sonra mümessil biraz mahcubiyet içinde, biraz korkarak içeri girdi. “Öğretmenim” dedi, “Hasan Efendi gelmiyor, kocaman kadın, sobayı yaksın diyor.” İyice canım sıkılmıştı, sınıftan başka bir öğrenciyi gönderdim, gelmesini söyledim. O öğrenci de aynı cevabı getirdi. Fevkâlâde öfkelen dim, sınıftan çıktım, Hasan Efendi’ye doğru yürüdüm, öğrencilerim de beni takip ediyorlardı. Hasan Efendi koridorda sigarasını yakmış, ayak ayak üzerine atmış, keyif çatıyordu. Durumu kendisine anlattım, Hasan Efendi aynı cevabı verdi, doğrusu küstahlığın bu kadarına tahammül edemezdim. Birden sinirlerim boşaldı, hıçkır a hıçkır a ağlamaya başladım. Hasan Efendi, hâlâ istifini bozmuyordu. Bazı öğrenciler durumu okul müdürüne anlatmışlar; müdür bey geldi, “Hoca hanım” dedi, “Bu durumda ders yapamazsınız, hemen taksi çağırayım, lütfen evinize gidiniz. Derse bir nöbetçi arkadaşımız girer” dedi.

Eve geldim, bir süre de evde ağladım. Sonra elimi yüzümü yıkadım, düşünmeye başladım. Madem ki her olayın bir sebebi vardı, bunun sebebi acaba ne olabilirdi? Acaba dedim, ben dün bir insanı mı kırdım, incittim? Dün, evvelki gün, geçen hafta, geçen ay derken yavaş yavaş otuz yıl öncesine kadar gittim. Birden utançla başım önüme eğilmişti, otuz yıl önce çocukça bir davranışla emekliliğine on beş gün kalan müdürümü incitmiş, kalbini kırmıştım; şimdi tarih tekerrür ediyordu. Aslında olayda

şaşılabacak, hayret edilecek hiçbir şey yoktu. Bu bir tabiat kanunuydu, insan ne ekerse onu biçecekti. Yerimden kalktım, abdest aldım, iki rekat namaz kılarak tövbe ettim, Allah'ımdan, Yüce Peygamberimden, müdür beyin ruhundan af diledim. Bağışlanma diledim.

Sabahleyin giyindim, okulun yolunu tuttum. Baktım Hasan Efendi okulun yüz metre ötesinde ellerini kavuşturmuş, başı önünde mahcubiyet içinde duruyordu. Beni görünce, "Hoca hanım" dedi, "Sizden özür diliyorum, beni affedin, dün gece üzüntümden uyuyamadım, ağladım, ben nasıl böyle bir terbiyesizlik yaparım diye dövündüm, ne olur beni affedin. Müsaade edin elinizi öpeyim, eğer elinizi vermezseniz ayaklarınızdan öperim" dedi. Ürperdim, gözlerim doldu, önce ben Allah'ımdan, Peygamberimden, merhum müdürümün ruhundan özür dilemiştim. Şimdi Hasan Efendi benden özür diliyordu."

Bu hikâyeyi kırk yıl kadar evvel öğretmen Leman Hanım'dan dinlemiştim. Üzerinde hâlâ düşünüyorum. Yarabbi hayatta, olaylar arasında nasıl akıl almaz bir bağlantı vardı. Profesör Eva Hanım: "Ben" diyordu, "Çayımı içerken, çay fincanının tabağa vurmasından çıkan ses, çok kısa bir zaman sonra galaksilerden duyulacak." Hayatta her şey, her şey ile rabıtalı idi. Otuz yıl evvelki çirkin bir davranış, otuz yıl sonra cevabını alıyordu. Yaptığımız her davranış, söylediğimiz her söz, kafamızdan geçen her düşünce, hayat sahnesinde ebediyen yerini alıyordu. Hayatta boş, anlamsız hiçbir şey yoktu. Yerine göre, bir tebessüm dünyayı dolaşıyordu. Yerine göre, bir insanın kalbinden doğan asil duygular ve düşünceler, bir şahsın, bir ailenin, bir şehrin, bir milletin uyanmasına sebep olabiliyordu. Ben söylerim, yaparım, ederim kimin ne haberi olacak diyenler, kendi

kendilerini aldatıyorlardı. Rahmetli hocam Doktor Münir Derman sohbetlerinde sık sık “karıncadan dostun olsun” derdi. Şu kâinat sahnesinde, bir insanın en büyük başarısı, bir insanın gönlüne girebilmektir. Hele bu insan bir Allah Dostu olursa... Büyük Yunus **“Sevelim, sevilelim, dünya kimseye kalmaz”** diyordu. **“Aşk gelicek, cümle eksikler biter”** diyordu. İnsanoğlundan sâdır olan en küçük bir müspet hareket bile muhakkak bir başka güzel hareket olarak karşısına çıkar. İnsanları sevmek ve onlara hizmet etmek, yardımcı olmak ne güzel bir olaydır. Bazen toplu iğnenin ucu kadar yapılan bir iyilik, bir insanın nice sıkıntılardan, felâketlerden kurtulmasına sebep olabilir. Şu hayat sahnesinde hiçbir şey kaybolmuyor. Fizik bilginleri büyük bir çalışmanın içindeler, belki bir süre sonra Hannibal’in Alpleri aşarken söylediği söylev, Napolyon’un Waterloo’daki konuşması özel âletlerle dinlenebilecek. Hayat defterini hep olumlu sözlerle, güzel ve ince davranışlarla doldurabilenler ne bahtiyar insanlardır. Çünkü mânâ âleminde görülecek olanlar, bu dünyada iken söylediklerimizin, yaptıklarımızın sonuçlarından başka nedir? Biza-tihi bu dünya hayatı, bir sırat köprüsü gibi değil midir? Henüz yaşıyorken, elimizde imkân varken, neden imkânlarımız nispetinde açları doyurmamalım, fakirleri sevindirmeyelim, ıstırap çeken insanların gözyaşlarına ortak olmayalım? Neden hastaların ziyaretine gitmeyelim, yalnız insanlarla beraber olup, onlara dost, arkadaş olmayalım? Ne bekliyoruz? Bugün değilse ne zaman?...

Seyahatler ve İnsana Kazandırdıkları

Beş yaşında bir çocuktum. Bir komşu teyze misafir gelmişti. Annemle sohbet ediyorlardı, ben önümdeki oyuncakla oynuyor, hem de komşu teyzeyi dinliyordum. Bir söz dikkatimi çekti: “Çok okuyan değil, çok gezen bilir.” Günlerce bu sözü düşündüm. Yıllar geçti, hâlâ zaman zaman düşünürüm. Birçok hakikatleri fısıldıyor kulağıma. Gezmek, görmek, görebilmek, müşahede edebilmek, hayata ve insanlara ait birtakım sırları yakalamak. Seyahat etmek çok heyecan verici bir olay, bir nevi hayat kitabını okuyabilmek. Allah nasip etti, yurtiçinde ve yurtdışında pek çok yerler gezdim, gördüm; hâlâ da büyük heyecanlar duyuramıyorum yolculuklar için. Her gezi bana bir sırrın ifşası gibi gelir. Ürperir, heyecanlanır, düşünürüm. Günümüzde turizm denilince, sanki gezmek, görmek, yalnız denize gitmek, deniz hayatını yaşamak gibi bir izlenim bırakıyor pek çok insanın kafasında. Güneşin karşısında mütemadiyen kızarmak, sonra da bayılmak derecesinde bunalıp, daralıp denize atlamak. Turizm acente-

lerinin reklâmlarında olay hep böyle gösteriliyor. Oysa gerçek durum ne kadar farklı, ne kadar başka. Yeni bir şehir, yeni bir ülke görmek, yeni insanlar tanımak, yeni örf ve âdetler, yaşama üslûpları görmek ne kadar ürpertici bir olay. İnsan ki, kâinatın bütün sırlarının içinde gömülü olduğu yüce varlık... Onu tanımak, onu anlamaya çalışmak kadar heyecan verici ne olabilir? Ülkeler değişiyor, insanlar değişiyor, onların hayata bakış açıları değişiyor, varoluşun anlamına getirdikleri bakış açıları değişiyor. Hayatta insanı bu kadar etkileyen başka neler olabilir? Bazı ülkelerde öyle tipler görüyorsunuz ki, sizin günlük yaşamınızda onları görebilme imkânı yok, bulabilme imkânı yok. Onlar bazen bir ömür boyu bilinçaltında kalıyor, sizi etkiliyor. Yerine göre bir jest, bir bakış, bir tebessüm mânâ âleminizde ölümsüzleşiyor. Sanki onlar sizin içinizde yaşıyorlar. Bu kazancın boyutları durmaksızın yenileniyor. Bazen trende, arabayla geçerken gördüğünüz bir ev, o evin bir perdesi, o evin bahçesindeki çiçekler sizi yepyeni güzelliklere götürüyorlar. Bir kimse Louvre Müzesi'ni gezdikten sonra, yaşamına yepyeni boyutlar katılmıyorsa ne denilebilir? Hayat alabildiğine zengin, ihtişam dolu, pırıl pırıl önümüzde uzanıyorken, onun güzelliklerine bigâne kalmak, omuz silkmek, bana ne demek, umurumda bile değil demek ne ile izah edilebilir?

İnsanoğlu bugün var, yarın yok; hayat öylesine kısa ki, halk şairi ne güzel söylüyor: **“Dünya bir penceredir, her gelen baktı geçti.”** Önemli olan, o bakışın güzel, derin, anlamlı olabilmesi. Güzellikler önümüzde bizi bekliyor, hadi gel diyor, ne duruyorsun diyor. İnsan hayatını öyle canlı, öyle renkli, öyle güzel yaşamalı ki, baştan sona ihtişam içinde geçebilmeli. Güzelliklerle dolmalı, sevgilerle dolmalı. İnsan hayata bakarken; **“Seviyoruz, seviliyoruz, güzelliğimiz bu yüzden”** diyebilmeli.

Yunus Emre gibi; **“Sevelim, sevillelim, dünya kimseye kalmaz”** diyebilmeli.

Gezdiğimiz ülkelerdeki doğa güzelliklerinin, sanat güzelliklerinin yanı sıra, o ülkelerin yetiştirdiği büyük adamların kabirlerini de ziyaret etmeli. Mânâ âleminde onlarla beraber yaşamının, onlarla beraber olmanın aşkını, lezzetini ve heyecanını da duyabilmeli. İnsanoğlu hayatta biraz da sevgileriyle, yüceltikleriyle beraber olursa, hayat daha bir farklı oluyor. Gezdiğimiz ülkelerdeki dinde, tasavvufta, bilimde, güzel sanatlarda, devlet yönetiminde kâinat çapında hizmet etmiş insanları gördükçe, onları aşkla, coşkuyla selâmladıkça kendi içinde de arındığını, temizlendiğini, yüceltiğini hissediyor. Bir büyüğü sevmek de, ona aşkla, hayranlıkla bağlanmak da, hayatın, varoluşun en asil duygusu değil midir? İnsan âlemde, insanları sevdiği müddetçe yaşıyor. Unutmayalım ki, insanı insan eden, yine insandır. Bir insanın kalbinde yaşayan büyük ve değerli insanlar kadar, o insanın da bir kıymeti vardır. Hayat her an yeniden varoluyor. Fazıl Hüsnü Dağlarca bir şiirinde; **“Ve bir an yaşıyorum bütün bir ömre bedel”** diyor. Önemli olan gezdiğimiz, gördüğümüz yerlerde, o anları olabildiğince çoğaltmak. Onlar öyle çoğalsın, öyle büyüsün ki, bütün hayatımız bir renk, bir ışık, bir güzellik haline gelebilsin. Ve o güzellikler içimizde, mütemadiyen yedi veren güller gibi açılabilsin. Öyle insanlar vardır ki; bir köy, bir kasaba görürler, hissettikleri güzellikleri bir ömür boyu iç dünyalarında müstesna bir sanat eseri gibi taşırlar. Öyle insanlar vardır ki; dünyayı gezerler, hiçbir heyecan, ürperti duymazlar. Bütün mesele görmektedir, görebilmektedir. İnsanoğlu yaşadığı sürece, bu görme duygusunu geliştirmeye çalışmalı. Rilke, en büyük eserine, **“Görmeyi öğreniyorum”** diye başlar. Görme duygusu da, yaşadığı sürece insanla birlikte gelişir, tekâmül

eder. **“Görenedir görene; köre nedir köre ne?”** sözü, ne kadar anlamlıdır. Herhalde hayatta en acı şey, bakar kör olmaktır. Bu tür insanlar, Kur'an-ı Kerim'de; **“Onlar ki, gözleri vardır görmezler, kulakları vardır işitmezler, kalpleri vardır hissetmezler.”** diye anlatılır. Allah cümlemizi, bütün insan kardeşlerimizi, bu gibi durumlardan esirgesin. Kâinatın her zerresi bin bir güzellik, bin bir renkle doluyken, aman dikkâtlı olalım. Aşık Veysel'in dediği gibi; **“Yumma gözün kör gibi”** hitabına maruz kalmayalım...

Yarı Aydınlar

Liseyi Ankara'da Gazi Lisesi'nde okudum. O günler inanılmaz güzelliklerle dolu, renk dolu, şiir dolu, ışık dolu idi. Bir tarih hocamız vardı, Enver Behnan Şapolyo. Enver Behnan Bey, kendi dalında otuzdan fazla eser veren kıymetli bir hocamızdı. Kendisini çok severdik. Derslerine doyum olmazdı. Zil çaldığı zaman, teneffüse bile çıkmak istemezdik. Bir gün, bir arkadaşın sorusu üzerine, "Hayatta ne yapacaksanız, onu en iyi, en güzel yapmaya çalışın. Yarım iş yapmayın. Yarım adam olmayın. İnsanın gerçek değeri, içinde taşıdığı mükemmellik duygusu kadardır. Bir çöpçü, kendi semtinin en iyi çöpçüsü olmaya çalışmalı, bir dönerci, o çevrenin en güzel dönerini yapmak için çaba harcamalı, bir devlet adamı toplumunu çağının en güçlü, en ileri devleti haline getirmeye çalışmalı." demişti.

Aradan uzun yıllar geçti. Ama o sözleri sık sık düşündüm. Kafamda şekillendirdim. Bugün şu kanaatteyim. Bir toplum için en zararlı insanlar, yarı aydınlar oluyor. Vaktiyle bütün çabaları

bir diploma ele geçirmek olan insanlar, ileride de geldikleri yeri koruyabilmek için, her türlü tâvizi verebiliyor, her türlü küçük davranışta bulunabiliyorlar. Netice ne oluyor? Bundan kendileri kaybediyor, aileleri kaybediyor, çoluk çocukları kaybediyor, memleket kaybediyor ve bütün insanlık ailesi kaybediyor. Bu düşüncenin en güzel örneğini, Japonlarda görüyoruz. Japonlar çok küçük yaştan itibaren çocuklarına şunu telkin ediyorlar. "Aman evlâdım, ne iş yaparsan yap, onu en iyi yapmalısın. İşini yaparken, kendini hep Allah'ın huzurunda hissetmelisin. O işten haz duymalısın, heyecan duymalısın, aşk duymalısın." Önemli olan yapılan işin türü değil, o işin nasıl yapıldığıdır. İnsan kişiliği böyle arınır, temizlenir, böyle yücelir. Kaytarmacılık, işini baştan savma, boş vermek, bugünün işini yarına bırakmak, bir insanın kendi kendine yapacağı en büyük kötülüktür. Bütün bunlar insan şahsiyetini güve gibi kemirir, eritir, yok eder. İnsan, her yaptığı işe aşkla, şevkle sarılarak başlamalı ve onu imkânları nispetinde en güzel, en iyi şekilde bitirmeye çaba harcamalıdır.

Bir resim sergisini gezmenin bile, kendine göre nice ince nüansları vardır. Sergiye gitmeden önce banyo yapmak. Büyük bir dikkâtle ve saygıyla vücudumuzu temizlerken, aynı zamanda ruhumuzu da temizlemeye çalışmak. Sonra itina ile kurulanıp, temiz çamaşırlar giyip, temiz bir kıyafetle sokağa çıkmak. Sergiye gidene kadar kimse ile konuşmamak. Dikkâtini dağıtmamak. Sergiden içeri girerken, dualar ve niyazlarla tablolardaki güzelliğin algılanabilmesi için, imkân nispetinde sessiz, sâkin ve dikkâtlı olmak. Hayatta hiçbir şey basit değildir. Bütün olaylar birbirine bağlıdır. Bazen bir kelimenin bir insanı ölüme götürebileceği gibi, ölümden döndürebileceğini de unutmamalı. Yunus Emre;

Söz ola kese savaşı,

Söz ola kestire başı,

Söz ola ağulu aşı,

Yağ ile bal ide bir söz, der.

Sözün etki gücü, atom bombasından daha kuvvetlidir, atom bombasından daha büyüktür. Bir tek söz, bazen bir milleti esaretten kurtarabilir. Ona iynin, güzelin ışıklı yolunu açabilir. Bazen bir tebessüm, bütün dünyayı dolaşır. Bazen yerinde sarf edilen bir cümle, mağlubiyete giden bir orduyu zafere döndürebilir. Her şey yerinde ve zamanında güzeldir. İyi yetişmemiş, hayatta gerekli bilgileri zamanında alamamış, laubâlilikle günlerini geçirmiş insanlar, bazı kritik dönemlerde, bir millet için bir felâket olabilirler. Yarı aydın, kendi tarihine, kendi inanişına, kendi sanatına en büyük ihâneti yapabilir. Cahil insan, ben cahilim der, burnunu her şeye sokmaz. Yarı aydın da cahildir. Ama cehâletinin farkında değildir. Ataktır, saldırgandır, kendini bir şey oldum zanneder ve bu suretle her şeye zarar verebilir. Allah bu yarı aydınların şerrinden, bütün insanları korusun. Onları da ıslah etsin. Amin.

Sevelim, Sevilelim

Allah nasip etti, ilk sayısından beri Hakses Dergisi'ni okuyorum. Gittikçe dergi güzelleşiyor. Postadan gelir gelmez ilk olarak sevgili dost, değerli insan İsmail Karakaya'nın yazısını okurum. Son sayıların birinde okuduğum bir cümle, beni uzun uzun düşündürdü. İnanamadım, "Acaba yanlış mı görüyorum?" dedim, tekrar tekrar okudum. Sayın Karakaya derginin bazı Müftülüklerde sattırılmadığını yazıyordu. Hâlâ kafam almıyor. Hâlâ tereddütler içindeyim. "Allah'ım" diyorum, "Bu kadar nezih, temiz, asil, İslâm'a her yönüyle saygılı, edep dolu, incelik dolu, zarâfet dolu bir dergi nasıl baltalanır?", akıl alacak gibi değil. İmkân olsa da o zatlarla bir görüşsem, "Efendim" desem, "Bu mübârek dergide zararlı olan nedir, sakıncalı olan neresidir, lütfen gösterir misiniz?" Acaba bu kimseler, yarın bu hareketlerinin hesabını vereceklerini hiç düşünüyorlar mı? Her hareketimizden, her sözümüzden, her düşüncemizden dünyada da, âhirette de sorumlu olacağımızın acaba farkındalar mı?

Şöyle bir etrafımıza bakalım; bu indî hareketler, bu nefsanî davranışlar, toplumun her köşesinde, her yerinde karşımıza çıkıyor. Bitip tükenmek bilmiyor, önüne gelen ahkâm kesiyor, efendim diyor, bana göre diyor, bize göre diyor, şu şöyledir, bu böyledir. Kardeşim, sen kimsin? Senin tahsilin ne, görgün ne, bilgin ne, hayat tecrüben ne? Dört kitap okumakla, kendini bir adam mı oldum sanıyorsun? Acaba sen hayatı, insanları, yaşamayı, varoluşu, kutsallığı, mâneviyatı tanıyor musun? Kimsin sen? Öyle bir toplumda yaşıyoruz ki, birileri çıkıp da, "Söndür sigaranı efendi, kendine gel, bu küstahlığı kimden öğrendin?" demiyor, herkes yaptığıyla kalıyor. Adamlar utanmadan, arlanmadan pis pis sırtıp: "Ben yaptım, işte bu kadar" diyorlar. Ben onların inançlarından da şüphe ediyorum, bu toprağın üstü varsa, altı da var. Ankara'da Sıhhiye'de Diyanet Vakfı Yayınevi var. Israrlı istekler üzerine, kitaplarımı oraya bıraktım. Satılıyor, tekrar isteniyordu. Allah şahittir ki, hiçbir kitabımdan bir kuruş kâr amacı gözetmedim, fiyat olarak da yalnız kâğıt ve baskı masrafını koydum. Bugüne kadar hiçbir kitabımdan bir tek çay içmiş değilim. Bir sivri akıllı çıkıyor, kitapların satışını yasaklıyor. Bu olay beni çok müteessir etti, günlerce ağlattı. Bana saygısı olan bir insan, telefon edip soruyor: "Bu yasaklanmanın sebebi nedir?" diyor, "Söyleyin, biz de bilelim, ona göre bir hata, bir yanlışlık varsa düzeltelim." Aynı küstahlıkla cevap veriliyor: "Söyleyemeyiz" diyorlar. Şimdi soruyorum, bu yasaklayan insanda veya insanlarda zerre kadar edep, hayâ, inanış varsa neden söylemiyorlar? "Kardeşim, senin yazdığın kitap dine aykırıdır, İslâm'a aykırıdır, medeniyete aykırıdır, insanlığa aykırıdır" demiyorlar. Soruyorum onlara, kitaplarımda İslâm'a aykırı, Kur'an'a ve Hadise aykırı, Sünnet-i Seniyyeye aykırı bir tek cümle varsa, hepsini alıp ibret-i âlem için Kızılay'da yakacağım.

Âhirette iki elim, iki yakalarında olsun, hakkımı helâl etmiyorum. Daha bu tür davranışların nicelerini sıralayabiliriz. Sonuç hep aynı; “Bana göre şöyle, bize göre böyle.” Bu toplumu nereye götürür? Bilseler ki o kitaplar, bütün bir ömür boyu, bir insanın çocukluğunu bilmeden, gençliğini yaşamadan gece gündüz ölesiye çalışmaları ile ortaya çıktı. O kitaplar, o kimsenin maaşından biriktirdiği, yerine göre rızkından keserek topladığı parayla basıldı, kimsenin en ufak bir katkısı olmadı. Amaç, İslâm’ın güler yüzünü, Peygamberimizin yüce şahsiyetini, bugünün çeşitli şüpheler, tereddütler içinde çırpınan gençlerine, insanlarına tanıtmak. Eğer o kitaplarda İslâm’a aykırı bir tek cümle varsa, her an canımı bile vermeye hazırım.

Hakses Dergisi’ne yapılan haksızlık, zulüm benim şahsıma da yapıldı. İkisini de Yüce Mevlâ’mıza havale ediyorum.

Acaba bunlar niçin oluyor? Biraz meselenin bu yönünü irdeleyelim, neden insanlar daimi bir kavga, sürtüşme, didişme içindeler? Değer mi? Hepimizin televizyonlardan dinlediğimiz bir şarkı var: “Ömür dediğin şey, küsecek kadar çok mu?” Birbirimizi sevgiyle, saygıyla, aşkla, inançla kucaklamak varken bu hasmâne tavırlar niçin? Şahsımızın, ailemizin, içinde yaşadığımız toplumun ve bütün insanlık ailesinin bu tür tavır alışlardan kazancı ne oluyor? Yarın Hakses Dergisi’ni yasaklayanlar, Sabri Tandoğan’ın kitabını yasaklayanlar, Allah’ın huzuruna çıktıkları zaman, bunun hesabını nasıl verecekler? Yasakçılara sesleniyorum, o beğenmediğiniz, hor hakir gördüğünüz, tekmelediğiniz kitaplar, toplumun çeşitli kesimlerinde kaç insana yaşama sevinci verdi, mutluluk verdi, onları intiharın eşiğinden döndürdü, yıkılmakta olan kaç aileyi bölünüp parçalanmaktan kurtardı, kaç insanın hayatının kötü gidişini değiştirdi, kaç insanı daha iyi,

daha güzel olmaya, Muhammedî aşka götürdü, ibadete götürdü, Kabe'ye götürdü, haberiniz var mı? Soruyorum sizlere sayın yasakçılar, hangi biriniz evde karınız, çocuklarınız arasında etkili olabildiniz? Akrabalarınız, arkadaşlarınız, komşularınız arasında etkili olabildiniz? Soruyorum size. Yetmiş yaşında bir insanı, kaç gece hüngür hüngür ağlatmak, acaba yanınıza kâr mı kalacak; sizi ben affetsem Allah affeder mi? Sizler; iyinin, güzelin, temiz, büyük, asil ve yüce olanın hasmı olan sizler, acaba yarın sizi kim kurtaracak?

Yıllardır düşünürüm, bu işler neden böyle oluyor diye. Bir tek sebep görüyorum: Ölçülerimiz yanlış, değer yargılarımıza hedef aldığımız kriterlerimiz sakat. Ahkâm kesiliyor radyolarda, televizyonlarda, gazetelerde, çarşıda, pazarda. "Şu şöyle olsun, bu böyle olsun" diye. Soruyorsunuz: "Sayın kardeşim, gerekçeniz nedir?" Kaşlarını çatıyor, kin dolu, nefret dolu, sevgiden, saygıdan, edepten uzak bakışlarla: "Efendim" diyorlar, "Ben böyle düşünüyorum, ben böyle istiyorum." İş nefsanîyete dökülünce bunun sonu gelmez ki. Ölçülerimiz, indî düşünceler değil, nefsanî çılgınlıklar değil, Kur'an, Hadis, Sünnet-i Seniyye olmadıkça bu sürtüşmeler, bu çekişmeler, bu kara çalmalar ne yazık ki hep devam edecek. Kâinatın Efendisi ne buyuruyor: **"Allah'ım beni bir an, bir andan da kısa bir zaman nefsimi bırakma."** Kâinatın en büyük şairi Yunus Emre ne diyor, kulak verelim: **"Aşk gelicek, cümle eksikler biter", "Sevelim, sevilelim, dünya kimseye kalmaz."** Gelin kardeşlerim, şu nefsi bir kenara bırakalım, kavgaları dövüşleri bir yana bırakalım, el ele verelim, iyiden, güzelden yana olalım, temiz, asil, büyük ve yüceden yana olalım. El ele tutuşalım, bir insanlık şarkısını beraberce söyleyelim. Sevelim, sevilelim, dünya kimseye kalmaz.

Devlet-Millet İlişkilerindeki Hassas Nokta

Yüzyıllarca önceydi, o zamanki başkent İstanbul'da her hafta Salı günleri "Kubbealtı Toplantıları" yapılırdı. Padişahın riyasetinde sadrazam, vezirler ve devletin ileri gelenleri, bu toplantılarda hazır bulunurlardı. Bu toplantılar herkese açıktı. İnsanlar şimdiki gibi yapayalnız, kimsesiz değillerdi. İcabında rüşvet alan bir kadıyı, zamanın padişahına bir çöpçü, bir hamal bile rahatlıkla şikâyet edebilirdi. O zaman devletle millet arasına şimdiki gibi birtakım asalaklar girmemişti. Vatandaş hakkını yiyen, zulüm gördüğü, kötülük gördüğü, ihânet gördüğü insanları zamanın devlet büyüklerine anlatabilirdi. Sonuna kadar dikkâtle, edeple, incelikle, saygıyla dinlenir, gereken yapılırdı. Ama atlatarak değil, çocuk kandırır gibi onun izzet-i nefsiyle oynanmadan gereken yapılırdı. O günler güzel, hoş, temiz günlerdi. Ve onlar mert, samimi, içi dışı bir, yalansız, riyâsız güzel insanlardı. Sonra olanlar oldu, devletle millet arasındaki bağlar koptu, millet halk olmuştu. Halk artık sadece seçim zaman-

larında oy almak için kandırılan aptal, geri zekâlı insanlardı bazı kimselerin gözünde. Onlara her türlü yalanı söylemek mübahtı, asla gerçekleşmeyecek işler rahatça söyleniyor, inşallahla, maşallahla işler hallediliyordu.

Bugün kimin ne haddine cumhurbaşkanıyla, başbakanla, bakanla, bir milletvekili ile, bir müsteşar ile, bir genel müdür ile görüşmek? Deneyin isterseniz, ben ezbere konuşmuyorum. Geçenlerde anlattılar, bir vatandaş (65-75 yaşlarında bir vatandaş) bakanla görüşmek ister, özel kaleme gider. "Hayır" derler, "Sen bakanla görüşemezsin." Vatandaş, "Öyleyse" der, "Bakan danışmanı ile görüşeyim." Kendisine sorarlar; "Sen nerelisin?" Vatandaş cevap verir; "Ben Kızılcahamam'lıyım." "Hayır" derler, "Sivas'lı olmadıkça bakan danışmanı ile da görüşemezsin." Yaşlı adam üzülür, başını önüne eğer ve "Ben bugüne kadar Kızılcahamam'lı olmanın bir suç olduğunu bilmiyordum" der ve ağlayarak uzaklaşır. Bir emekli banka müdürü hanımefendi, sadece ama sadece memleket kültürüne hizmet etmek için bir milletvekilini sayısız defalar aradı, ama hiçbir arayış cevap vermedi. Bu örnekleri yüzlerce, binlerce çoğaltabiliriz. Sonuç hep aynı, birtakım insanlar, birtakım yerlere gelince halkla ilişkilerini kesiveriyorlar. İtirazları işitir gibiyim, bizim dinlenme hakkımız yok mu? Kuzum siz çalıştığınızı mı sanıyorsunuz, ne dinlenmesi. Bir tarihte, bir televizyon kanalında konuşmalar yapıyordum; açık açık ilân ettim, derdi olan, sıkıntısı olan, sorunu olan herkes beni 24 saat arayabilir dedim. Ben bu çağrıyı sadece Allah rızası için yaptım, hiçbir konuşmamdan on para ücret almadım. Hiçbir karşılık beklemedim, Allah şahittir. Ama birtakım kirli eller, o konuşmaları kestiler, ne zaman Kızılay'a çıkсам kadın-erkek, genç-yaşlı birçok insanlar görüyorum, ağlayarak ellerime sarılıyorlar. Siz diyorlar, bizim gönlümüzü dile

getiren tek insandınız, kim sizi bizden ayırdı ise, Allah'ından bulsun.

İdeal olan, asil, büyük ve yüce olan devletle millet arasındaki bağı tertemiz, pırıl pırıl devam etmesi. Evet, vatandaş gün olacak vatani için, bayrağı için gidip şehit olacak. Vatandaş zamanı gelince gidip vergisini kuruşu kuruşuna ödeyecek. Vatandaş kendisinden istenilen hizmetleri harfiyen yerine getirecek, kabul. Ama bu ilişki karşılıklı olacak. Vatandaş daraldığı zaman, bunaldığı zaman, ıstıraptan kahrolduğu zaman derdini söyleyecek hiçbir kimse, hiçbir makam bulamazsa, yalnızlık ve kimsesizlik içinde hastalanıp ölümler kimseler derdine eğilmezse, ondan birtakım fedakârlıklar beklemeye hakkımız olur mu? Nutuk havasında, vatandaş şunu yapmalı, bunu yapmalı, şöyle olmalı, böyle olmalı diye konuşmak kolay. Ama bazen o adama sorarlar, sen hiç vatandaşın elinden tuttun mu; sen hiç vatandaşının gözyaşını paylaştın mı? Hz. Ömer, devlet adamı olmanın büyük sorumluluğunu hisseder, o yüce insan gece sabahlara kadar dolaşmış, acaba aç olan var mı, hasta olan var mı, ıstırap çeken var mı, gözyaşı döken var mı? Zaman olurmuş, fakir bir eve un çuvalını sırtında götürürmüş. Lisede okurken bir tarih hocamız vardı; Enver Behnan Şapolyo. O anlatmıştı. Gençliğimde diyor, merak ettim, acaba Sultan İbrahim'e niçin Deli İbrahim diyorlar. Arşiv dairesine gittim, araştırmalar yaptım. Bulduklarım beni dehşet içinde bıraktı. Sultan İbrahim Kubbealtı toplantılarında vatandaşın dertlerini dinlerken bir hırsızlık, bir rüşvet olayı işittiği zaman, büyük bir hüzne kapılır, hüngür hüngür ağlamaya başlarmış. Allah'ım dermiş, ben padişahım ve benim zamanımda rüşvet alınıyor, hırsızlık yapılıyor. Yarın senin huzuruna çıktığım zaman, bunun hesabını nasıl vereceğim? Birtakım kalemler, onun bu asil, bu temiz duygularını

delilikle nitelendirmiş ve mübârek sultanın adını Deli İbrahim koymuşlar. Gene aynı kalemler, büyük devlet adamı Sultan Abdulhamid'e Kızıl Sultan dememişler miydi? Devlet-millet ilişkilerinde çok hassas, çok ince bir nokta var, evet hiç şüphe yok ki, vatandaş devletine sevgi duyacak, saygı duyacak, bağlılık duyacak ve gerektiği zaman her fedakârlığı yapacak, ama karşılığını da bulacak. Günlük hayatta da sevgi, saygı tek taraflı olmaz. Ben günlük hayatta da tek taraflı sevgiye inanmam. Aynı durumu burada da görüyoruz. Nasıl vatandaş devleti için gerektiğinde canını bile verecekse, devlet adamı da her türlü nef-sânilikten, küçük duygulardan uzak, gecesini gündüzüne katarak çalışıp, gerekirse son nefesine kadar vatandaş uğruna kendini feda edecek. Ben yaparsam sevap, sen yaparsan günah düşüncesi, çok çirkin bir iştir. Ve şunu unutmayalım, insanların parlak nutuklara, ateşli söylevlere değil, güzel örneklerle ihtiyacı vardır. Önemli olan, görevimiz ne olursa olsun, daima sevgi, saygı, hizmet üçlüsünü hayatımızın odak noktası yapabilmektir.

Doğru Düşünebilmek

Geçen gece bir telefon geldi, telefondaki ses, "Beyefendi" diyordu, "Sizden yardım istiyorum, kafam öyle karışık, öyle karışık ki... Bazen yaşamak istemediğim oluyor, kararsızım, hayatî meseleler karşısında şaşırıp kalıyorum. Karar verilecek zamanlarda karar veremiyorum, ne olur bana yardım edin, çok mustaribim." Telefondaki zat ile uzun uzun konuştuk, konuştukça açıldı, ferahladı, sükûnet buldu. Sonra günlerce bu meseleyi düşündüm. Sadece o telefon eden zat değil, pek çok kimse bu durumda. Bazen kalabalık caddelerden geçerken, gün oluyor insan korkuyor, ürperiyor. Aman Yarabbi diyor, öyle çehreler, öyle ifadeler görüyorsunuz ki, karmakarışık kelimesi bile durumu izâha yetmiyor. Bu satırları yazmak için masaya oturdum, telefon çaldı. Antalya'dan bir hanımefendi telefon ediyordu. Dinî konularda büyük bir karmaşa yaşadığını, halletmek için kime müracaat ettiyse, iç dünyasının biraz daha allak bullak olduğunu söyledi. Sordum, "Kimlerle görüştünüz?" dedim. Saydığı

kimselerin mânevi hayatımızla uzaktan yakından hiçbir ilgisi yoktu. “Efendim” dedim, “Sizin limon ihtiyacınız var, almak için çarşıya çıktınız, kırtasiyeciyeye gidemezsiniz ki. Kumaş satan bir mağazadan da limon temini mümkün değildir. Nasıl limon almak için manava gitmek gerekiyorsa, burada da öyle hareket etmeniz gerekir.” Hanımefendi biraz durakladı, sonra çeşitli sorular sordu. Sorular cevaplandıkça memnun oldu ve “Çok teşekkür ederim, içim ışıkla, aydınlıkla doldu” dedi.

Bugün toplumumuzda bazı önemli noktalarda bulunan kişilerde, aynı zihin karışıklığını görüyoruz. Filânca zat üniversitede öğretim üyesi, iyi, güzel de, bir dediği bir dediğini tutmuyor. Gönül de, kafası da allak bullak. Öğretim üyeliği gibi, bazı dinî görevlerde bulunmak gibi, gazetecilik, yazarlık gibi topluma karşı sorumluluk makamında olan bazı kimselerin, çok daha dikkâtli olmaları, çok daha uyanık hareket etmeleri gerekiyor. Kırk yıldır okuyucusu olduğum Hakses Dergisi’ni çevresine kötöleyen, dinî makam işgâl eden birisinin durumunu nasıl izah edebiliriz? Bence zihin karışıklığının asıl sebebi, doğru düşünmesini bilmemekten geliyor. Çünkü çocukluğumuzdan itibaren, bize doğru düşünmek nasıl olur öğretilmiyor. İstisnalar dışında ne ailede, ne okulda, ne de toplumdaki herhangi bir müessesede bize öğretilenler, bize aşılananlar çok zaman birtakım ön yargılar, peşin hükümler, kara çalmalar. Bir örnek mi istersiniz, işte Darwin. Vaktiyle Darwin diye bir adam çıkmış, bir teori ortaya atmış, dikkât buyurun, bu sadece bir teori. Hiçbir zaman da teori olmanın dışına çıkamamış, ama ne yazık ki günümüzde isminin başında koca koca sıfatlar yazılı olan birçok kimse, bunun farkında değil. Mümkündür ki sayın Darwin’in dedesi bir orangutan olabilir, bir şey diyemeyiz. Ama bilim adına konuşma yet-

kisini kendisinde bulan bazı kimseler, bunun bir teori değil de, bir bilimsel kanun olduğunu söylerse, o zaman iş değişiyor. Doğru düşünmek o kadar önemli ki, bunu yalnız felsefeyle uğraşanların bir meşgalesi olarak görmek çok yanlış. Doğru düşünmek, kadın-erkek, genç-ihliyar hepimiz için, yeryüzündeki bütün insanlar için hayatî bir mesele. Hayatta atılan yanlış adımlar, insanlarla güzel ilişkiler kuramama ve hayatta mutlu olamama, hep doğru düşünmesini bilmeyişimizden ileri geliyor. İnsan doğru düşünemeyince, doğru düşünmesini öğrenmeyince yanlış kararlar alıyor, isabetsiz adımlar atıyor ve ölünceye kadar sonu gelmeyen bir yanlışlıklar trajedisi başlıyor. Allah'ım diyorum, nasıl olur? Hakses gibi ilk sayısından bugüne kadar hep iyi, güzel, temiz duygular ve düşünceler aşıl原因 bir dergi, nasıl kötülenir, nasıl yasaklanır? Muhakkak ki bu işi yapan kardeşimiz de iyi bir insan, güzel, temiz bir insan, ama sahip olduğu ön yargılar, peşin hükümler onun doğru düşünmesine, doğruya varmasına engel oluyor. Acaba yarın Allah'ın huzuruna çıktığı zaman bunun hesabını nasıl verecek, bunu hiç düşündü mü? Vaktiyle bir şarkı vardı, bir yerinde "Sonunu düşünmeden neden tuttun elimi?" diyordu, onun gibi biz de doğru düşünemediğimiz için, gerek kendimize, gerek başkalarına ne büyük haksızlıklar yaptığımızın bir farkına varabilsek. Bir İslâm büyüğü, **"Güzel gören, güzel düşünür, güzel düşünen, hayatından zevk alır."** diyordu. Gönül istiyor ki, bütün insan kardeşlerimiz de güzel düşünsünler, hayatlarından zevk alsınlar. Yaşamak bin bir güzelliklerle dolu, Allah'ın mucizelerinin her an görüldüğü muhteşem bir olay. Kur'an-ı Kerim'de, **"Ne yana bakarsan bak, Allah'ın vechi oradadır."** buyuruluyor. Yunus Emre, **"Aşk gelicek, cümle eksikler biter."** diyor, **"Sevelim, sevilelim, dünya kimseye kalmaz"** diyor. Hayat güzel, çok güzel, inanıl-

mayacak kadar güzel bir olay, ne olur nefsimizin pençelerinden kendimizi kurtarabilsek de bu güzellikler, mucizeler, harikulâdeliklerle dolu dünyayı aşkla, hayranlıkla seyredebilsek.

Bu güzelliği Allah cümlemize nasip etsin...

Hayret Makamı

Bugünlerde günün muhtelif saatlerinde aklıma sık sık Yunus Emre'nin **"Cümle yerde Hak nazır, göz gerektir göresi"** mısraları geliyor. Allah öyle güzel, öyle muhteşem bir dünya yaratmış ki, Kur'an-ı Kerim'deki **"Ne yana bakarsan bak Allah'ın vechi oradadır"** Âyetini ürpererek hatırlamamak mümkün mü? Her zerrede ayrı bir ihtişam, ayrı bir güzellik. Bazen gözle çok zor görülen, bazen gözle bile görülemeyen küçük, çok küçük bir canlıda yaratılış mucizesini görmek, insanı ürpertiyor. O ufacık canlı görüyor, işitiyor, hazmediyor, aldığı gıdanın işe yaramayan kısmını posa olarak dışarı çıkarıyor. Hareket ediyor, koku alıyor, aklediyor. Aman Yarabbi, insanın hayretten hayrete düşmemesi imkânı var mı? Mikrokozmozdan makrokozmoza uzanan akıl almaz güzellikte bir kâinat. Kur'an-ı Kerim'deki **"Düşünenler için ibretler vardır"** Âyeti, ne kadar anlamlı. Yunus'un **"Benim bir karıncaya ulu nazarım vardır"** mısraı beni zaman zaman düşündürüyor, hayretler içinde bırakıyor, bazen ağlatıyor. Hayret makamı ne güzel, ne yüce bir makam. Namazdan sonra

tespih çekerken “Süphanallah” diyoruz. Bunun bir hayret makamı olduğunun farkında mıyız? Acaba hayatında bir kere olsun, bir yaz gecesi yıldızlara bakarak ürpermeyen, huşû içinde kalmayan, ağlamayan bir insan olabilir mi? Fazıl Hüsnü Dağlarca ne güzel söylemiş;

***“Geceler geceler içindesin,
Anlaşılmaz gecelerin teki,
Kimi aşk diyor, kimi ölüm, bu ne ki”***

Bir kar yağıyor, milyarlarca kar tanesi yere düşüyor. Fizik bilginleri, bu kar tanelerini özel lâmlara almışlar. Özel fotoğraf makineleri ile fotoğrafını çekmişler. Aman Yarabbi, birbirine benzeyen iki kar tanesi, şimdiye kadar tespit edilememiş. Her zerrede vahdâniyetin ayrı tecellisi. İmza atmasını bilmeyen insanların parmak izleri alınır. Parmak izi, bazıları güler ama bilmedikleri için, hukuk yönünden çok değerlidir. Çünkü bugüne kadar, parmak izleri birbirine benzeyen iki insan yaratılmamış. İmzanın taklidi olur ama parmak izinin olmaz. Hangi konuyu ele alırsanız alın, karşımıza Kur'an-ı Kerim'deki ***“Allah, her an yeni bir şe'n üzeredir.”*** Âyet-i Kerimesi çıkıyor.

***“Deli eder insanı bu dünya
Bu gece, bu yıldızlar, bu koku
Bu tepeden tırnağa çiçek açmış ağaç”***

Bu çıldırtıcı güzellikteki dünya karşısında, bazen ürpererek, bazen ağlayarak, bazen düşünüp hissederek hayran olmak varken, günümüz insanının içine düştüğü çukur ne kadar üzücü. Sıkıntılar, bunalımlar, stresler, kavgalar, münâkaşalar, kalp kırılmalar, küskünlükler, dargınlıklar, kırgınlıklar, ne oluyoruz Efen-

diler, nereye gidiyoruz? Kimin malını, kimden kıskanıyoruz? Kime darılıyoruz? Hiç düşündük mü? Şu yaşadığımız hayatın gelip geçici bir misafirhane olduğunu acaba akıl edebiliyor muyuz? Sorarım sizlere, insanın bu hayatta “benimdir, bana aittir” diyebileceği nesi var? Hepimiz misafiriz, hepimiz bir emânetçiden başka bir şey değiliz. Paramız, pulumuz, yatımız, katımız, mevki, makam, rütbemiz hepsi ama hepsi gelip geçici bir emânet. Eski İstanbul terbiyesinde “benim, bana ait” kelimelerini kullanmak cehaletin, görgüsüzlüğün, ilkeliliğin bir ifadesi olarak kabul edilirmiş. Meselâ bir köşkün, bir yalının önünden geçerken sorarlarmış; “Efendim; bu köşk sizin mi, bu yalı size mi ait?” Adam cevap verirmiş; “Estağfurullah efendim. Şimdilik, emâneten oturuyoruz.”

Geçen ay İstanbul'daydım. Bir operasyon geçirdim. Hastanede pansumanımı yaptırmış dönüyordum. Taksi şoförü bir köşkün önünden geçerken “Efendim” dedi, “Sakıp Sabancı'nın Atlı Köşkü.” Ürpererek baktım. Köşk yerinde duruyordu. At heykeli köşkün bahçesinde, ama merhum Sakıp Sabancı gitmişti. Neden bilmiyorum, bu olay beni günlerce düşündürdü. Aslında hepimiz emânetçi olduğumuzun bilincinde olsak, herhalde hayat, yaşamak, varoluş bugünkünden farklı olur. Bir ihtiras ki, gözleri bürümüş, gönülleri sarmış; para ve mal. Öyleleri var ki, onlara Uhud Dağı kadar para, döviz ve altın verseniz, gözleri yine doymaz. Halbuki büyük Yunus ne güzel söylemiş,

“Mal sahibi, mülk sahibi,

Hani bunun ilk sahibi,

Mal da yalan, mülk de yalan,

Var biraz da sen oyalan”

Yarabbi, Yunus'un bir tek mısraı çağımızın problemlerine ne güzel ışık tutuyor.

“Bunca varlık var iken

Gitmez gönül darlığı”

Şehrin büyük caddelerini dolaşın. İnsanların yüz ifadelerine bakın. Sıkılmış yumruklar, kenetlenmiş dişler, alev saçan bakışlar. Fazıl Hüsnü Dağlarca bir şiirinde “Adamlar korkunç an-neciğim” diyordu.

Gidin hepsini teker teker dinleyin. Hepsi nefsânilikten doğan, incir çekirdeğini doldurmayan minicik meseleler. Yunus boşuna söylememiş; ***“Seni deli eden şey, yine sendedir sende”*** diye.

Biz kendi içimizdeki sonsuz kâinattan habersiz, hep sebepleri dışarıda arıyoruz. Mısırî Niyazi ne güzel özetlemiş;

“Ben taşrada arar idim

Ol can içinde can imiş”

Ben Danıştay'da çalışırken, bir odacı Hüsamettin Efendi vardı. Aldığı odacı maaşından başka on para geliri yoktu. Hüsamettin Efendi, hayat boyu kimseden on para ödünç almadı. O maaşıyla beş nüfusa baktı. İki kızına üniversite tahsili yaptırdı. Hanımıyla beraber Hacca gidip geldi. Hiçbir zaman ağzından para, pul kelimeleri çıkmadı. Şikâyet etmedi. Sadece sabretti, şükretti, kanaat etti. Ortaya pırıl pırıl bir şahsiyet çıktı. Çocuklarını da gül gibi yetiştirdi.

Ayaklarını yorganlarına göre uzatmayanlar, hayatta hiçbir zaman mesut ve bahtiyar olamazlar. Bir öğrenebilsek sevgiyle bakırın altınlaştığını. Bir ***“Sevmek, devam eden en güzel hü-***

yum” diyebilsek. Bir Yunus gibi **“Aşk gelicek, cümle eksikler biter”** diyebilsek. Kafamızın içindeki nefsten doğan kavgalara bir son verebilsek. Nerede sevgi, orada Allah diyebilsek. **“Seviyoruz seviliyoruz, güzelliğimiz bu yüzden”** diyebilsek. O zaman huzur, mutluluk ve bütün kâinat bize de altın ışıklarını serpecek. O zaman biz de;

“Ben Cihanın altın terazisine

Ağırlığımca sevgi vermişim

Ses edin uzak milletlerin gençleri

Bütün antenlerimi germişim” diyebileceğiz.

Allah bu güzellikleri cümlemize nasip etsin...

Öğrenmek ve Yaşamak

Vaktiyle bir adam, kendini arıtabilmek, temizleyebilmek, ebedî doğruları ve güzellikleri öğrenebilmek için bir rehber arar. Bir gün, samimi olduğu, kişiliğine inandığı bir arkadaşına açılır. Arkadaşı onu saygıyla ve edeple dinler, sonra “Bak kardeşim” der. “Filân mekânda, çevresinde çok sevilen, çok sayılan, herkesin elini öptüğü, müşküllerini açtığı, duasını almak istediği bir zat var. Ona git, merâmını anlat, neticeyi bana bildir.” O şahısla tanışır, elini öper. Şehrin kenar semtlerinden birinde, küçücük bir dükkânda kundura tamirciliği yaparak ekmeğini kazanmaktadır. Hâlini anlatır, yardım ister. O günden sonra aralarında çok nezih, çok temiz, sevgiye ve saygıya dayanan hoca-talebe ilişkisi kurulur.

Bir gün, o şehre münâdiler gelir. Halka ilân ederler. “Filân gün, filân saatte Çarşı Camiine bir Hadis âlimi gelecek. Duyduk duymadık demeyin. Siz de dinlemeye gelin.” O gün ikinci namazından sonra ders başlayacaktır. Bizim kundura tamircisi

ezanla beraber camiye gider. Namazını kılar, tespihini çeker, duasını eder, sonra dersi dinlemeyerek camiye terk eder. Camidekiler hayret içindedir. Bizim bunca yıldır elini öptüğümüz, müşküllerimizi hallettiğimiz, duasına inandığımız bir insan, nasıl olur da böyle kıymetli bir Hadis âliminin dersini dinlemeden çıkar gider. Cemaatten biri der ki, “Arkadaşlar, hepimiz bu zatın iyiliklerini gördük. Gıyabında konuşup onu incitmeyelim. Dersten sonra dükkânına gidelim, kendisine soralım. Belki de bilmediğimiz bir hikmeti vardır.” Öyle yaparlar. Ders biter, dükkâna giderler ve kendisine sorarlar. Kunduracı gelenleri saygıyla, edeple, incelikle dinler ve sonra kırk yıldır unutmadığım, sık sık hatırlamaktan büyük zevk aldığım şu cevabı verir:

“Efendim” der. “Bundan yıllarca önceydi. Bu Hadis âlimi yine şehrimize geldi, ders verdi. Sonunda arkadaşlar dedi. Size on Hadis emanet edeceğim. Bunları günlük hayatınızda yaşamaya çalışın. Aile hayatınızda, iş hayatınızda, sosyal hayatınızda bunları elinizden geldiği kadar, gücünüzün yettiği kadar yaşamaya ve gerçekleştirmeye çalışın. Artık iş o hâle gelsin ki, o Hadisler sizin varlığınızın ayrılmaz bir parçası olsun. Onlarla yatın, onlarla kalkın. O Hadisler sizin hayatınıza renk versin, ışık versin. O Hadisler ve onların yaşanması feyzinizi, bereketinizi, huzurunuzu artırsın.”

“İşte Efendim” der, kundura tamircisi. “O günden sonra bu Hadisleri yaşamaya, uygulamaya, gerçekleştirmeye çalıştım. Ama ne yazık ki, aradan bunca yıl geçti, hâlâ ben o Hadisleri bütün nüanslarıyla yaşadığıma inanamıyorum. Şimdi hâl böyleyken, hangi yüzle aynı mübârek zatın huzuruna çıkıp, yenden ilim talep edeceğim?”

Bu olayı kırk yıl önce okumuştum. Aradan bunca yıl geçti. Hep kafamın içinde, o kundura tamircisinin sözlerini hissettim. Zaman zaman beni ürpertti, zaman zaman ağlattı. Bu küçük hikâyede, kâinat çapında bir hakikat gizli gibi geliyor bana. Hele günümüzde birçok insan, bu gerçeğin o kadar çok dışında yaşıyorlar ki...

Sık sık iştiriz. O kitap bende var, o kitabı ben de okudum. Acaba kaç insan işittiğini, okuduğunu, gördüğünü hayatında yaşamak, tatbik etmek yoluna gidiyor? Tamam kardeşim, o kitap sende var, var ama ne olmuş? Oradaki gerçekler, güzellikler yaşanmadığı sürece, hayata geçmediği sürece, kitap hamallığı yapmak, bilgi hamallığı yapmak kime ne kazandırıyor? Ne yazık ki toplumumuzda bu düşünce insanlara verilmiyor. Nice insan, birtakım kitaplara sahip olmakla, bazılarını okumakla her şeyin halledildiğini sanıyor. Zaten en büyük hatamız da burada oluyor. Okunanlar, bilinenler yaşanmadıkça neye yarar? Bilgi hamallığı yapmakla elimize ne geçecek? Şair ne güzel söylemiş;

Onlar ki verirler lâf ile dünyaya nizâmat,

Bin türlü teseyyüp bulunur hanelerinde.

Aslında öğrenmek ve yaşamak, birbirini takip eden, birbirini tamamlayan iki unsurdur. Birini diğerinden ayırt etmek mümkün değildir. Sadece kuru kuruya bilgi sahibi olmak ne ifade eder? Ben onu da bilirim, bunu da bilirim diye, etraflarına tafra yapan insanlar, kendi kendilerini ne kadar aldattıklarının acaba farkındalar mı? Yaşanmayan bilgi ne kadar gereksizse, bilgisiz yaşamak da bizi aynı sonuca götürmez mi? Yaşamak, ama neyi yaşamak, neyi uygulamak, neyi hâl hâline getirmek? İkisi de

bana boş bir çaba gibi geliyor. Önemli olan, adına tevhid denilen o güzeller güzeline, o ışığa, o nûra ulaşabilmektir. Bunu yapamadıktan sonra her şey boş, anlamsız ve değersizdir. Tevhide varamayan insanlar, ne kişisel yaşamlarında, ne aile ve iş hayatlarında kesinlikle huzura, mutluluğa gidemezler. Gittiklerini sananlar, kendi kendilerini aldatanlardan başkaları değildir. Fikret ne güzel söylüyor;

İnan Halûk ezeli bir şifâdır aldanmak

Ama aldanışların en kötüsü, insanın kendi kendisini aldatmasıdır. Çünkü onlar, hayatları boyunca ışığa ulaşamayacaklardır.

Yunus Emre, ***“Sevelim, sevilelim, dünya kimseye kalmaz”*** diyor. En güzel, en mutlu, en huzurlu insanlar bütün insanları, bütün hayvanları, bütün bitkileri, bütün eşya ve cemâdâtı Muhammedî bir aşkla kucaklayan kimselerdir. Fuzulî ne güzel söylüyor;

Aşk imiş her ne var âlemde

İlim bir kıyl u kâl imiş ancak.

Bir gün, halife iken Hz. Ömer’e sorarlar. “Efendim” derler. “Siz İslâm’ın halifesi olmuş, cennetle müjdelenmiş, güzeller güzeli bir insansınız. Hayatınızda kimin imanına sahip olmak isterdiniz?” Hz. Ömer cevap verir; “Hani” der. “Çöllerde yaşlı, kimsesiz, fukara kadınlar vardır. Geceleri gökyüzüne, yıldızlara bakarak sessizce ağlarlar. Yüce Allah’tan af ve bağışlanma dilerler. İşte ben öyle bir kadının imanına sahip olmak isterdim.” Çocukken bu menkıbeyi babaannemden işitmiştim. Bir ömür boyu beni düşündürdü, ürpertti, heyecanlandırdı.

Rahmetli babaannem de öyle mübârek bir insandı. Okuması yazması yoktu. Hayatında alfabe bile görmemişti. Ama babaannem zarif, ince, kibar, asil, güzeller güzeli bir insandı. Edebin, asâletin, inceliğin en güzel örneklerinden biriydi. Yirmi beş yaşında beş çocukla dul kalmış, beşinci çocuğuna hamile iken eşi vefat etmişti. Babaannem çalıştı, didindi, çocuklarını büyüttü, okuttu, evlendirdi. Son olarak da beni yetiştirdi. Annemi görünce saygıyla, edeple ayağa kalkardı. Annem rica ederdi, “Aman anneciğim, ne olur kendinizi yormayın, üzmeyin, ben sizin evlâdınızım.” Babaannem “Ah yavrum” derdi. “Ben gelinime ayağa kalkmayacağım da kime kalkacağım.” Yaşadığı sürece bir kere dahi olsun sinirlendiğini, öfkelenildiğini, asabileştiğini görmedim. Her zaman edep ve saygı içindeydi.

Bazen işgâl ettiği makamla, mevkiyle, bazen sahip olduğu unvanla övünen çalımlı, cakalı insanları görünce babaannemi hatırlarım ve derim ki; “Hayatta önemli olan hayata, insanlara, varoluşa Muhammedî bir aşkla bakabilmek. Hiçbir kültürde, hiçbir medeniyette görülmeyen o İslâmî zarâfete, edebe bürünebilmektir.” O hâli yaşayanlara ne mutlu. Allah onlardan razı olsun. İnşallah bizler de o güzellikleri yaşayabilelim, onların yolunda yürüyebilelim.

Sabrın ve Şükrün Güzelliği

Hayatın akışı içinde, şöyle çevremize bir bakacak olursak, ne görürüz? Bu bakış ister gözümüzle, ister gazete ile, ister televizyonla olsun. Koşuşturan insanlar. Rahmetli Muhip Dranas bir şiirinde ne güzel söylüyordu;

***“Aradıkları şey nedir ki yaz kış,
Dolaşırlar şehrin sokaklarında”***

Bedbin, yılgın, usanmış, tükenmiş bakışlar. Mırıltı gibi, dırıltı gibi, hırıltı gibi çıkan bir ses tonuyla, zoraki konuşan insanlar. Pek nadir istisnalar hariç, sevgi yok, saygı yok, insan sıcaklığı yok. Yardım, şefkât duygusu yok. Sürekli bitmek tükenmek bilmeyen şikâyetler. Hayattan, insanlardan, yaşamaktan şikâyet, şikâyet, şikâyet. Sanki bir duman olmuş, bütün çevremizi sarmış. Hep bir özlem; sevgiye, yakınlığa, dostluğa. Sıcak, sım-sıcak bir ilgiye, bitip tükenmeyen bir özlem. Nerede o **“Seviyoruz, seviliyoruz, güzelliğimiz bu yüzden”** diyen, o yiğit

insanlar. Nerede o **“Komşusu aç iken tok yatan, bizden değildir”** Hadis-i Şerifini uygulayan temiz mü'minler. Bunlar kadın-erkek, zengin-fakir kim olursak olalım, çevremize baktığımızda gördüğümüz durumlar, çizgiler. Peki neden böyle oluyor? Neden biz de **“Sevelim, sevilelim, dünya kimseye kalmaz”** diyemiyoruz, neden?

**“Aşk imiş her ne var âlemde,
İlim bir kıyl-u kâl imiş ancak”**

diyen o pırlanta insanlar. Bu durumun sebeplerini araştırdığımızda, herkes kendine göre farklı düşünceler, değişik fikirler ileri sürebilir. Naçizâne, ben şöyle düşünüyorum. Asıl sebep, bizdeki sabır ve şükür duygularının yok denecek kadar azalması. Hangi taşı kaldırırsanız, altından sabır ve şükür çıkıyor. Dinde sabır, ilimde sabır, güzel sanatlarda sabır, devlet yönetiminde sabır, bir ailede mutlu, huzurlu ve sevgi dolu bir havanın oluşmasında sabır, bir işyerinde sıcak, temiz, nezih, şefkât ve yardım dolu bir havanın teşekkülünde sabır.

Yıllarca boşanma davalarını inceledim, şu sonuca vardım. Gösterilen sebeplerin hepsi zâhirde idi. Asıl sebep, iç dünyalardaki sabırdan uzak, şükürden uzak, sevgiden uzak bir yaşantıda saklı idi. Gayet tabi, farklı iki cinsten insan biraraya geliyor. Duygular, düşünceler, alınan eğitimler, aile yapıları, hayata bakış açıları farklı. Bunu yadırgamamak gerekir. Cenab-ı Hak kâinatta birbirinin aynı iki zerre yaratmamış ki, insan da her yönüyle, her açıdan, her bakımdan birbirinin aynı olsun. Bütün mesele sabırla, tahammülle o iki insan arasında sevgiye, saygıya, karşılıklı yardımlaşmaya, fedakârlığa dayanan bir diyalogun kurulmasında. Bu mümkün mü? Mümkün ya. Sevgi, saygı,

hoşgörü biraraya gelince, halledilmeyecek ne var ki. Eğer Edison elektriği bulmak için üst üste 200.000 deney yapmasaydı, biz şu anda bu yazıyı yazabilir miydik, okuyabilir miydik? Eğer İdil Biret 50 yıl her gün en az 8 saat piyano çalışan bir kimse olmasaydı, günümüzün en ünlü piyano virtüözü olabilir miydi? Rahmetli Vehbi Koç'a sormuşlar; "Efendim" demişler, "Siz bu kadar servete nasıl sahip oldunuz, ne yaptınız da Türkiye'nin en zengin insanı haline gelebildiniz?" Vehbi Koç cevap vermiş; "İlk bir lirayı kazanarak" demiş. Hayatta her şey, atılan bir adımla başlar. Japon dilinde küçük, basit, önemsiz, sıradan kelimeleri yoktur. Bir Japon için her şey önemlidir. Her şey dikkâtle yapılmalıdır. Onlar bir yemeği hazırlarken de, bir çayı yaparken de, bir arabayı, bir uçağı yaparken de aynı dikkâti gösterirler. Resulullah Efendimize sormuşlar, "**İman nedir?**" demişler. Yüce Peygamberimiz cevap vermiş; "**Yarısı sabır, yarısı şükürdür**" demiş. Hayatlarında sabırlı olmayan insanlar, hiçbir şeye sahip olamazlar. Bazı şeylere hazır konsalar bile, onları kısa sürede ellerinden çıkarırlar.

Sabırlı olamayan insanların temiz, nezih, güzel bir yuva kurdukları bugüne kadar görülmedi. Sabırlı olamayan bir iş adamı, bir ticaret adamı hayatta başarılı olamaz. Ben sabrın ikiz kardeşi olarak şükürü görüyorum. Şükür duygusu insan ruhuna renk verir, ışık verir, güzellik getirir. İçinde şükür duygusu yaşanan minicik bir evdeki insanlar, içinde şükür duygusu olmayan bir saray halkından çok daha mesut, bahtiyar ve huzur içindedirler. Öyle insanlar var ki, yedikleri bir dilim ekmek, içtikleri bir bardak su için Allah'a sonsuz şükürler ederler. Geçenlerde radyoda dinledim. Bir hanım "Eşim" diyordu "Bağ-Kur emeklişi idi. Hak'ka göçtü. Ondan çok cüzi bir emekli maaşı kaldı. O paranın yarısıyla bir göz gecekinduda oturuyorum.

Kalan parayla da iki günde bir şişe süt alıyor, iki günde bir belediye ekmeği alıyorum. Bana verdiği bu lütuflar için Allah'ıma sonsuz şükürler ediyor ve bu saltanatımın herkese de müyesser olmasını diliyorum.”

Danıştay'da çalışırken bir arkadaşım vardı. Bir gün “Sabri” dedi. “Akşam kuru fasulye yaptım, gidelim beraber yiyelim”. Öğleyn heyetten çıkınca rahmetli Selâhattin Bey'le beraber evine gittik. Anahtarını çıkardı, kapıyı açtı. Girmeden evvel kapıyı öptü. “Allah'ım” dedi, “Kira da olsa başımı sokabileceğim, misafirimi ağırlayabileceğim bir ev nasip ettin, sana sonsuz şükürler olsun”. Rahmetli her sabah vazifeye başlamadan önce masasını öper, “Allah'ım, bana bu makamı nasip ettin, sana sonsuz şükürler olsun” derdi. Ne zaman yeni bir çorap giyecek olsa, o çorabı alabildiği için, sonra o çorabı giyebileceği bir ayağı olduğu için şükür duygusu içinde Allah'ına niyazda bulunurdu.

Şükür duygusundan mahrum insanlar, Uhud Dağı kadar altına da sahip olsalar, gene bir türlü doyamazlar, memnun olamazlar, dolayısıyla mutluluktan da, huzurdan da, yaşama sevincinden de nasiplerini alamazlar.

Sabri ve şükrü ben ikiz kardeşler gibi görürüm. Maddi, mânevi, dünyevi, uhrevi her şey onlarla güzelleşir, onlarla bir anlam ve ihtişam kazanırlar.

Allah bu güzel duyguları cümlemize nasip etsin...

Mânevi Açıdan Yoksulluk ve Yoksul

Binlerce yıl öteye gidelim. Zamanın en büyük hükümdarı İskender, sayıda o günün ölçülerine göre muhteşem ordusu ile yolda giderlerken, fıçıda güneşlenen ihtiyar bir adam görür. İskender, dikkâtli bir insan. Sorar, "Kimdir bu fıçıda güneşlenen kimse?" "Efendim bu Diyojen." İskender durdurur orduyu, atından iner, Diyojen'in yanına gider. "Ey fıçıda güneşlenen adam! Ben büyükler büyüğü, hükümdarlar hükümdarı İskender'im. Seni gördüm, acıdım. Dile benden ne dilersen" der. Diyojen başını kaldırır. "Git işine bel!" der. "Gölge etme başka ihsan istemem." İskender hayretler içinde kalmıştır. Diyojen "Sen nasıl bana yardım edebilirsin," der. "Sen benim kölemin kölesisin, ne yapabilirsin bana?" Şaşırmış İskender, "Nasıl olur" der. "Niçin olmasın. Nefsim benim kölem. Sen kendi nefsinin kölesisin. Sen benim kölemin kölesisin. Git işine" der. İskender hiç sesini çıkartmaz. Sükûnetle atına biner. Yanındaki komutanlar sorarlar. "Efendim, Diyojen'i nasıl buldunuz" derler? İskender büyük bir

saygıyla “Muhteşem bir insan” der. “Eğer İskender olmasaydım, Diyojen olmak isterdim.” Bu tarih sayfalarından bize intikal eden, muhteşem bir örnektir. Biz yoksulluk kavramından, ne yazık ki maddileşen dünyamızda yalnız yardıma muhtaç zavallıları anlıyoruz. Hiç de öyle değil efendim. Yoksulluğun bir de mânevi yönü var. Biraz da müsaade buyurulursa, günümüzden örnek verelim.

Ankara’nın mânevi güneşlerinden Azize Annemiz 90’ını aşan yaşıyla, büyük bir dinçlik içinde hepimize örnek olmaktadır. Allah ondan razı olsun. 90’ını aştı dediysem, öyle piri fâni sanmayın. Kendisi genç kız gibi. Alışverişini yapar, yemeğini yapar, bulaşığını yıkar. Pırıl pırıl bir hanımefendi. Meraklılarına, Allah ellerini öpmeyi nasip etsin. Şimdi merdivenlerden çıkmakta olan apartman yöneticisi diş doktoru Hişam Bey, “Merhaba Azize Anne, nasılsın” der. “İylilik evlât, teşekkür ederim” der. Birden sorar Azize Anneye “Kimimle oturuyorsun?” Cevap müthiş. “Allah’la beraber oturuyorum.” Azize Annenin kimsesi yoktur. Kocasını emekli öğretmendi, vefat etti. Ondan kalan üç kuruş emekli maaşıyla geçiniyor. Ama hayatında bir kere şikâyet etmemiştir. Pahalılıktan, enflasyondan, yokluktan, darlıktan, şimdiki moda tabiriyle krizden. Kriz bile onu etkilemedi. Ne zaman hatırını sorsam, sonsuz şükürler olsun der. Çok iyiyim, aslan gibiyim. Bir gün Azize Anne 4-5 hanım arkadaşıyla Hacıbayram’da gene mübarek 100 yaşını aşmış bir validemizi ziyarete giderler. Otururlar, sohbet edilir. O sırada Hacıbayram Cami minarelerinden öğle ezanı okunur. Misafirler ayağa kalkarlar. “Efendim, bize müsaade derler. Vakit geçti, izin verin gidelim.” “Hayır, yemek vakti gidilir mi? Oturun. Önce namazımızı kılalım, duamızı edelim. Allah ne verdiyse yiyelim.” Artık emir, emir. “Başüstüne” derler. Otururlar güzelce namazlarını

kırlarlar, sonra "Ben biraz mutfağa gideyim. Allah ne verdiyse getireyim." Dikkât buyurun lütfen. Bu bir gazete malûmatı falan değil. Yaşanmış bir olay. Azize Anne şimdi burada Kolej'in altında oturuyor. İsterseniz sorabilirsiniz kendisine. Mutfaktan gelir o yüz yaşındaki validemiz. O da dinç, hayat dolu bir insan. Allah, Muhammed aşkıyla dolu. Elinde bir parça kuru ekmek, bir kavanozun dibinde de 6-7 tane sivri biber turşusu. "Efendim" der saygıyla, edeple. "Bugünkü rızkımız bu. Buyurun afiyetle yiyelim." Oturlar. Biraz kuvvetlice bir hanım, o kuru ekmeği parçalara ayırır. Birer parça ekmek, birer de sivri biber turşusu alırlar, katık ederek yemeğe başlarlar. O sırada kapı çalınır. Genç bir delikanlı çocuk, elinde bir tepsi pilâv, üzerinde nar gibi kızarmış iki tavuk. "Valide" der. "Bunu babam gönderdi. Dün hükümette işi vardı, aylardır çıkmıyordu, pek bunalmıştı. Adak adamış. Eğer işim olursa, valideye tavuklu pilâv göndereceğim. İş çıkmış o gün. Babam bunu size gönderdi. Hürmetleri var, ellerinizden öpüyor." Masanın üzerine tepsiyi bırakır. O büyük hanım mübârek ellerini açar. "Allah'ım senin ne cilvelerin var. Önce misafirini gönderiyorsun, arkasından tavuklu pilâvını." Oturlar, afiyetle yerler efendim. Şimdi bilmiyorum. Her birinizde ayrı ayrı bu durum nasıl bir etki bıraktı? Yalnız ben bunu ağlayarak dinledim efendim. Ne zaman da hatırlasam gözlerim doluyor. Düşünün, evinde yalnız bir parçacık kuru ekmek ve 6-7 tane sivri biber turşusu olan bir mübârek insan, hayır diyor öğlen vakti misafir bırakılır mı. Şu ruh yüceliğine bakın. Hani bırakalım başkalarını, şu çatının altında acaba kaçımız bu yürekliliği gösterebiliyoruz. Bir durum olunca, hemen "Fasulyeye misafir mi bırakılır?" Lâf aramızda, acaba fasulye ve pilâvdan dünyada daha güzel ne vardır? Atatürk'ün de en sevdiği yemekmiş. "Zeytinyağımız var, misafir mi bırakılır?" Efendim, bun-

lar bir ruhsal kıvamın göstergeleri. Beni yaşadığım sürece, Allah ne kadar ömür verdiyse duygulandıracak, düşündürecek ve ağlatacak bir olay.

İkinci olay efendim, Danıştay üyeliğinden emekli oldum. Bizim bir odacımız vardı, Hüsamettin Efendi. Benden sonra o da emekli oldu. 25 sene bana hizmet etti. Allah ondan razı olsun. Bana göre Danıştay'ın değerli insanlarından biri oydu. 25 yıl, Hüsamettin Efendinin benden veya bir başkasından borç istediğini görmedim. Benim hizmetlerime bakardı. Daima ayın sonunda sorardım. Hüsamettin yavrum bir eksiğin, gediğin var mı? Yaşlı bir annesi, iki kızı, eşi ve kendisi. Bir tek odacı maaşı. On para bir yerden geliri yoktu. O bir tek odacı maaşıyla dikkât buyurun, keşke burada o her gün yokluk edebiyatı yapan ekonomistler, gazeteciler olsalar da dinleseler, bir tek odacı maaşıyla Hüsamettin Efendi, iki kızına üniversite tahsili yaptırdı, yaşlı annesine baktı ve emekli olmazdan evvel hanımıyla beraber hacca gitti, vazifesini ifa etti. Bu olur mu diyeceksiniz? Buna içinizden de olur mu diyen çıkarsa, hep beraber Hüsamettin'in gene o odacı maaşıyla yaptırdığı, Hukuk Fakültesinin arkasında iki katlı bir gecekondu var, beraber gidelim, ziyaret edelim. Bütün mesele nedir biliyor musunuz? Ruh doygunluğudur.

Bundan birkaç sene evveldi. Bir gece hanımla beraber televizyon seyrediyoruz. İsmi lâzım değil, şu anda memleketimizin en zengin insanı ile röportaj yapılıyor. Genç bir kız, akıllı, cin gibi bir çocuk. "Efendim" dedi. "Allah versin, yedi sülâlenize yetecek servetiniz var. Karun kadar zengin oldunuz. Ama hâlâ para kazanmak için çırpınıyorsunuz. Nedir amacınız anlayamıyoruz, lütfen izah eder misiniz?" Aklımız ersin. O mübârek

çenesini şöyle bir sağa sola oynattı, tatlı tatlı gülümsedi, kendine has ifadesiyle “Doyamıyorum” dedi. Şimdi bütün mesele nedir efendim? Trilyonlara sahip olan doyamıyor, ama bir parça kuru ekmeği birkaç biber turşusu olan bir insan misafirini bırakmıyor. Hürmet ediyorum, ellerinizden öpüyorum. Lütfen şu inceliğe dikkât edin efendim. Fakir demek, muhakkak itilip kakılması gereken bir insan değildir. Herkesin rızkını Allah veriyor. Evet bugün Türkiye’de enflasyon var, birkaç yıldır da kriz edebiyatı var. Kriz kriz bıktık. Yani bir gün hanıma diyeceğim ki, ne olur Allah aşkına krizsiz bir bardak su getir. İçimiz dışımız kriz oldu efendim. Şimdi birtakım insanlar çıkıyor. Ben yaşadığım sürece benim rızkımı Allah verecek diyor. Eğer şu veya bu şekilde temin edemezsem, melekler getirir benim rızkımı. İçimizde böyle inanan insanlar da var. Onurlu, haysiyetli, hassas, ince ruhlu, zarif, pırıl pırıl insanlar da var efendim. Yani yoksul, muhakkak böyle hor, hakir görülmesi, itilip kakılması gereken bir varlık değildir. Bütün mesele ne biliyor musunuz? Bunu 40 yıl düşündüm. Bir noktada topluyorum. Asıl yoksul marktan, dolardan, liradan mahrum olan değildir. Asıl yoksul Allah’tan uzak kalandır. Allah’tan uzak kaldığı sürece bir insan mevkii, makamı, rütbesi, serveti ne olursa olsun, o yoksuldur. Benim görüşüm budur.

Bir gün zengin bir arkadaşımız kapıdan çıkarken eşi demiş ki “Akşam gelirken yarım kilo kıyma getir, köfte yapalım, yiye-
lim.” Allah selâmet versin. Öğleyin Et Balığa gitmiş. Et Balık o gün zam yapmış. Bu dediğim 25-30 sene evvel. Yani topu topu kaç kuruş zam yapmıştır. Bizim arkadaşımız köpürmüş efendim. Almayacağım demiş, bundan sonra da Et Balığın kapısının önünden geçmeyeceğim demiş. Öğle tatilinde yemeklerimizi yedik, çay içmek için bekliyorduk. Girdi içeri, ağzından alevler

saçılıyor. O sırada odacı Hüsamettin Efendi elinde çay tepsisi geldi. Sıra o arkadaşımıza gelince, çayını önüne koydu. Biraz kulağına doğru eğildi. "Hiç üzölmeyin, ben maaşımı alınca size yardım ederim." Şimdi bilmiyorum anlaşıyor mu? Bütün durum nedir? Allah bizi affetsin. Güzelliğinden, yüceliğinden, sevgisinden mahrum etmesin. Tarih ne olaylara şahit olmuş, ne toplumlar görölmüş, fakir ama onurlu toplumlar görölmüş, haysiyetli toplumlar görölmüş. Roma İmparatoru bakıyor, Hz. Ömer halife. Gittikçe büyüyor Müslümanlar. Ben bunlarla iyi geçinme yolunu arayım diyor. Akıllı da bir adammış. Bir elçisini iki deve yükü hediye ile halifeye gönderiyor. Benim selâmlarımı, hürmetlerimi götür, dostluk dileklerini sun. Elçi iki deve yükü hediye ile geliyor. Soruyor, şehrin kapısında "Hz. Ömer'in sarayı nerede?" "Hz. Ömer (R.A.)'in sarayı yok. O da bizim gibi mütevâzı bir evde oturuyor." "Peki şimdi nerede?" Evini tarif ediyorlar, gidiyor. Evinde bulamıyorlar. Olan şu; Hz. Ömer bir yakınıyla yoldan geçerlerken yıkık bir duvar görür, kocası harpte vefat etmiş, ihtiyar ve yaşlı validenin evinin duvarı yıkılmış. Üzölür Hz. Ömer. Ben de bu duvarı tamir edeceğim der. Efendim usta getirelim, işçi getirelim, yaptıralım derler. Sizin elleriniz çamur olmasın. Hayır der, benim ellerim çamur olsun. Belki de mahşer günü beni kurtaracak o çamurlu ellerdir. Mübârek evin yıkık duvarlarını onarmaya başlar. Elçi hayretler içindedir. Gelir tüyleri ürperir. Yaklaşır, "Efendim" der, "Hz. Ömer siz misiniz?" "Evet benim. Bir şey mi vardı?" Durumu anlatır kendisine, hediyesini sunar, "İmparatorun size sevgileri, hürmetleri var. Size dostluk duygularını iletmek üzere beni görevlendirdi." O kadar duygulanır ki elçi, biraz sonra dayanamaz, "Bir ricada bulunacağım, kabul ederseniz ben de Müslüman saflara geçmek istiyorum" der. Bizim bazılarımızın bugün içinde yaşadığımız

çağ gözlerini biraz döndürüyor, bunu kabul edelim. Bugün ne yazık ki birçok evimiz liradan, dolardan, mercedesten, hanımların vizon kürkünden başka bir şey konuşulmaz mekânlar haline gelmek üzere. Bu çok tehlikeli bir çığır efendim. Allah cümleye güzel evde oturmayı nasip etsin. Bir yerden bir yere ulaşmasını sağlayacak arabalar nasip eylesin. Bütün bunlar güzel, iyi ama bir nokta var. Hayat maddeden ibaret değil ve mânâ daima maddeye üstündür. Biz ne zaman, mânânın maddeye üstünlüğünü bir bilgi olarak değil de yaşantı olarak, hâl olarak benimsersek, o zaman yoksulluk problemine çare daha kolay bulunacaktır. Bir insan düşünün, yegâne serveti önündeki yarım ekmeği. O sırada birisi geliyor, "Beş gündür boğazımdan bir şey geçmedi, acaba bana yardım etmeniz mümkün mü?" "Derhal kardeşim" diyor o zat, "Hay hay" diyor. Yarım ekmeğini bölüyor, yarısı benim, yarısı senin. İşte Peygamber Efendimiz (S.A.V.) bazı Hadis-i Şeriflerinde buna işaret etmiştir. Kendisi zor durumda iken yapılan iyilik, yapılan yardım aslında en büyük, en muhteşem yardımdır. Bunu unutmayalım. Falanca trilyoner, ne bileyim 30-40 milyon yardım yaparsa ondan bir şey eksilmez. Ama yarım ekmeği olan insan yarısını verirse, bu muhteşem bir olaydır. Bütün mesele, bu örneklerin sayısını çoğaltabilmektir. İnsan madde âleminin uçurumuna düşerse, oradan çıkmasını bilmez.

Rahmetli operatör Doktor Münir Derman, bir Ramazan günü, akşam iftara bize gelecekti. Yolda bir vizon kürklü hanım, saygısızca Münir Beye çarpıyor. Münir Bey de garibim yaz kış bir tişört, bir pantolon giyer. Güzeller güzeli bir insan. Birden asabileşiyor. Bakıyor kadın çok sert bir şekilde çarptığı halde özür dilemiyor. "Hanımefendi" diyor, "Bu sizin sırtınızdaki kürk manto, vaktiyle bir hayvanın sırtındaydı. Ona bir değer kazandırmadı,

size mi kazandıracak?" Münir Bey hayatı boyunca, yalnız operatörlükten, hastaneden aldığı maaştan başka bir kuruş ne zengin, ne fakir hiçbir hastasından para almadı. Sadece binlerce hastaya Allah rızası için baktı. Ama gönlü ince bir insandı, büyükler büyüğü bir insandı. Biz de hemen her gün onu saygıyla, edeple, tazimle anıyoruz.

Muhteşem Sentez

Geçen gün, Yukarı Ayrancı dolmuşuna bindim. Kızılay'a gidiyordum. Bir durak aşağıda bir yolcu bindi, yanımdaki boş yere oturdu, selâm verdi, hatır sordu. Baktım, ilkokulda beraber okuduğumuz bir arkadaş. Bir süre eski günlerden bahsettikten sonra: "Biliyor musun Sabri" dedi. "Hayat artık benim için bir yük oldu, yaşamak hiçbir heyecan vermiyor. Sabahleyin kalkıp, kahvaltımı yapıp, gazeteme biraz baktıktan sonra ne yapacağımı bilemiyorum. Henüz ismini koyamadığım bir sıkıntı, bir bunalım içindeyim. Bu ruh hâlini yaşarken, bazen hanımla istemeyerek de olsa aramızda sert münâkaşalar geçiyor. O da benim gibi bunalım içinde. Arada birbirimize darıldığımız, kırıldığımız da oluyor. Günlerce birbirimize çocuklar gibi küs kalıyoruz. Sonra bunun çok saçma bir şey olduğunun farkına varıp, barışıyoruz. Bir süre sonra yeni dargınlıklar geliyor. İnanır mısın bazen yaşamak da istemiyorum." Sohbet bu minval üzere devam etti. Kızılay'a gelince birbirimizden ayrıldık. Bu olayı uzun süre dü-

şündüm. Bunalan, sıkılan yalnız benim ilkokul arkadaşım değildi. Bu insanlar yalnız Ankara'da, Türkiye'de yaşamıyorlardı. Bütün dünya bunlarla doluydu. Allah nasip etti, birçok yerleri, adına uygar denilen birçok yerleri gezdim, gördüm. O muhteşem binaların, bir boydan bir boya uzanan tertemiz yolların, o yolların üzerindeki pırıl pırıl arabaların, gözleri kamaştıran çarşıların, meydanların ortasındaki insanların da yüzü gülmüyordu. Adına stres diyorlardı, gerilim diyorlardı. Sosyolog Soroki'nin deyiimi ile, bir bunalım çağının insanların yıkık, şaşkın, perişan ruh halleri diyorlardı. Ama ne hikmetse, kimse meselenin köküne inmiyordu. Papa'yı ziyarete gidenler bile, yanlarında hediyeler olarak ipek halıyla, vazo götürüyorlar, ama Kur'an-ı Kerim'i, Hadis-i Şerif'leri, Sünneti Seniyye'yi anlatan eserleri götürmüyorlardı. Eğri oturalım doğru konuşalım, meseleleri açıkça, mertçe, yiğitçe ortaya koyalım. Bugün bütün dünya, gerçek İslâm'ı bekliyor. Onun susuzluğu içinde kıvranıyor. Bugünün insanları, susadıkça tuz yalayan kimselere benziyorlar. Birtakım koca koca ciltler dolusu kitaplar yazılıyor. Radyolara, televizyonlara sığmayan konuşmalar yapılıyor ama hep lâfta. Hep palavra, gürültü, kuru iddia. İslâm'ı gerçekten yaşayan insanlar ortaya çıkmadıkça, bu gürültüler hep devam edecek. Yıllardır söylüyorum. Bana on Âyeti, on Hadisi yaşayan bir insan gösterin, gidip elini ayağını öpelim. Saygılarımızı sunalım.

Önümüze bir dünya atlası açıp, baktığımızda şunu görüyoruz. Bir tarafta Avrupa, bir tarafta Asya, ortasında muhteşem bir köprü gibi duran, mübârek Anadolu toprağı. İşte bütün mesele burada. Avrupa (Dünya'yı bir insan vücudu gibi düşünürsek) insanlığın beyni, Asya ise kalbi. Sağlıklı bir insan vücudunda, hem beyin, hem kalp görevini yaptığı sürece bir anlam ifade ediyor. Ya o, ya öbürü diyemeyiz. Burada tercih

olmaz. İnsanın sağlıklı yaşayabilmesi için hem beyne, hem kalbe ihtiyacı var. Bugün görülen, şu beyin ve kalp sentezinden uzak fertler, gruplar, ülkeler... Bir grup diyor ki: "Biz gönül adamıyız. Bizim madde ile, para ile, dünya ile ilgimiz yok." Diğer grup diyor ki: "Madde her şeye hâkim. Mânâdan, âhiretten bize ne. Bunlar boş sözler, bırakalım bunları." Sonuçta bakıyoruz, iki taraf da avucunu yalıyor. Madde dediğimiz Allah'ın nurunun tekâsüf etmiş şekli, mânâ Allah'ın nurunun letafet halindeki görünümü. Bizler ya ruh, ya madde, ya öbür dünya diye direndiğimiz sürece, hiçbir zaman huzuru, mutluluğu, adına yaşama sanatı denilen o cıvıl cıvıl sevinci bulamayacağız. Ne Avrupa'dan yetişen büyük bilim adamları, ne Asya'dan çıkan büyük gönül adamları, din ile bilim, madde ile mânâ, dünya ile âhiret arasındaki o büyük, o güzel, o pırıl pırıl sentezi kuramadılar. Tek taraflı kaldılar. O tek taraflı kalış da, insanlığı karamsarlığa, mutsuzluğa, huzursuzluğa götürdü. Tek ümit ışığı, Anadolu'dan yetişecek gerçek aydınlarda. Onlar, o Yunus'ların, Mevlâna'ların, Erzurumlu İbrahim Hakkı'ların, Ankaralı Hacı Bayram Veli'lerin torunları, işte bu sentezi kuracaklar. Hem Türk insanına, hem Dünya insanına huzuru, mutluluğu ve güzelliği yaşatacaklar.

Bundan hiç şüphe etmiyorum. Çünkü, gerek memleketimizin, gerek dünyanın geleceği bu sentezde. Dünya ve âhiret, madde ve mânâ, din ile ilim ikileminden kurtulmadıkça, hiçbirimiz için ve hiçbir ülke için güzel günler gelmeyecek. İyi bilelim ki, İslâmî tevhide yaklaştıkça huzuru bulacağız. Tevhitten uzaklaştıkça yokluğun, karamsarlığın uçurumlarında sürüneceğiz. İnsanlık kültür tarihinde, sentezin en güzel örneğini Resulullah Efendimizde görüyoruz. Kâinatın Efendisine aşkla bağlananlar mutlu oldular, huzurlu oldular. Maddi ve mânevi güzel-

likleri beraber yaşadılar. Muhammedî aşka ulaşmadıkça, gerçekten mutlu olmamıza imkân ve ihtimal yok. İnsanın kafasında, gönlünde, iç dünyasında, ailesi içinde, iş hayatında, sosyal hayatında, ülkesinde ve bütün dünyada Resulullah'ın yolunda gidenler, en güzel sentezi yaşayacaklar, var oluşun en güzel heyecanlarını duyacaklardır.

Yeryüzündeki bütün insanların tek önderi, tek lideri, tek rehber edinecekleri şahıs, Hz Muhammed'dir. O Yüce Peygamberin yolunda gidenler, yeryüzündeki bütün insanları, bütün hayvanları, bütün bitkileri ve bütün cemâdâtı, Muhammedî aşkın potasında birleştirerek, dünyada da âhirette de memnun, mesut ve bahtiyar olacaklardır.

Hayat Karşısında Tavır Almak

Modern heykel sanatında bir tür var. Adına “mobil” diyorlar. Küçük parçalar çok ince bir şekilde ucuca ekleniyor ve herhangi bir yerine dokunduğunuz zaman hepsi birden titreşiyorlar. Ben, bugünkü içinde yaşadığımız toplumu, biraz buna benzetiyorum. İnsanlar her gün, hatta her saat yeni bir titreşimle sarsılıyorlar. Eliniz bir gazeteye gitmeye görsün. Aman Ya Rabbi... İlk satırından son satırına kadar insanı ürperten, sarsan, üzen, yoran, bunaltan, daraltan haberler, küfürler, hakaretler, acı sözler. Acaba hiç düşünüyor muyuz, bir insan bedeni bu kadar sarsılmaya, bu kadar ıstırap içinde kalmaya müsait mi? Bir çocuk ruhu, bir genç kızın, bir delikanlının iç dünyası, orta yaşa gelmiş, hayatın bin bir acısıyla yoğrulmuş bir annenin, bir babanın ruh dünyası. Acaba ateşle oynadığımızın farkında mıyız? Geçenlerde bir arkadaşım anlattı. Eline kumanda cihazını almış, televizyonun karşısına geçmiş. Başlamış kanalları gezinmeye. Ama en ufak şekilde de olsa sesi açmamış. “İnanır

mısın Sabri Bey” dedi. “O televizyondaki bakışlardan, konuşmalardan, jestlerden, mimiklerden ürperdim. Şöyle sakın sakın konuşan kimse yoktu. Hep kin dolu, hep nefret dolu bakışlar, hep karşısındakini itham eden tarzda el kol hareketleri. Bakışlardan sanki alev fışkırıyor. Çok üzüldüm” dedi. Bir toplum ki, gazetesi böyle, televizyonu böyle, sineması böyle, tiyatrosu böyle. İster istemez insanın dudaklarından Necip Fazıl’ın mısraları dökülüyor:

“Bıçak soksan gölgeme

Sıcacık kanım damlar.

Gir de bir bak ülkeme

Başsız başsız adamlar.

Ağlayın su yükselsin

Belki kurtulur gemi.

Anne seccâden gelsin,

Bize dua et emi.”

Sokakta, caddede yürüyorsunuz. Yumruklar sıkılmış, dişler kenetlenmiş, çehrelerde sıkıntının, stresin, bunalımın çıkardığı sert ve derin çizgiler. Nice evlerde hep aynı dram oynanıyor. “Yemek hazır mı?” veya “Yiyecek ne var?” Hep bu sözleri işittiğimde aklıma Kâinatın Efendisinin tavrı gelir. Bir gün eve gelir. Selâm verilir, hâl hatır sorulur. Hz. Ayşe validemize acıktığını söyler. Müminlerin annesi, “Ya Resulullah, kusura bakma. Misafirler geldi, yemek hazırlayamadım” der. O zaman kâinatın en büyük, en yüce, en güzel insanı, “Önemi yok” der. “Mutfağa bak, ne varsa getir.” Hz. Ayşe seslenir; “Biraz sirke ile, bir parça kuru ekmekten başka bir şey yok.” Peygamberimiz getirilmesini

söyler, ekmeğini sirkeye batırarak yer ve “Allah’ım sana şükürler olsun, sirke ne güzel katık” buyurur. Her zaman söylerim, yazılarımda, konuşmalarımda usanmadan belirtirim. Önemli olan hayattaki olaylar değil, o olaylar karşısında takınacağımız tavırdır.

Evet, değer yargılarının alt üst olduğu, birçok çevrelerinde sevginin, saygının, şefkâtin, edebin kalmadığı bir toplumda yaşamak zorunda isek, nasıl bir tavır takınacağız? Davranışlarımızı nasıl ayarlayacağız? Her gün, her saat, her yerde münâkaşa edip, tatsızlık çıkaracak kadar hiçbirimiz güçlü değiliz. İşte işin can alıcı noktası burada. Bir gün, bir pastanede camın önünde oturmuş, çayımı yudumluyordum. Yolun ortasında bir köpek pisliği vardı. Çok işlek bir caddeydi. Binlerce insan mütemadiyen gelip gidiyorlardı. Ama dikkât ettim, hiç kimse o pisliğe basmadı. Herkes kenarından dolaşüyor, ayaklarının ucunun bile pisliğe değmesini istemiyorlardı. İşte diyorum ki, hayat olayları karşısında aynı tavrı takınabilsek, hayat yolunda önümüze çıkan bütün engellere rağmen yine de dürüst, temiz, güzel, efendi olabilsek. O günkü, o anki görevimiz ne ise, sağa sola bulaşmadan, kimseyle dalaşmadan işimizi yapabilesek. Sanırım birçok mesele, bizim için kendiliğinden halledilmiş olacak. Meselâ ben pazara gittiğim zaman, sattığı mal kaliteli de olsa, sinirli, asabi, hırçın, yüzünden melânet akan bir esnafla katiyen alışveriş yapmam. Ve bu gibi durumlarda hep Çinlilerin atasözünü hatırlarım; **“Güler yüzlü olmayan dükkân açmasın.”** Çünkü, hırçın ve mütecaviz bir esnafla yapılacak alışveriş, eninde sonunda bizi rahatsız edebilir, incitebilir, kırabilir. Ortaokulda Coğrafya öğretmenimiz anlatmıştı. Bazen siklon rüzgârları çıkıyor. Önüne ne gelirse deviriyor. “Yalnız,” demişti hocamız, “Bu siklon merkezlerinin ortasında, son derece sessiz,

sakin bir tabaka var. Orada her şey huzur dolu, mutluluk dolu, bir sükûnet içinde.” Aradan uzun yıllar geçti, ama ben hocamız Muhsin Bey’in o gün anlattıklarını unutamadım. Ve hep hayatta öyle kalmaya çalıştım. Dışarıdaki şartlar ne olursa olsun, ona uymamak, temiz, nezih, güzel hayatımızı yaşamak. Başkaları kaba konuşuyorsa, sert konuşuyorsa niye onları örnek alalım? Niye Kur’an-ı Kerim’deki Âyetleri hatırlamayalım? Cenab-ı Hak, Hz. Musa’yı Firavun’u Hak’ka davetle görevlendirir. Sonunda; **“Ya Musa, Firavun’la konuşurken yumuşak ve tatlı söyle”** buyurur. Hayat boyu birçok kavgaların, küskünlüklerin, dargınlıkların bir tek sert bir sözle başladığını gördüm. İnsan sesi o kadar önemli ki, ağızımızdan çıkan sözler, sesimizin yumuşaklığında şekillenmiyorsa, konuşmalarımızın da ne kıymeti kalır? Yunus Emre:

**“Söz ola kese savaşı,
Söz ola kestire başı,
Söz ola ağulu aşı,
Yağ ile bal ide bir söz.”**

der. Bazen tatlı, yumuşak, sıcak bir ses tonuyla söylenen birkaç kelime bir kavgayı, hatta bir savaşı önleyebilir. Hepimizin buna ihtiyacımız var. Peki bunu başkalarından bekleyene kadar önce kendimiz yapsak. Başkaları dedikodu yapıyor olabilir, biz yapmayalım. Başkaları yalan söylüyor olabilir, biz söylemeyelim. Mesele çevrenin etkisi altında kalmak değil, o çevreye rağmen kendi efendiliğimizi, güzelliğimizi sürdürebilmektir. **“Nâkıs emsal olamaz”** diye güzel bir söz vardır. Kendimize negatif örneklerle şekil vereceğimize, tavır alacağımıza, önümüzdeki kâinatın en büyük, en güzel örneğine baksak daha iyi olmaz mı?

Resulullah Efendimizin yaşama sanatının en güzel örneği olan Hadis-i Şeriflerini okusak ve sonra onları hayatımızın her bölümünde, meslek hayatında, aile hayatında, sosyal hayatta uygulasak. Bir tek Hadisin bile yaşama geçirilmesiyle, gerek o insanın, gerek o toplumun, pek çok değerler ve güzellikler kazanacağına inanıyorum. Bir tek; **“Ya hayır söyle, yahut sus”** Hadisinin uygulanması, bir cemiyeti kötü gidişinden kurtarabilir, bir insanı velâyet makamına götürebilir. Bazı kimselerin, “Efendim, çevre böyle istiyor, cemiyetin gidişi böyle, ben istemesem de onlara ayak uydurmak zorundayım” demelerini, ömür boyu asla kabul etmedim. Hep, **“Hak bildiğin yola yalnız gideceksin”** sözünü rehber edindim. Mâdem ki bu hayat bir sınav yeri, bir er meydanı, savaştan kaçmaya ne haddimiz, ne imkânımız var. Mesele, sonuna kadar yiğitçe direnebilmekte. İyinin, güzelin ve doğrunun yolunda taviz vermeden yürüyebilmekte. Böyle yaparsak başkaları bizi sevmeyecekmiş, beğenmeyecekmiş, bizimle alay edecekmiş. Olabilir. O, kendi bildikleri, bilecekleri bir iş. İslâm’ın ilk müezzini Bilâl-i Habeşi Hazretleri’ne ne zulümler, ne işkenceler yapıldı. Ama o güzel, o mübârek insan hiçbir zaman yılmadı, yolundan dönmedi. Hep Hak bildiği yolda gitti. Gelin, bizler de elâlem şöyle diyor, elâlem böyle diyor saçmalıklarından kendimizi kurtaralım. Yarın din gününde, hesap gününde bizi elâlem değil, Allah yargılayacak. Şimdiden o büyük güne hazırlanalım. Rehberimiz Kur’an, Hadis ve Sünnet-i Seniyye olsun. Biz de sonsuzluk kervanının içinde olalım, dışında kalmayalım. Çünkü dünya ve âhîret saadeti, huzur, güzellik hep orada. Allah bize de, bütün insan kardeşlerimize de bu güzellikleri nasip etsin...

Rainer Maria Rilke

1958 kışının çok soğuk bir günüydü. Yedek subaydım. Eğitimden dönmüştük. Birden Nurettin Özdemir'i gördüm karşımda. Her zaman ki gibi sevgi dolu, sıcak ve samimi hâli ile yaklaştı, "Sabri" dedi, "Gidelim, hem çaylarımızı içelim, hem de biraz sanattan, edebiyattan konuşalım." Ve bana Rilke'yi anlattı o akşam. Malte'den ezbere bölümler okudu. Çok heyecanlanmıştım. İlk fırsatta gittim aldım Malte Laurids Brigge'nin Notları'nı. Bir daha da bırakamadım. Özellikle gecenin ilerlemiş saatlerinde çevrede tam bir sessizlik varken, uzaktan, derinden gelen bekçi düdüklarına köpek havlamaları karışırken, elimde Rilke, kendimi mutluluğun da ötesinde, sınırsız hazlar ve heyecanlar içinde bulurdum. Kendimi garip, yalnız, kimsesiz hissettiğim zamanlarda, elim kendiliğinden Rilke'ye uzanırdı. Okudukça açılır, ferahlar; içim iyi, güzel, tertemiz duygularla dolardı. Rilke en yakın dostum, arkadaşım olmuştu artık... Sorunlarımı çözen, yürüye-

ceğim yolu gösteren, gözyaşıma ortak olan, düşüncelerimi paylaşan bir dost...

Bana Rilke'yi tanıttığı için, o ışıklı evrenin kapılarını araladığı için Nurettin Özdemir'e ne kadar teşekkür etsem azdır... Keza, başarılı çevirisiyle Malte'ı dilimize kazandıran şair Behçet Necatigil'i "Genç Bir Şaire Mektuplar" çevirisiyle Rilke'yi sevmemde en büyük etken olan Prof. Melâhat Özgü'yü, Rodin'i çevirirken dil ve anlatım güçlüklerini yenmesini bilen Esat Nermi'yi ve yıllardır Rilke'yi şiirleriyle Türk okuruna tanıtılabilmek için çırpınan Turan Oflazoğlu'nu, burada minnet, şükran ve saygı ile anarım. Yazıdaki alıntılar da bu kitaplardan yaptım.

Rodin, ün kazanmazdan önce yapayalnızdı. Ulaştığı ün ise, onu belki daha da yalnızlaştırdı. Çünkü ün dedikleri de, alt tarafı yeni bir ad etrafında toplanan, bütün yanlış anlaşımaların toplamıdır. Böyle diyor Rilke, Rodin için. Ne var ki, biraz biraz da kendini anlatmış oluyor. Rilke de ömrü boyunca kendi büyük yalnızlığını yaşadı. Yaşamının büyük bir bölümü değil, kendisi oldu yalnızlık... Kendi yüreğinin sesini dinleyenler için, bundan doğal ne olabilirdi? Madem ki o, kendi ruhu ve eşyanın gerçekliği ile başbaşa kalmış bir insandı...

Rilke, "Yalnızlık" isimli şiirinde "Akar yalnızlık ırmaklarla" derken de kendi yalnızlığının yoğunluğunu vurgular. Her yere beraberinde götürür yalnızlığını. O, Duino Şatosunda yaşarken de yalnızdır, Paris'in göbeğinde yaşarken de...

Genç Şaire Mektuplar'ında bakın ne diyor:

"İçinize dönün, hayatınızın kaynadığı derinlikleri yoklayın; onun kaynağında siz, yaratmanız gerekiyor mu sorusunun karşılığını bulacaksınız. İçinizdeki ezgileri size seslendikleri gibi

alın. Belki sanatçı olarak doğduğunuzu tanıtılar. Boyun eğin o zaman alın yazınıza, yükünü ve büyüklüğünü de dıştan gelebilecek bir karşılık beklemeden taşıyın. Çünkü yaratıcı, başlı başına bir dünya olmalı ve her şeyi içinde bağlandığı tabiatta bulmalı.

Ama belki, içinize, yalnızlığınıza bu inişten sonra da, gene şair olmaktan vazgeçmek zorunda kalırsınız (dediğim gibi, yazmamak için) insanın yazmadan da yaşayabileceğini duyması yeter. O zaman da gene sizden dilediğim, bu içe dönüş boşuna değildir. Hayatınız, o andan başlayarak öz yollar bulacaktır.”

Malte Laurids Brigge'nin notlarında:

“Ve kimseniz yoktur ve hiçbir şeyiniz yoktur, elinizde bir valiz ve bir kitap sandığı, bir tecessüs bile duymadan, dünyada dolaşır durursunuz.” Diyerek, sanki ileride yaşayacağı yılların da bir özetini vermiş oluyor.

Ömrü yalnızlık ve yolculuklarla geçen Rilke, 4 Aralık 1875'te Prag'da doğdu. Babası orta halli bir memurdu. Annesi zengin bir ailenin kızı idi. Rilke'nin doğumundan 9 yıl sonra, annesi ve babası ayrıldılar. Çocuk, annenin yanında kaldı. Aile yapısı, Rilke'nin duygulu kalbinde bir ömür boyu üzerinden atamayacağı izlenimler bıraktı. Anne, baba ayrı dünyaların insanı idiler. Anlaşamıyorlardı. Baba Jozef Rilke daha duygulu, dünyası daha geniş, içli bir insan. Prag, o zamanlarda Avusturya'nın egemenliği altında. Almanlar azınlıktalar. Jozef Rilke, Avusturya ordusunda subay olmak istemiş, yükselemeden ayrılmış. Demiryollarında müfettiş olarak çalışıyor. Hayatı olduğu gibi kabullenen, rahat, sâde bir insan. Anne tam karşıt. Tutkuları

sınırsız, mağrur, hırçın ve kaprisli. Oğlunun subay olmasını istiyor. Belki tutkuları, doyumsuzluğu oğlunun parlak rütbelelerinde yeni olanaklar arayacak...

Oysa Rilke yedi aylık doğmuş, cılız bir çocuktur. Sophia, oğlunu altı yaşına gelinceye kadar kız gibi büyötmüştür. Kız gibi giydirmiştir. Çünkü Sophia'nın ilk çocuğı kızdır ve doğduktan kısa bir zaman sonra ölmüştür. Sophia, Rilke'de ölen çocuğunun anılarını ve özelemlerini yaşamaktadır. Onun ölümüne, yıllar geçtikten sonra da bir türlü alışamamıştır.

Rilke'cik St. Pölten'deki askerî okula verilir. Ve onun masum, tertemiz dünyası kapkara bulutlarla kapanır. Acı dolu, sıkıntı ve bunalım dolu yıllardan sonra, Rilke okuldan ayrılır. Kendisi, sonradan bu yılların cehennemden farksız olduğunu söylemiştir. Öyle bir an geldi ki, sabrı tahammülü tükendi. Ailesi de, onu oradan alıp, Linz'deki Ticaret Okuluna verdiler. Beş yıl süren uğraşmalar sonunda, özel dersler alarak lise öğrenimini tamamlar. Rilke'nin amcası, saray noteridir. Amca mesleğini sürdürmesi istenir. Hukuk Faköltesine girer. Babası Jozef Rilke, oğlunun hiç olmazsa avukat olmasını istemektedir. Ne var ki, bu çabalar da olumlu bir sonuca ulaşamaz.

Ama o dünyaya bir sanatçı olarak gelmiştir. Ve bu yazgıyı değiştirmek, kimsenin elinde değildir. Kim ne derse desin, Rilke, kendi dünyasına çoktan dalmıştır. Çılgın gibi çalışmakta, bir yandan kendi içinde derinleşirken, bir yandan da şiirler, oyunlar yazmakta, yazdıklarını Alman ve Avusturya sanat dergilerinde yayınlamaktadır.

Rilke, ilk şiirleri ve yazılarıyla bile dikkâti çekmeyi bilmiştir. Ünü yavaş yavaş yayılıyor. Sevilen, beğenilen, takdir edilen bir

imza olmaktadır. Fakat o, bunlara önem vermez. Derinleşmek, bir tutku olmuştur onda. Eşyada ve insanda derinleşme istemektedir. Çağının insanlarına, kaybetmiş oldukları iç zenginliğini yeniden kazandırmak istiyordu. Bu döneminde yazdığı şu şiir ne kadar anlamlıdır:

BUDUR BENİM ÇABAM

***Budur benim çabam, bu:
adanmak özlem çekerek
dolaşmaya günler boyu.***

***Güçlenip genişlemek derken,
binlerce kök salarak
kavramak hayatı derinden
ve ortasından geçerek acının
olgunlaşmak hayatın tâ ötesinde,
tâ ötesinde zamanın!***

Rilke, sadece gözleriyle değil, bütün varlığı, bütün hücreleri ile görmek istiyordu. Gördüğü her şey onda heyecan uyandırıyor, görünenin arkasında gizlenen görünmeyeni bulmak, ele geçirmek, yaşamak, kendine katmak istiyordu. Beklemek ve özlemek, en sevdiği kelimelerdi. En uzaktakinin olduğu kadar, en yakınındakinin de özlemini duyuyordu. Her yerde, her şeyde, sırların sırrını, Allah'ı arıyordu. Güneşin doğuşu, kuşların ötüşü, derelerin ezgiler söyleyerek akışı, ormanlar, kır zambakları, geceleyin yıldızların görünüşü, onu biraz daha Allah'a yaklaştırıyordu. Yine bu döneminde yazdığı bir şiir:

BAYILIRIM KIR ZAMBAKLARINA

**Bayılırım kır zambaklarına, uzak,
Çaresiz hep birini bekleyip duran;
Ve kızlara, saçlarına çiçek takarak
İssiz pınarların orda düşler kuran;**

**Ve güneşte şakıyan çocuklara,
Yıldızlara bakıp bakıp da şaşan;
Bana şarkılar getiren günlere sonra;
Ve gecelere, çiçeklerle dolup taşan.**

İşte bu sıralarda, Rilke, ölümüne kadar sürecek olan yolculuklarına başlıyordu. Kleist, Nietzsche, Hölderlin gibi Rilke de yalnız adam olarak yaşamını sürdürürken, yazgısı onu Alman edebiyatının güncel yaşantısının dışında bırakacaktı. Ne var ki, Goethe'den sonra Alman dilinin ve Alman ruhunun doruklarından biri olarak sonsuza dek yaşayacaktı.

1897 yılında, Rilke, Münih'te Lou Salome ile karşılaştı. Bu Rilke için son derece önemlidir. Lou, Rilke'den on dört yaş büyüktür ve çok ilginç bir kadındır. Rus Çarı II. Aleksandre zamanında genel kurmay başkanı olan general Von Salome'nin kızıdır. Lou ev içinde çok sevilmektedir. İyi bir eğitim görmüştür. Birkaç yabancı dil bilmektedir. 1873 yılında Petersburg'daki Hollanda Elçiliğinin protestan papazlığına atanan Hendrik Gillot çok kültürlü, güzel konuşan, yakışıklı bir kimsedir. Lou'ya bir süre ders verir. Onun gösterdiği kavrama gücüne, en çetin felsefe sorunlarını yorumlamada vardığı aşamalara hayran olur. Bu hayranlık, giderek aşka dönüşür. Evlenmek ister. Fakat Lou

olumsuz cevap verir. Çünkü Gillot evlidir. İlişki kopar, Lou ıstıraplar içinde kalır, hastalanır. Ailesi, onu Zürih'e götürür. Burada hem tedavi görür, hem de teoloji profesörü Biedermann'ın derslerini izler. Lou, yine bütün varlığıyla kendini kitaplarına ve derslerine verir. Yine sağlığı bozulur. Roma'ya giderler.

Bu sırada Nietzsche de hastadır. Arkadaşı Malvida, onu Roma'ya, konağına çağırır. İşleri olduğu için bir süre geç kalır. O sırada Malvida'nın arkadaşı Paul Ree ile Lou Salome, konakta tanışırlar. Paul, Lou'ya hayran olur. Evlenme teklif eder. Lou reddeder. Bu sırada Nietzsche çıkagelir. Lou'ya büyük bir tutkuyla bağlanır, içini döker. Kadınların en zekisi der Lou için. "Onda bir kartalın keskin bakışı, bir aslanın yürekliliği var" diye yazar kız kardeşine. Ama bu büyük sevgi de yarıda kalır. Lou, Nietzsche'yi de istemez. Bu, filozofu cinnetin, deliliğin uçurumuna kadar götürecek olayların başlangıcı olur.

Lou, elli yaşındayken, Freud da onu tanır ve hayran olur. Lou, güzel cazibeli bir kadın değildir. Ama üstün zekâlı, yetenekleri gelişmiş, gerçekten kültürlü bir kimsedir. Olağanüstü insanlarla tanıştığında, onların içindeki dehayı uyandırmakta, gün ışığına çıkarmakta, sonra sessizce aradan sıyrılmakta, onları kendi uğraşları ile başbaşa bırakmaktadır.

Lou, 1899 ve 1900 yıllarında, Rusya yolculuğuna çıktığı zaman, Rilke'yi de beraber götürdü. Rilke bu yolculukta, Tolstoy'la ve ressam Leonid Pasternak'la tanıştı.

Rusya yolculuğu, Rilke için yepyeni ufuklar açıyordu. Dünyası değişiyordu. Anılarında şöyle anlatır, Rusya izlenimlerini:

“Rusya, benim için gerçekleşti, aynı zamanda da beni gerçeğin uzakta bir şey olduğuna ve ancak sabırlı olanlara yavaş yavaş yaklaştırdığına inandırdı.

Rusya, insanların, yalnızlık içinde yaşayan insanların diyarıdır. Her birinin içinde dağlar kadar karanlıklar var; her biri te-vâzu ile içlerinin derinliklerine gömülmüşlerdir; korkmadan eğilirler, bunun için dindardırlar.”

Rusya, sert ve vahşi iklimi, uzayıp giden stepleri, sınırsız ufukları, alabildiğine girift ve derin, dindar ve çilekeş insanları ile genç Rilke’yi büyüledi adeta. 21.1.1920’de Schözer’e yazdığı mektubunda, “...Rusya’ya neler borçlu değilim ki... Bugünkü varlığımı ona borçluyum. Kafamın vatani, benliğimin kökü oradadır...” diyordu. Rilke’nin fakirlere, dilencilere, zavallılara ve hastalara karşı duyduğu merhamet, yakınlık Tolstoy’un etkisi ile başladı.

Rusya, Rilke için yalnız yaşayanların ülkesi idi. Yalnızların içinde, derin karanlıklar vardır, diyordu. Bu karanlıklar içinde onlar, alçak gönüllükleriyle kendi içlerinin derinliklerine inerler.

Rilke, Rusya gezisinden dönerken, yüreğinin tek mil pence-relerini mistik duygulara ve zihnini mistik düşüncelere açmıştı. Ondan sonradır ki, Rilke’de mistik duyuş ve şiir el ele verdiler ve bir denge meydana getirdiler.

Rilke, hep fizikötesi kuvvetlerin etkisi altında yaşadı, düşündü, çalıştı. Rilke kadar dindar çok az sanatçı vardır. Sanatına Allah fikrinin hâkim olması da, bu inancının sonucuydu.

Rilke’nin ağaçlarda, çiçeklerde, nehirlerde ve dağlarda bulduğu öz, üzerinde gerekli derinlikle düşünülebilirse, bir din ha-

line gelebilecek güçtedir. Algının kapıları aralandırılırsa, her şey, insana, gerçekte olduğu gibi, sonsuz görünecektir.

Rilke durmaksızın düşünüyor, sorular bir burgu gibi kıvrılıyordu kafasının içinde...

İnsanın esas meselesi, kendisini anlamak değil miydi? Kendimize, iç dünyamıza ayıracak zaman ve olanak bulamadıkça, nasıl tanıyacaktık gerçek varlığımızı?

Çevrenin sahte değerleri içinde yaşadığımız sürece, gerçek varlığımızdan uzaklaşmış, harcanmış olmayacak mıydık?

Yaşamak, gerçek boyutlarıyla, ancak yalnızken elinde değil miydi insanın?

İnsan kendi gerçeğinden sorumlu değil miydi?

Kierkegaard'ın, 1835'te defterine yazdığı bir sözü anımsıyordu:

"Uğrunda yaşamak ve ölmek istediğim bir gerçeğe muhtacım. Fakat o benim dışımda değil, içimde olsun."

Rilke, kesinlikle inanıyordu ki, biz dikkâtimizi dışarıya, başkalarına çevirince, kendi temel varlığımızı unutuyoruz. Kendimizi bulmamız için zaman zaman çevreden ayrılıp, içimizden gelen sesi dinlememiz gerekir. Etrafımızdaki eşyanın bilincine erdikçe, yaşamak bir dua olur.

Rilke, dinî anlayış ve kavrayış noktasından, Sören Kierkegaard'a yaklaşmıştı. Dinde önemli olan, objektif bir olay gibi anlaşılan gerçek değil, fakat daha çok fertlerin dinle olan samimi bağlılığı idi. Kierkegaard'ın, "Her şeyi bir kenara itip,

düşünce yönüne sığınırım. Sıkı sıkıya sarılırım ona... Tek avuntum üstün yetilerim, tek sevincim düşünce oldu... İnsanlar artık uzak bana..." sözlerini Rilke, günlük yaşamında kendiliğinden uyguluyordu artık.

Yazmak, yeni bir anlam katıyordu Rilke'nin kişiliğine. O, biraz da yazdıkları ile geliyordu. Önündeki beyaz kâğıtlar, bir okyanus oluyordu o yazarken... Kendine, iç dünyasına daha bir yaklaşıyor, daha bir keşfediyordu kendisini... Günlük yaşamların biteviyeliğinden, sarartan, solduran, yıpratıcı etkisinden kurtuluyordu.

Rilke'nin bu dönem yazdığı şiirleri okurken, Allah ile beraber olan insanın yüceliğini görüyoruz. Genellikle insanların istediği kendini unutmak, ciddi konulardan ve düşünceden kaçmaktı. Rilke, insanın kendi üzerinde durup düşünmesini istiyordu. Koca Yunus:

"Bir siz dahi sizde bulun

Benim bende bulduğumu" dememiş miydi?

Rilke'ye göre, din, biraz da duygusal yaşam üzerine kurulmuş bir kurumdur. Neşe ve coşkunluğunu yitirmiş, tümü ile duygusal yönü sıfıra indirgenmiş bir kimse, nasıl olur da, dinsel yaşamında erdemli olabilirdi?

İnsan için, duygusal yaşam bu denli önemli olduğuna göre, duygularımızın da yücelmesi, arınması, kişinin en başta gelen sorunlarından biri olmalıydı. Tüm yaşamı ve varlıkları sevmek, düşkünlere acımak, insanlara yararlı olmak için çırpınmak; içimizi kin, nefret, haset ve riyadan temizlemek için gücümüz yettiğince çaba harcamalıydık.

Sanatçı, böylece daha bir güçlü, daha bir derin olacak, gerek anlatımı, gerek içeriği, yepyeni, erişilmez boyutlara ulaşacaktı.

İnsanlara anlatacak bir şeyleri olanlar ve anlatmasını bilenler, doğadaki her nesneden, kişiye ürpertiler veren, ona ufuklar açan büyük, kalıcı “her dem taze” yapıtlar ortaya koyabiliyorlardı.

Rilke, çok iyi biliyordu ki, sevgimiz Allah’a ve kalbe dayanmadıkça, iyi rol yapan bir oyuncudan farkımız olmayacaktı.

Sanatçı, içinde devcesine büyük, yüce duygular yaşamalıydı ki, onu verebilsin...

Andre Malraux, ilk Sovyet Yazarları Kongresinde “Sanat, bir hâle boyun eğme değildir; fakat o hâli fethedebilmedir.” diyordu.

Rilke, Lou Salome ile çıktığı Rusya gezisinde birçok yerler gördü, birçok insanlarla tanıştı. Lou, Rilke’ye göstereceği kimseleri, değişik tiplerden ve sınıflardan seçiyordu. Kimi zaman devlet adamı, sanatçı, kimi zaman sessiz, kimsesiz, kendi iç dünyasının derinliklerine gömülmüş, dindar, mütevekkil kimseler... Anılarının bir yerinde “Burada insanlar susuyorlar, sustukları için de anlaşılmıyorlar” diyordu. Tolstoy, Rilke’yi öylesine etkilemişti ki, onun eserlerini asıllarından okuyabilmek için Rusça çalışmaya başladı. Dönüşte arkadaşlarına gezi izlenimlerini anlatırken, “Tolstoy’un ışıklı yüzünü görebildim.” diyordu. Bu arada şunu önemle belirtmek isterim ki, Rilke’nin gerek Rusya, gerek diğer ülkelere olan gezilerinde asla siyasal bir amaç ve düşüncesi olmadı. Siyasetle ilgili olan her şeyden, hiç kimse onun kadar nefret etmemiştir. Rilke, Rusya’da, içinden deniz

gibi nehirlerin aktığı ve üzerlerinde Allah'a kadar sonsuz bir göğün gerildiği, sınırsız ovaları gördü. Oralarda çilekeş, dertli, kahırlı ama inanç dolu köylülerle tanıştı. Onlar Rilke'yi yollarında toprak üstünde yatırıyor, onunla ekmeklerini paylaşıyor, kendisine kardeş diyorlardı. Yaşlı bir büyükanne, ölümünden önce kendisine bir konuk yollamak lütfunda bulunduğu için Allah'a şükretmişti. Rilke, tamamen Allah'la dolmuştu.

Rusya dönüşü, Rilke için ıstıraplı oldu. Ruhen ve bedenen sarsıntı geçirdi. Rus ikliminin ve insanının mistik havasından, birden kendisini Paris'te tramvay gürültüleri, telâşla oraya buraya koşuşturan insanlar ve onların şamatasıyla dolu bir bulvarda, sıkıcı bir otel odasında yapayalnız buldu.

Artık Rilke için yeni bir dönem başlıyordu.

Goethe'yi İtalya nasıl etkilemişse, Paris de Rilke için öyle olacak, şekli anlama, eşyaya bakma yeteneklerini kazanacak, görmesini öğrenecekti. Çünkü Fransız sanatı, esasen şekle ait bir sanattı.

Bu dönemde iki kişi, Rilke üzerinde olduğu kadar, sanatı üzerinde de etkili oldular. Rodin ve Cézanne...

Rilke, Rodin'i olanca varlığı ile sevdi ve ona eşine az rastlanır bir saygı ve hayranlıkla bağlandı. Rodin'in ölüm haberini aldığı zaman, günlerce odasına kapanmış, kimseyle görüşmek istememişti. Bir dostuna yazdığı mektubunda, "Rodin'in ölüm haberi bütün benliğimi sarstı, onun ölümüyle bir dünya çöküyor." demişti.

Rilke, Rodin'den, doğada, gerçek olmak koşulu ile, çirkin bir şeyin olmadığını; yaşamın sırlarının doğanın içine gizlendiğini,

doğadan uzaklaşmanın, yaşamdan uzaklaşmak olacağını öğrenmişti.

Rodin, her şeyden önce bir gözden ibaretti. Asıl işi bakmaktı. Bir ağacın önünde sessiz, saatlerce duruyor ve ona, bütün çizgilerini, bütün giriftliklerini, ışık ve gölgelerini, parlak ve koyu taraflarını tamamiyle içine sindirinceye kadar derin derin, bıkmadan, usanmadan bakıyordu.

Bunu yaptıktan sonradır ki, işini gördüğüne kâni, memnun bir halde, oradan ayrılır giderdi. Bazen sabah karanlığında Versailles Parkı'na gider, tabiatın uyanış harikasına derin bir huşû içinde bakardı.

Eşyayı anlamayı amaçlayan bu ön çalışmalardan sonra, herhangi bir esere başlamak isteyince, deneye kadar giden bilimsel bir araştırma devresi başlardı. Balzac'ın statüsünü yapmaya başladığı zaman, onu tanıma çabası yıllarca sürmüştü. Balzac'ın doğduğu yere gitmiş, mektuplarını okumuş, romanlarını inceden inceye etüt etmişti. Balzac'ın tam olarak yedi ayrı heykelini yapmış ve sonra üstlerini, üstadın giydiği rahip cüpleriyle örtmek suretiyle, meydana çıkan şekillerin aslı hakkında edindiği bilgileri doğrulayıp doğrulamadıklarını anlamak istemişti. Yaptığı sayısız çini mürekkebi etütleri de, bu çalışmaların dışındaydı. Böylece bütün bu şeyler üzerinde ve kendisinde sonuna kadar bilinmeyen, anlaşılmayan, gölgeli bir husus kalmayınca kadar didinir dururdu.

Rodin'in sanatı, büyük bir idea üzerine değil, küçük belli gerçekler, erişilebilen şeyler ve bir iktidar üzerine kurulmuştu (Rilke, Insel, 1930 Cilt 4, s. 310).

Rilke, Paris'te bütün empresyonist sanatkârların yaptığı gibi, görmekle işe başladı.

"Görmeyi öğreniyorum. Her şey içimde daha derinlere gidiyor ve her şey içimde evvelce sona varmış gibi göründükleri yerde kalmıyor. Evvelce varlığından hiç haberdar olmadığım bir iç âlemim var..." (Rilke, Insel, 1930 Cilt 5, s. 9) diyordu. O görmenin alfabesini önce, her şeyi beraber yaptığı Rodin'den öğrendi. Sonra bu görme eylemini parklarda, Paris'in cadde ve meydanlarında, Güzel Sanatlar Akademisinin anatomi derslerinde, galeri ve sergilerde ilerletti. Resim sergilerini, galerileri, belli başlı müzeleri sayısız defalar gezdi. Cézanne'a hayran oldu.

Bu günlerin anılarını Malte de şöyle anlatır: "Paris, benim dünya görüşümde ve hayatımda bazı değişmelere neden oldu. Bu etki altında bende, her şeyi tamamiyle başka bir şekilde anlayan, bir kavrayış meydana geldi. Burada beni insanlardan, şimdiye kadarkinden daha çok ayıran bazı farklar var. Her şey yeni olduğu için, bu anda biraz zorluk çekiyorum. Yeni hayatımın acemisiyim.

Görmeyi öğrendiğim için, artık şimdi biraz çalışmaya başlamam gerektiğini sanıyorum."

Bu çalışma evvelâ görmeyi, işitmeyi, koklamayı ve dokunmayı öğrenmekten ibarettir. Bu, görülebilen, işitilebilen, koklanabilen ve dokunulabilen her şeyi hakkıyla idrâk etmeyi sağlayan bir çalışmaydı.

Sonra, duyularının aldığı bütün izlenimleri, en uygun sözcüklerle anlatabilmek için çalışmalara başladı. Dile, bütün ola-

naklarıyla egemen olmak istiyordu. Yabancı dillerden Almanca'ya çeviriler yaptı. Tolstoy'u, Jacobsen'i, Valery'i çevirdi. Bu çevirilerinde, sözcükler üzerinde uzun uzadıya duruyor, en ince ayrıntılarına kadar iniyordu. Bıkmadan, usanmadan, olanca gücü ve sevgisi ile çalışıyordu.

Rilke, bir yönden bütün duyularını en ince duyguları duyacak kadar eğitirken, öte yandan Almanca'nın derinliklerine iniyordu. Rodin'in yaptığı dilde uygulamak istiyordu. Durmaksızın, her gün biraz daha artan sonsuz bir çabayla çalışıyordu. Eğer dehanın çalışmadan ibaret sanıldığı bir an olmuşsa, bu an Bach gibi Rilke'de de tecelli etmiştir. Kim diyordu Bach, benim kadar çalışsa, o da bir Bach olurdu. Sonunda başardı. Ve bunun meyvesini "Yeni Şiirler"de tattı. Eserini Rodin'e ithaf etti. Bütün konuların hepsi somuttu.

Rilke'nin şiirlerini ağır bir matematik problemi çözüyormuşçasına, özel bir dikkât ve duyarlılıkla okumak gerekiyordu.

Rilke, konularından bütün fazlalıkları atmış ve onları bütün yüklerden kurtarmıştı. Bıkmadan, usanmadan tekrar okumak, okumak gerekiyordu onları. Güzelliklerini birden ele vermiyorlardı. Yavaş yavaş, duya duya, sindire sindire, içimizde eriyip, kanımıza, varlığımıza geçinceye kadar sonsuz bir dikkât ve özel bir ruh hâli içinde okunmaları gerekiyordu. Ve bütün bunlar, az bile gelirdi onun için. Çünkü Rilke, tabir caizse, onları kanıyla yazmıştı.

1895 yıllarında, Bremen yakınlarındaki Worpswede'de bir sanatçılar kolonisi kurulmuştu. Rilke, burada Clara Westhoff adında bir heykeltıraşla tanıştı. Clara, Rodin'in öğrencisi idi. Zeki, güçlü, iradeli bir kızdı. Güzeldi de. Arkadaşlıkları ilerledi.

Evlendiler. Ama, bu evlilik tıpkı, Rilke'nin anne ve babasının evliliği gibi oldu. İki ayrı dünyanın insanları biraraya gelmişlerdi. Öylesine ayırdılar, öylesine farklıydılar ki birbirlerinden, sonu gelmeyeceği daha başından belliydi. Bir yıl sonra, kızları Ruth doğdu. 1903 yılında Clara ve Rilke, bir türlü birbirine alışamayan, ısınamayan bu mutsuz çift ayrılmaya karar verdi.

Fakat, belki de Rilke, kızının geleceğini düşünerek resmen ayrılmadı. Evlilik bağı şeklen devam etti. Ama hiçbir zaman kaynaşamadılar ve birbirlerini sevediler. Şurası muhakkak ki, Rilke'nin Rodin'i ölesiye sevmesinde, Clara'nın büyük etkisi oldu. Clara, Rodin'in kişiliğinden, sanatına ve uğraşına olan saygısından Rilke'ye uzun uzun anlatmış, onda gıyabî bir saygı ve hayranlık uyandırmıştı hocasına karşı...

Rilke'nin "Rodin" adlı yapıtı, Esat Mermi tarafından Türkçe'ye çevrildi ve 1968'de yayınlandı.

Rilke'yi Rodin'den sonra en çok etkileyen, Cézanne oldu. O, Rodin'i ve Cézanne'ı tanıdıktan sonra anlamıştı ki, gerçekten yoğun ve anlamlı olmak, sağlam düşünmek, gerçeği görebilmek ve ölesiye çalışmak demektir. Rilke, Cézanne'dan sanatın, duygudan, düşünmeden kurtulmak, yapacağı etkiyi düşünmemek ve renklerin yalnız kendi içinde oluşabilmesi için sanatın ne ölçüde yürekli olması gerektiğini öğrendi.

Cézanne için, bir tablonun sağlamlığı ve büyüklüğü, yalnız buluşlardan, taslağından ve kuruluşundan değil, aynı zamanda işçiliğinden, her ögenin yüzeyde yerleştirilmiş biçiminden geliyordu.

Rilke, Cézanne'ın resimlerini seyretmeye doyamıyordu. En çok ressamın mavi rengi onu heyecanlandırıyordu.

Rilke, görme eğitiminde Cézanne'dan çok yararlandı. Çünkü Cézanne, bu konuya bütün ömrünü vermişti. "İnsan gördüğünü sandığı şeyi değil, ancak gördüğü şeyi resmetmelidir." diyordu. Sanatçıların ilk ve esaslı işleri görmektir. Sanki kendilerinden öncekiler hiçbir şey görmemişlerdi. Onlar eşyaya o kadar uzun, o kadar dikkâtle bakarlardı ki, artık görülmedik hiçbir taraf kalmazdı.

Kendilerine konu olan eşyayı, doğanın içindeki yerlerinde arıyorlardı. Paletlerini aldıkları gibi her şeyin sun'i olarak durmadığı ve bundan daha doğal, daha serbest olamayacağı yerlere, eşyanın bol hava içinde yüzdüğü, sisin nemi ile yıkandığı ve parlayan güneşle oynadığı açık havaya gidiyorlardı. Örneğin, bir ot yığını her yandan başka idi. Sabah başka, akşam başka, bulutlu havada başka, güneşli havada yine başka idi. Bu yüzden Manet, aynı ot yığınına 15 çeşitli şekilde resimlendirmişti.

Cézanne, Manet'nin tabloları önünde saygıyla eğilmiş ve "Manet, gözden başka bir şey olmayan bir mahlûk, fakat Yâ-rabbim nasıl bir göz" demişti.

Cézanne'da kalıcılık düşüncesi her zaman ön plâna geçti. O en basit ve en sâde şeyleri bile ebedileştiriyordu. Cézanne için Profesör Waldmann "O, yirminci yüzyılın yolu üstünde muazzam bir kaya gibi duruyordu" diyor. Mânâ âleminden geldiği için, çağın ölçüleri ile anlaşılacak bir insan değildi. Onun için fakir ve kimsesiz bir halde, kendi kendini yiyip kahroluncaya kadar, tanınmadan ölüp gitti.

Cézanne, sanatının zirvesindeyken bile ölesiye çalışıyordu. Louvre'a gidiyor, İngres'den kopyalar yapıyordu.

Rilke, Cézanne'ı tanıdıktan sonra, zaman duygusu veren unsurları yok etmeye, olaylarda ve insanlarda değişmeyen tarafı bulmaya çalıştı. Zaman dışına çıkıp, zamana bağlı olmayan, onun etki ve yıkımından uzak kalan öz gerçeği yakalamaya çalıştı. İnsanı küçülten sanat, hayatın mucizelerine aldırmayan sanattı ve mucizeleri görebilmek için de göz lâzımdı. Görmekse disiplinle, eğitimle, bütün varlığını vererek ölesiye çalışmakla oluyordu.

Hayatın sırrını içinde duyan ve sezen Cézanne, insana ilk bakışta renksiz ve anlamsız görünen bu hayatta, ne kadar güzel renkler ve âhenklerin gizli olduğunu gösterdi.

Ressam John Marin:

"Size (bir temrin olarak) şunu telkin etmek isterdim; bir kere olsun aklınızı ve dostlarınızın aklını evde bırakarak, yalnız iki gözünüzle sokağa çıkınız, öyle şeyler görmeye başlayacaksınız ki, şaşıracaksınız." der.

Sanatta görme konusunda Emerson'un da güzel bir sözünü anımsıyorum:

"Şair, gören insandır. Güzel, insanın evrensel kaderine karışmıştır. Gerçek gibi güzel de, ancak görülebilen, bütün güzelliğine râm olana görünür..."

Eşyayı anlamak için sevmek, daha iyi sevebilmek için onları anlamak, anlayabilmek için de görmek gerekiyordu. Cézanne, bir ömür boyu, gözü, beyni ve kalbiyle, yalnız eşyanın karakterlerini, doğanın formlarını derinden öğrenebilmeye ve görebilmeye çalıştı. Muşambasının birkaç santimetrelik bir yerini renklendirmek için, kendini öldürürcesine çalışırdı. Son derece ağır

çalışan Cézanne, daha geç buruştuğu ve rengini bütün ince-likleri ile daha uzun zaman sakladığı için, elmaları çiçeklere üstün tutardı. Deha, uzun bir sabır mıdır bilinmez. Ama, sanatın uzun bir sabır olduğu tartışılmaz bir gerçektir.

“Elmalı Natürmort” dört yıllık bir çalışmanın ürünüdür. Natürmortta yer alan otuzdan fazla elmanın her biri başlı başına bir tablodur.

Çağdaş resim tarihinde, bir resim karşısında Cézanne kadar büyük bir sabırla çalışan ikinci bir sanatçı daha yoktur. Bir anlık izlenimlerini, çarçabuk kâğıda ya da beze geçiriveren çağdaşları yanında, onun bu erişilmez sabrı gerçekten şaşılacak bir şeydir. Cézanne’ın en çabuk yaptığı resim, iki yıl sürmüştür. Bu çileli ve bilgili çalışması ile geleceğin sanatçılarına yepyeni ufuklar açmış, günümüze kadar bu etki devam edip gelmiştir. Onun, babasından aldığı eğitim, disiplin ve intizam esasına dayanıyordu. Her fırça darbesi bir düşünce ürünü, her leke bir duygunun anlatımı idi. Resimlerinde gereksiz tek noktacak bile yoktu. Rilke, Cézanne için, “birbirleriyle tartışan hatta kavga eden bir sürü renk. Ama her birinin ruhu ayrı ayrı incelenince, aslında çok iyi anlaştıkları görülür. İşte bu renklerin birbirleriyle olan bağları, gerçek resim dediğimiz şeyi meydana getiriyor” demişti.

Rodin ve Cézanne’ın, gerek sanatı ciddiye almaları, gerek çalışma yöntemleri yönünde, gene Rilke üzerinde çok olumlu etkileri oldu.

Malte de “Bilmem, söyledim mi? Görmeyi öğreniyorum. Evet, başlıyorum. Henüz beceremiyorum, ama vaktimden istifade etmek istiyorum. Meselâ, ne çok insan yüzü olduğunun şimdiye kadar hiç farkına varmamışım. Bir yığın insan var, ama

çehre daha fazla, çünkü her insanın birkaç çehresi mevcut.” derken, bu etkiler açık olarak belirmektedir. Artık Rilke için görmek, halletmek demek oluyordu. İnsanlar ne biliyorlardı sanki. Bir dağın ne kadar “harikulâde” olduğunu seziyorlar mı? Ellerinde birçok şeyler dönüyor, fakat hepsi susuyorlar. Ancak şairler ve şair gibi duyanlar, çocuklar ve genç kızlar içlerinde çınlayan sesleri işitirler. Ancak, bunlar için, iç ile dış arasında bir sınır yoktur. Bunun için şair, kendisini eşyaya daha yakın hisseder. Onun ruhu, kendisine en yakın bulunanda olduğu gibi en uzak olanda da, yine kendi ruhunu, Allah’ı keşfeder. Muam-malar sevgi ile çözülür...”

Rilke kişiliğini bulmuştu. Üstatlarının gösterdiği yolda giderek kendi kendisi olmuştu artık. Genç Bir Şaire Mektuplarda, “Çok Saygıdeğer Herr Kappus’a” verdiği cevap olağanüstü bir güz-zellik ve görkem taşır:

“Mısralarınızın iyi olup olmadığını soruyorsunuz. Bunu bana soruyorsunuz. Benden önce de başkalarına sordunuz. Onları dergilere gönderiyorsunuz. Başka şiirlerle karşılaştırıyorsunuz. Yazı Kurulları bu denemelerinizi beğenmeyince de canınız sıkılıyor. Peki öyleyse (değil mi ki öğüt vermemi istediniz) size yalvarırım, bütün bunlardan vazgeçin. Siz dışa bakıyorsunuz ve işte asıl bunu yapmamalısınız. Size hiç kimse öğüt veremez, hiç kimse de bir yardımda bulunamaz. Yalnız bir tek yol vardır: İçinize dönün. Size yaz diyen nedeni araştırın. Kökleri, yüre-ğinizin en derinliklerinde dal budak salıyor mu, buna bakın. Yazmanız yasak edilince, artık yaşayamayacak mısınız? Bunu söyleyin. En çok da gecenin en sessiz bir anında, yazmalı mıyım diye kendi kendinize sorun. Buna içinizin derinliklerinden bir karşılık çıkarmaya bakın. Eğer bu karşılık “evet” diyorsa, bu

ağırbaşlı soruya, bütün gücünüzle, sadece yazmalıyım diye biliyorsanız, o zaman yaşamınızı bu ihtiyacınıza göre kurun. O zaman da ilk insanlar gibi, gördüğünüzü, yaşadığınızı, sevdiğinizi ve yitirdiğinizi söylemeye çalışın. Aşk şiirleri yazmayın. Her şeyden önce de, bilinen, hiçbir özelliği bulunmayan biçimlerden kaçının. Bunlar en güç olanlardır; çünkü bol bol vardır, sonra da iyileri, hem de çoğu parlak olanların yanında, öz yaratıcılık için büyük, olgun bir güç ister. Bunun için genel konulardan kaçının ve günlük hayatınızdan gelen konulara sığının. Acılarınızı, isteklerinizi, aklınızdan geçenleri ve herhangi bir güzelliğe karşı olan inancınızı anlatın; bütün bunları, içten, usul usul, alçak gönüllülükle, açıkça anlatın; anlatabilmek için de, çevrenizdeki eşyayı, düşlerinizin görülerini, anılarınızın konularını kullanın. Günlük hayatınız size zengin görünmüyorsa, bundan yakınmayın. Kendinizden yakının, zenginliklerinizi görecektir yeterlikte sanatçı olmadığınızı söyleyin. Çünkü yaratıcı için yoksulluk olmadığı gibi, yoksul, verimsiz bir yer de yoktur. Duvarları, dünyanın hiçbir gürültüsünü duyurmayan bir cezaevinde bile olsanız –gene hiç değilse bir çocukluğunuz, anılarınızın bu değerli, görkemli zenginliği, bu hazineniz yok mudur? Gözlerinizi oraya çevirin. Bu uzak geçmişin uyumuş duygularını canlandırmaya bakın. O zaman kişiliğiniz sağlamlaşacak, yalnızlığınız da büyüyecek ve uzaktan, içinde bir yankı bulmadan gelip geçen bir saray olacaktır.– Bu içe dönüşten, bu kendi dünyanıza dalmaktan mısralar doğarsa, o zaman siz, bunların güzel mısralar olup olmadığını sormayı aklınızdan bile geçirmezsiniz. Artık sanat dergilerini de, sizinle ilgilenmeleri için uğraştırmazsınız; çünkü siz, onlarda, sevgili ve doğal malınızı, hayatınızdan bir parçayı görecektir, hayatınızdan bir ezgi duyacaksınız. Sanat eseri, ancak yaratma ihtiyacından doğarsa gü-

zeldir. Onun yazgısı, doğuşunun bu türündedir, bunun bir başka yolu yoktur. Bu yüzden çok Sayın Herr Kappus, size şundan başka bir öğüt veremeyeceğim: İçinize dönün, hayatınızın kaynadığı derinlikleri yoklayın; onun kaynağında siz, yaratmanız gerekiyor mu, sorusunun karşılığını bulacaksınız. İçinizdeki ezgileri, size seslendikleri gibi alın. Belki sanatçı olarak doğduğunuzu kanıtlar. Boyun eğin o zaman alın yazınıza, yükünü ve büyüklüğünü de dıştan gelebilecek bir karşılık beklemeden taşıyın; çünkü yaratıcı başlı başına bir dünya olmalı ve her şeyi içinde, bağlandığı tabiatla bulmalı.

Ama belki, içinize, yalnızlığınıza bu inişten sonra da, gene şair olmaktan vazgeçmek zorunda kalırsınız (dediğim gibi, yazmamak için, insanın yazmadan da yaşayabileceğini duyması yeter). O zaman da gene, sizden dilediğim bu içe dönüş boşuna değildir. Hayatınız, o andan başlayarak öz yollar bulacaktır. Bu yolların da iyi, zengin ve geniş olmasını, size söyleyebileceğimden çok dilerim.

Size daha ne söyleyeyim? Hepsini değerine göre belirttiğimi sanıyorum. Sonunda, gönül hoşluğu içinde, ağır başlılıkla gelişerek, kendinizi olgunlaşmaya bırakmanız için öğüt vermek istiyordum. Bunu da, soruları, ancak içten, duygularınızın, hem de en sessiz anlarınızda ancak cevaplandırabileceği soruları, dışa bakıp cevaplandırmasını beklerseniz, kösteklemiş olursunuz...”

“Genç Bir Şaire Mektuplar”, bir kere okunmakla bırakılacak kitaplardan değildir. Rilke tarafından her cümlesi üzerinde uzun uzun düşünülmüş, oya gibi işlenmiştir. İnsan Rilke’yi asıl gece anlayabilir... Ona böyle, kimseler yokken, saygı ile yaklaşarak, günün dağ dağasından uzak, çevresini sevgiyle

dolanarak, dört yönünden bir bütün gibi onu kavramaya çalışarak anlayabilir. Rilke'nin özel bir atmosferi vardır. Oraya girebilmek, orada eşine az rastlanan fikir, duygu ve sanat zıyafetinde bulunabilmek için, kişinin bir ön hazırlıktan geçmesi gerekir. Biraz kendine gelmesi, biraz kalbini ve kafasını günün karmaşasından kurtarması gerekir. Rilke, dağınık, savruk, derbeder, gelişi güzel kimseleri kabul etmez. Zira, o bilir ve inanır ki, kendini güzelleştirmemiş insanların güzelliğe yaklaşılmaya hakları yoktur. Öyle ince, uçucu güzellikler vardır ki, onları yakalayabilmek, sezebilmek için özel bir ruh hâli içinde bulunmak gerekir. Ve, bir güzelliği duymak ve yaşamak da, onu meydana getirmek kadar güç bir sanattır.

Rilke, daima uyanıktı, dikkâtliydi. Her an, var olan güzellikleri yakalamaya, kavramaya çalışan bir güzellik avcısı gibi idi. İnsanların çoğu, ya kendi içlerinde ya da dışlarında yaşarlar. Rilke hayatı boyunca, bu iki dünyayı da, olanca derinliği ile yaşamaya, kavramaya çalıştı. Rilke'de, içten dışa doğru taşan, varlığı aşan bir şey vardı. Onun eserlerine bakınca, sanki hayatın gizli derinlikleri meydana çıkmış, bütün varlıkların gizli kaynağı kendini açığa vurmuş sanırız.

Rilke, yeryüzündeki her şeyi, insanları, bütün varlıkları, balıkları, kuşları, köpekleri, leoparları, eşyayı, rüzgârları, yağmurları kucaklamak, içine almak, kendine katmak istiyordu. Üslûbu hayat kadar canlı, renkli ve derin olan yazarları seviyordu. İnsan Rilke'yi okurken, alıştığından daha başka bir dünyaya girdiğini hisseder. Rilke, hayatla, insanlarla, doğa ve eşya ile sanki yeni karşılaşıyormuş gibidir. Ön yargılardan uzak, evrene ve insanlara hayret ve hayranlıkla bakar.

Rilke, duyarak, içten, derin bir şekilde, tekrar tekrar okunursa, yoğurur insanın iç dünyasını, bir güzel şekil verir ona, insanı kendi kendi ile, kendi aslıyla yüz yüze getirir. İnsan Rilke'yi okudukça, kendi içinin derinliklerine iner. O zaman gözleri daha başka şeyler görmeye, kulakları daha başka şeyler duymaya başlar. Kolları adeta, bir gerçeğe doğru uzanır.

Edebiyat alanında Rilke'nin en çok etkilendiği ve sevdiği yazar, Danimarka'lı şair Jacobsen olmuştur. Bakın, ona olan sevgisini ve hayranlığını nasıl dile getiriyor:

“Şimdi de güzelliklerin ve derinliklerin kitabı olan “Niels Lyhne”nin dünyası size açılacaktır. Bu kitap, ne kadar çok okunursa, hayatın en ince güzel kokusundan, olgun yemişlerin tadına kadar hepsini içine alıyor. İçinde anlaşılmamış, kavranmamış, duyulmamış, titrek yansılarla anılar içine alınmamış bir şey yoktur. Hiçbir yaşantı küçümsenmemiştir. En küçük olay bile alın yazısı gibi açılır. Alın yazısının kendisi de eşsiz güzellikte, geniş bir doku gibidir. Bu dokunun ipliklerini çok ince bir el dokumuş; iplik, bir ikincisinin yanına konmuştur, yüzlerce de el bunu tutmuş, taşımıştır. Siz bu kitabı okumak mutluluğunu ilk kez duyacaksınız, yeni bir rüya görüyor gibi de hayretler içinde kalacaksınız...”

Eleştiri konusunda Rilke'nin ilginç düşünceleri vardır:

“...Siz öyle estetik bakımdan eleştirel yazıları pek okumayın; bunlar, ya bir yan tutan görüşler, canlılıklarını yitirerek katılaşmış, taşlaşmış boş yazılardır, ya da bugün bu görüşü, yarın da buna aykırı bambaşka bir görüşü savunan ustalıklı sözcük oyunlarıdır. Sanat eserleri, sonu gelmeyen bir yalnızlık içindedirler. Onlara eleştiri ile yaklaşılamaz. Onları ancak sevgi

kavrayabilir, sevgi yaşatabilir onları ve her birinin hakkını gene sevgi verir ancak... Siz, bu türlü tartışmalarda, konuşmalarda, açıklamalarda kendinize, duygunuza hak verin; haksız mısınız, o zaman iç hayatınızın tabii gelişmesi sizi yavaş yavaş, zamanla, başka inançlara götürür. Bırakın yargılarınız, sessiz, engelsiz gelişsin. Bunlar her ilerlemede olduğu gibi, iç derinliklerden gelmeli ve hiçbir şey onları zorlamamalı, çabuklaştırmamalı. Hepsi, içte taşındıktan sonra bir doğurmadır. Bu duygunun her etkisini, her özünü içte, karanlıkta, söylenemeyende, şuur altında, akılla erişilemez olanda olgunlaştırmaya bırakmalı, büyük bir alçak gönüllülükle, hiç ses çıkarmadan bekleyerek, yeni bir aydınlığın yere ineceği anı beklemeli. Buna işte ancak sanat yaşantısı denilir. Anlamak için, yaratmak için gereken sanat yaşantısı budur. Burada zaman ölçüsü yoktur, yıl yoktur. On yıl hiçtir. Sanatçı olmak demek, özünü zorlamadan, rahatça, bahar fırtınalarına göğüs gererek, ya ardından bir yaz gelmezse diye düşünmeden, duran ağaç gibi olgunlaşmak demektir. Yaz gene de gelir ama, yalnızca sabredenlere gelir, önlerinde sonsuzluk varmış gibi tasalanmadan, sessiz ve yürekleri geniş olanlara gelir. Ben bunu günden güne daha iyi anlıyorum. Onu, gönül borcu duyduğum acılar içinde öğreniyorum: Sabır her şeydir..."

Rilke'yi ağır ağır, sindirerek okuyanlar duygularına, düşüncelerine yeni bir düzenin, yeni bir ölçünün geldiğini, renkli, müstesna, pırıl pırıl bir dünyaya girdiklerini fark ederler. Çünkü onun bakışları, her zaman günlük olayların üstüne çıkan, ölümün, duanın, şiirin, sonsuzluğun, hiç bitmeyecek olan bir yalnızlığın anlamları ile yüklü idi... Rilke'nin yalnızlığı, küskünlükten, olumsuz düşüncelerden doğan yalnızlık değil, gönül rahatlığı ile, severek kabul edilen, seçilen yalnızlıktı. Rilke'den sadece sa-

natçıların değil, yaşı, öğrenimi, sosyal durumu ne olursa olsun, herkesin öğreneceği çok şey vardır. Önemli olan, varlığa, hayata, dünyaya, tabiata, insana bakış tarzıdır. Büyük Yunus'un,

“Benim bir karıncaya ulu nazarım vardır.”

derken duyduğu heyecanı, hayreti, hayranlığı, ürpertiye duyabilmektir.

Rilke, onunla karşı karşıya oturuyormuş gibi, sonsuz bir sevgi, saygı ve ilgiyle okunması gereken bir yazardır. Her bulduğunu okuyan, gelişigüzel satırlara göz gezdiren, cümlelere, emencesine içine sindirmek, kendine mâl etmek için sonsuz bir açlıkla değil de, çarçabuk gelip geçen bir sürat katarı gözü ile bakanlar Rilke'yi pek sevemezler.

Kitap, koşarak değil, sözcükler üzerinde durarak, üzerinde düşünerek, kılı kırk yarararak okunmalıdır.

Okunmaya değer bir kitap, tekrar tekrar okunmalıdır. Ta ki, okunanlar insanın içine sinsin, ondan bir parça olsun, kanına girsin, damarlarında dolaşsın.

Eski çağlarda insanlar az kitap okuyorlardı, fakat iyi okuyorlardı. İçlerine sindiriyorlardı ve okuduklarına göre yaşıyorlardı.

Rilke'nin, yazılarında, yalnızlık üzerinde ısrarla durması, bir rastlantı değildir. Bencil, gururdan ve kendini beğenmişlikten doğan bir yalnızlık, insanı toplumdan uzaklaştırmakla kalmaz, başkalarına, hatta kendine bile faydalı olmaktan alı koyar... Önemli olan, yüzyıllar görmüş çınarlara benzeyen görkemli yalnızlıktır. Dünya nimetlerinin en tadılmamışının, en bilinmeyeninin yaşandığı, insanı geliştiren, büyüten, yücelten, yalnız-

lık... İnsan, yalnızlığını bilinçle seçerse, kendi iç dünyasına iner; iyiyi, güzeli, doğruyu arama yoluna girmiş olur. İnsanın güncel yaşantısındaki bin bir şey üzerinde parça parça, bölük pörçük dağılan duygu ve düşüncelerini toparlar. Düşüncesinde daha parlak bir ışık, kalbinde daha derin bir yaşama sevinci, iradesinde yepyeni bir dayanma gücü bulur.

Gözlerini dıştan içe çevirebilenler, çokluktan teklige döne-bilenler, gerçekten duyabilen ve düşünebilenlerdir. Ruhlarının mimarı olanlardır. Pascal, "İnsanların mutsuzluğu tek bir şeyden doğar. Boş zamanlarda, bir odada sessiz ve sâkin oturmayı bilmemekten..." diyordu. Kişilik, kendini ve şartlarını benimseyerek, ona derin ve güzel bir şekil vermektir. Hile, menfaat ve gevezeliğin hâkim olduğu günlük hayatın daracık sınırları içinde, bir insanın ruhen yücelmesine olanak var mıdır? Yaşamak, gerçek boyutlarıyla ancak yalnızken elindedir insanın...

Rilke, "Malte Laurids Brigge'nin Notları"nı yazarken, çok uğraştı, didindi. Eseri, dilimize kazandıran Behçet Necatigil, ("Malte Laurids Brigge'nin Notları" bir günce - romandır. Aralıklı günlerde tutulmuş notlardan, güncelerden oluşan bir roman)'dır diyor. 1902-1910 yılları arasında yazıldı. Yazdığı vakte kadar geçen yaşamının, deneylerinin, düşlerinin, çalışmalarının birikimiydi... Malte 28 yaşındadır. Danimarkalıdır. Paris'tedir ve yappayalnızdır. Notlar için klâsik anlamda roman diyemeyiz. Yer yer şiirsel denemeler demek daha uygun düşer. Notlar'da bir ömür boyu okunsa yine de doyulmayacak, bıkmayacak harikulâde güzel bölümler vardır. Değişik çevrelerde, değişik ruh halleri içinde yüzlerce kere okunsa, insan her defasında yeni bir heyecan duyabilir, yeni bir hazla sarsılabilir...

Rilke, Notlar'da eriştiği büyük başarı ile birçok büyük sanatçıyı kendisine hayran bıraktı. Kitapta bütünü ile Jean Peter Jacobsen'in dramını görürüz. Paris'te herkesten uzak yaşayan, son derece içli ve duygulu, gördüklerinin ve işittiklerinin etkisi altında yaşayan Malte, bir yandan, kendini dış dünyaya verir, bu dünyayı korkunç da olsa içine almak ister. Bir yandan da, kendisini iç dünyaya, görünmeyen, özlü ve yüksek olana, Allah'a bağlar.

Notlar'ın dünya edebiyatında çok sevilen, aranan, tekrar tekrar basılan bir kitap oluşu, biraz da, pek çok genç insanın, Malte'in kişiliğinde kendilerinden bir şey bulmalarından ileri gelir; kitabın ikinci baskısı Aralık 1966'da yayınlanırken, arka kapakta şu ilginç tümceyi okuyoruz:

"Yaşları bugün yirmi beşle, otuz beş arasında olan bir kuşağın çocukları "Malte Laurids Brigge'nin Notları"ndan söz edildiği zaman, bayağı heyecanlanır, ezbere satırlar okur, o bizim başucu kitabımızdı." derler.

Lou Salomé'ye yazdığı bir mektupta Rilke diyor "...bir vakitler büyük, korkak bir şaşkınlığın içine düştüğüm gibi, şimdi de adı hayat olan bir dehşetle kuşatıldım. Ama artık bu Rilke'nin ilk kez dehşetle tanıştığı yer olan Paris kısmen, ruhî - biyografik bir roman olan Notlar'da acının okulu, Hissin, Görmenin ve Ortaya Koymanın gücü yanında hiçbir pahaya reddedilemeyen bir meydan okuma olur." (Abdurrahman Cahit, Edebiyat, Şubat - 1974, sayı 7).

Notlar'dan alınan şu parça, Malte'in kişiliği hakkında yeterli bir fikir verebilir:

“...OTURUYOR ve bir şairi okuyorum. Salonda pek çok insan var, ama farkına varılmıyor. Kitapların içindedirler. Bazen uyuyan ve iki rüya arasında sağından soluna dönen kimseler gibi, yapraklar arasında kımıldanıyorlar. Ah, kitap okuyanlar arasında olmak ne güzeldir. İnsanlar, niçin hep böyle değiller? Birinin yanına gidip hafifçe dokunabilirsin; hiçbir şey duymayacaktır. Ve ayağa kalkarken, yanındakine bir parça çarpar ve özür dilersin, sesin geldiği yana bakar, başını kaldırır ama görmez seni ve saçları uyuyan bir insanın saçları gibidir. İnsan için ne huzurdur bu. Oturuyorum ve bir şairim var. Ne talih. Salonda belki üç yüz kişi okuyor şimdi; ama ayrı ayrı her birinin bir şairi olması imkânsız. (Allah bilir, neleri var onların) Yoktur üç yüz şair. Ama bak, ne talih, ben bu okuyanların belki en hakiri, bir yabancı, bir şairim var. Gerçi fakirim. Gerçi her gün giydiğim elbise yer yer eskimeye başlamış, gerçi ayakkabılarımda şu veya bu kusur bulunabilir. Doğru, yakam temizdir, çamaşırlarım da öyle ve bu hâlimle büyük bulvarlardan birinde istediğim pastaneye gidebilirim ve rahat rahat, elimi bir pasta tabağına uzatır, bir şey alabilirim. Böyle bir davranışı garipsemez kimse ve beni azarlamazlar ve bana kapıyı göstermezler.”

Dr. Traugott Fuchs, ilk Malte çevirisine yazdığı Önsöz’de;

“...Rilke’nin anlaşılması biz Almanlar için de zordur; hatta aramızda, birkaç sayfasını karıştırdıktan sonra, bunca müşküle, karanlığa ve kendi kanaatlerince klâsik açıkçılık ve güzellik yoksulluğuna kızarak onu, bir çırpıda reddedip, itinalı bir tasniften geçmiş kütüphanelerinin mariz intizam perverliğine hapsedenler de bulunur. Yıllanmış koltuklarından kalkmak istemeyen katılaştırmışların kütüphanelerde o tutuşmuş, yanmakta olan yalnız; gurbette gibidir ve bekler: Derken bir hayran gelir ve o

hor, fakir görülmüş kitapların birini, zengin raflardaki naçarlıktan kurtarıp, kalbinin hürriyetine ve fakir odasının enginliğine götürür ve kendi malıymış gibi kesin ve amansız, o kitabın üzerine kendi adını yazarsa, Tanrı şahidim olsun, bu suç bağışlanacak türdendir...” diyordu.

Yine Malte’den aldığımız şu bölüm ne kadar anlamlı:

“...İçinden, seni ürperten bir şeyler yükselen genç adam, kimselerce bilinmeyişinden faydalan! Seni hiçe sayarlar, sana itiraz ederlerse, tanıdığın, görüştüğün kimseler, senden tamamen el çekerlerse, düşüncelerinden dolayı seni yok etmek isterlerse; seni kendi benliğine toplayan bu gözle görülür tehlike, seni dağıtarak zararsız hâle sokan sonraki şöhretin sinsi düşmanlığı karşısında hiç kalır.

Küçümseyerek bile olsa, senden bahsetmesi için kimseye ricada bulunma. Ve zaman geçer de, isminin insanlar arasına yayıldığını görürsen, onların ağzında bulduğun bütün şeylerden daha ciddiye alma bu ismi. Şöyle düşün; adın kötüye çıktı ve hemen bırak bu ismi. Bir başka isim al, Tanrının gece vakti seslenebileceği başka, herhangi bir isim al. Ve bunu herkesten sakla.”

Malte’in bölümleri içinde, beni en çok heyecanlandıran, düşündüren bölüm şu oldu:

“...Ah, gençken yazılan mısraların kıymeti zaten nedir ki. Beklemeliydi ve bütün bir ömür boyu, mümkünse uzun bir ömür boyu, mânâ ve lezzet toplamalıydı ve sonra, tamamen sonunda belki iyi on mısra yazılabilirdi. Çünkü mısralar, insanların dedikleri gibi, hisler değil (his pek erken başlar), tecrübelerdir. Bir mısra için insan, birçok şehirler görmelidir, insanlar ve eşyalar

görmelidir, hayvanlar tanınmalıdır, kuşların nasıl uçtuğunu hissetmelidir, küçük çiçeklerin sabahları hangi kımıldanışlarla açtığını bilmelidir. İnsan, meçhul semtlerdeki yolları, beklenmedik tesadüfleri ve uzun zamandır gelmekte olduğu görülen vedaları düşünmelidir, hâlâ anlaşılmamış çocukluk günlerini; bizi sevindireceğini sanarak hazırladıkları (ama ancak bir başkasını sevindirebilecek) bir sürpriz yüzünden, anlamayıp incittiğimiz anne ve babayı; o kadar çok, derin ve müphem değişmelerle, acayip ve tuhaf başlayan çocukluk hastalıklarını; sessiz, kapalı odalarda geçen günleri ve deniz kıyısındaki sabahları, denizi, denizleri, üstümüzde esen ve bütün yıldızlarla uçan yolculuk gecelerini düşünmelidir; bütün bunların hepsini düşünmek de yetmez. İnsanın birbirinden farklı birçok sevda gecelerine ait hatıraları olmalıdır; doğuran kadınların haykırışlarına ait, içine kapanan, hafif beyaz, uyuyan lohusalara ait hâtıraları olmalıdır. Ama, hem de, can çekişen kimselerin yanında oturmuş bulunmalıdır; kesik kesik gürültü duyulan, penceresi açık odada ölülerle durmuş olmalıdır. Ve insanın hâtıraları olması da kâfi gelmez. Hâtıralar çoksa onları untabilmelidir ve insanın, hâtıralar gelecek diye beklemekte büyük sabrı olmalıdır. Çünkü hâtıralar da henüz o değildir. Hâtıralar, ancak hücrelerimizde yerleştikleri, bakış ve hareketlerimizde okundukları, esinsizleştikleri ve artık bizden ayırt edilemedikleri zaman, işte ancak o vakit, çok nadir bir saatte, bir mısraın ilk kelimesi, hâtıraların ortasından ve hâtıralardan tecelli eder.”

“Malte Laurids Brigge’nin Notları” yayın yılı 1910, birçok edebiyat tarihlerince Modern Avrupa Edebiyatı’nın başlangıcı sayılıyor... Joyce, Proust ve Kafka’dan önce Rilke, 19. yüzyılın gelenekçi romanı yanına, boş bir arsaya, modern romanın temellerini attı. Varoluşçu bir yöntemle, bireyin iç dünyasındaki

depremleri vurguladı. Bu romanın bizim için bir önemi de, batı kültür hazinesini tanımamız konusunda zengin, canlı bir müze oluşturmastır.” (Behçet Necatigil, Milliyet Sanat Dergisi, 12 Aralık 1975, sayı: 162)

Andre Gide, Malte Laurids Brigge'nin Notları'nı okuduktan sonra, “İki haftadır sizinle yaşıyorum, kitabınız bütün varlığıma el koydu. Sizi daha iyi tanımak, daha çok sevmek de ondan” diye yazıyor Rilke'ye. Valéry ise, “Bugüne dek tanıdığım olağanüstü kişiler arasında, en büyüleyici olanlardan biri ve en esrarlı olanı Rilke'ydi. “Büyü” sözünün herhangi bir anlamı varsa, diyebilirim ki, onun sesi, bakışı, davranışları, onunla ilgili her şey, büyülü bir varlık izlenimi bırakıyordu kişide” diye söz ediyor ondan (Turan Oflazoğlu; Rilke, Seçme Şiirler, Cem Yayınevi, İstanbul 1976, s.10).

Malte'in yayınlanmasından ve büyük başarısından sonra, Rilke için bir başka dönem başlıyordu. Yeni bir sessizlik, yeni bir susuş ve arayış dönemi... Rilke kendine özgü olanı bulmak istiyordu. Daha yeni, daha başka bir sese ve soluğa sahip olmak istiyordu. Yazdı. Okudu. Gezdi. Görüştü. Kazandığı ünü yitirmekten korkmuyordu. Çünkü zaten istemiyordu ünü. Ün dedikleri, gelişmekte olan bir insanın üstüne kitlenin yürümesi ve onun gelişmesini durdurması değil miydi?

Nihayet, bu uzun susuş, ürününü verdi ve birçok eleştirmenlerce çağımızın en önemli şiirleri sayılan Duino Elejileri gün ışığına çıktı.

Burada Rilke, bütün başarılarımızı sırf gösterişlerden ibaret olduğu için, bu âlem kendi hakiki tadımızı vermiyor ve biz dünyadaki âdetlerimizi yerine getirmek için çalışmıyoruz, diye yakı-

niyordu. Bir zamanlar insanlar büyük ve hemen hemen Allah'a yakinken, kalplerimizde ıstırapın maden kuyusunu deşmişler ve bu kuyunun derinliklerinde saf bir halde duran ezelf acıdan pırıl pırıl cevherler çıkarmışlardı. Halbuki bugünün insanları acıları israf etmektedirler. Kendilerini hayatın gürültülü panayırında kaybetmekte, bu panayırın atış yerlerindeki sayısız hedefler önünde hesapsız kazançların zevkini çıkarmaktadırlar.

Bugünkü insanlar, aşkta da başarılı olamıyorlar. Aşkları, hiçbir zaman hercai bir sevdadan öte geçemiyor.

İstirap ve aşk gibi, kökleri aynı toprakta bulunan ölüm karşısında, biz hemen hemen zavallı ve çaresiz kalıyoruz. Toprağın bu kutsal ilhamını kendi öz benliğimiz gibi içimizde olgun bir hale getireceğimize, vakti gelince, onu herkes, ucuz ve mânâsız bir kışlık şapka gibi hazırcı terzi "Madam Lamort'dan" alıp başına geçiriyor. (Beşinci Eleji)

Fakat ıstırap ve ölüme karşı duyduğumuz duygulara ve sevgideki yetersizliğimize karşın, toprağın bize yüklediği ödev, evrenin yaratılışından bugüne kadar hep aynı kalmakta ve bu ödev bizi, hep aynı şekilde, faniliği kendi içimizde ebedîlik haline çevirmeye zorlamaktadır. Dış âlem, her gün biraz daha kaybolmalıdır. Çünkü dünya hiçbir zaman içten başka bir yerde değildir. (Yedinci Eleji)

Ölüme karşı bilinçli yaşamak, anlamını kavramak, onu hayata eklemek... büyük ve anlatılmaz olan buydu.

Rilke, Rusya'da yolun başında iken, genç adamın ilkesi "Allah'ı gerçekleştir"di. Yolun olgun sonuna gelince bu ses, "gerçeği ölümsüzleştir" olmuştu.

Duino, İtalya'da, Venedik'le Triesta arasında, Adriyatik kıyı-
larında bir yalçın kayalığın üstüne kurulmuş, on ikinci yüzyıldan
kalma bir ortaçağ şatosunun adıydı (Zahide GÖKBERK, Rilke
ve Duino Şatosu, Varlık Dergisi, Sayı 514, sh. 8-9, 15 Kasım
1959). Şato yapıldıktan sonra çeşitli eller değiştirmiş, on yedinci
yüzyılın başında, bugünkü sahipleri olan ve eski bir Alman
soyundan gelen "Thurn und Taxis" Prenslerinin eline geçmişti.
Rilke, şatonun o zamanki sahibi bulunan ve kendisinden bir
hayli yaşlı olan Prenses Marie Thurn ve Taxis'le bir vesile ile
tanışmış, kültürlü, ince yaradılışlı, duygulu, zeki ve anlayışlı bir
kadın olan ve şatosu devrinin birçok ünlü sanatçılarına açık
bulunan Prenses, Rilke'nin ne ölçüde bir sanatçı olduğunu,
gelecek için neler vaad ettiğini hemen anlamış, ona ölünceye
kadar derin bir dostluk, eşine az rastlanır bir anne yakınlığı ve
şefkâti göstermiştir. Bu tanışmadan sonra, Duino Şatosu
Rilke'ye ömrü boyunca kendi evi gibi açık olmuş, şair istediği
zaman oraya gidip, haftalarca, aylarca kalmış, burada tabiatın
akıllara durgunluk veren sessizliği, güzelliği içinde yaşamış,
çalışmış ve yazmıştır.

Rilke, her biri yüzyılımızın gerçeğe karşı güveni sarsılmış,
gideceği yolu yitirmiş, çaresiz insanın melankolisini dile getiren
ve bu insanın kendine bir yol bulmak, bir yön vermek denemesi
olan on şiirin adını acaba neden Duino Elejileri koymuştu?
Bununla Prensesin kendisine gösterdiği yakın dostluğa karşı
minneti mi anlatmaya çalışmış, yoksa bu şiirlerin, esrarlı Duino
şatosunun, uçsuz bucaksız bir dünya ortasında kaybolmuş
Duino kırlarının, Duino manzaralarının anlatılmaz güzelliğinin
içinde yarattığı duyguları dile getirmek için yazıldığını mı söy-
lemek istemişti?

Rilke, Duino Elejilerini on yılda tamamlamıştır. Onları, önce 1912 yılında Duino şatosunda yazmaya başlamış, 1922 yılında İsviçre’de ömrünün son yıllarını içinde geçirdiği Muzot Şatosunda bitirmiştir. Rilke’nin bu eleji’leri yazmaya başlayışını Holthusen, Rilke biyografisinde şöyle anlatır: “...O günlerde olup bitenler Rodin ve Cézanne’ın anladığı mânâda, isteyerek, irade gücü ile ortaya konmuş bir çalışma ürünü değildir; anlaşılmaz, esrarlı bir ilham ve kendinden geçiş ile meydana gelmişlerdir.

Şato’da, Rilke’nin çalışma odası, deniz tarafına penceresi olmayan yarı loş bir kütüphane odası idi. “Rilke yalnızlığını, doğayla ve meleklerle paylaşıyordu. Bu melek temasının, Rilke’nin şiirlerinde çok önemli bir yeri vardır. İlk eleji’nin ilk mısraı “Haykırırsam, melekler ülkesinde beni kim anlar ki” diye başlar. Bunlar sanki, bütün hayatı boyunca birlikte yaşadığı melekler için yazılmıştır. Rilke, burada göklere çıkarak meleklerden haber verdiği gibi, yere inerek acılar içinde kıvrandığı dünyayı da anlatır.” (Genç Bir Şaire Mektuplar, Çeviren Melâhat Özgü, Remzi Kitabevi, İstanbul 1963, ikinci baskı, sh.92).

Ölüm üzerindeki düşüncelerinden, zamanla insanlar uğruna çekilen acılardan, az ve tam olanlardan, çocuklardan, genç kızlardan, erken ölenlerden, kutsal varlıklarından ve yiğitlerden, bitki ve hayvanlardan, Allah’a yakın olanlardan, sevgili sessiz şeylerden haber verir. Her biri ayrı bir şiirde işlenmiştir; her birine birer başlık aranacak olursa, birine erken ölenlerden, ötekine yiğitlerden, sevgililerden ya da acı çekenlerden denecek olsa, hiçbirisi özünü tam anlamıyla vermez.

Rilke, evrenden kendini sıyrıp, bir seyirci gibi Allah’ın büyüklüğünü ve insanın hiçliğini görüp, bu gözlemlerden sonsuz ve temel gerçekleri çıkararak, bütün şiirini insanın mânevi görüş

ve açıklık uğrundaki çabasına yöneltmiştir. Kendi dinî buhranları ve zaferleri, insanlığın mücadele, ölüm ve yeniden doğmasının sembolüdür.

“Bu büyük eser ancak GOETHE’nin ‘FAUST’ eseriyle karşılaştırılabilir.” (Sedat Umran, R. M. Rilke, Hisar Dergisi, Eylül 1976, Sayı 153, sh. 23).

“...Şiir işlevinde ve deyiş araçlarına o güne değin erişilebileni aşmıştır. Bütün Avrupa’nın kültür maddeleri ve görünüşleriyle beslenmiş ve etkisini göstermiştir. Okuyucuya da, dünyanın ve yaşamın yeni bir derinlik boyutunu kazandırmıştır. ...Bir yabancıyı anlamak, onunla diyalog kurmaktır. Diyalog ise, kendimizi kendimize anlatır. Bunun için Rilke’yi anlamak gerek.” (Melâhat Özgü, Rilke’yi Anlamak, Türk Dili Dergisi, Ocak 1977, Sayı 304, sh. 81).

Rilke, şu satırları ile, sanki ilerde yazacağı, çağının şiirinin muştusunu verir gibidir:

“...Bu dili iyi anladıkları nispette, sâde bir şekilde kullandılar. Eşyanın büyük sükûneti içine daldılar. Hiç beklemeden, sabırsızlık etmeden, varlıkların kanunlar içinde nasıl eridiğini duydu- lar.” (Manzara, R. M. Rilke, Çeviren Melâhat Özgü, Tercüme Dergisi, Mayıs 1951, Sayı 52, sh. 247).

‘ Duino Elejileri’ni yazarken, Rilke, hastalıklarından, karamsarlıklarından sıyrıldı. Bambaşka bir kişiliğe büründü. Yüzü gülüyor, hayata umutla bakıyordu.

“Ölümüne dört yıl kala, onu ziyaret eden dostları, onu gerginliği yatışmış, yeniden canlanmış, daha mutlu buldular. Haziranda prensesi, Temmuzda Kippenber ailesini kabul eder

Rilke. Amacı yeni yapıtlarını okutmaktır onlara. “Değişmiş bir insan gördüm” diye yazar Prens, o zamanki ziyareti üzerine. “İşyan ve mutlu. Hiçbir zaman bakışını unutmayacağım.” Sonra, günlük notlarında şunları açıklar Prens: “Ve okuduğu müddetçe, yalnız onun okuyabileceği harikulâde okuması müddetince, sürekli yüreğimin atışlarını duyar, gözyaşlarımın yüzüme doğru aktığını hissederdim...” (Rilke, Haus Egon Holtkusen, R.Verlag Çeviri: M. Eşref Selçuk, yayınlanmamıştır).

Şiirin alanı görünen eşyayı aşar, görünmeze varır. Eşyada mevcut olmayan şeyleri görmek şiidir. Büyük, harikulâde, güzel ve kutsal olan her şey sırlara bürünmüştür. Şiir, sırrın dilidir. Rilke’nin Elejiler’ini okurken, bir güzellik ve derinlik duygusu sarıverir insanı. Anlatılması olanaksız bu durum, Rilke’nin yüce gönlünden okurun gönlüne akar. Bu şiirlerde o, insan ruhunun en gizli köşelerini gördü ve gördüklerini kendine özgü bir yöntemle gün ışığına çıkardı.

Rilke, bir ömür boyu, ruh temizliği içinde yaşadı. O temizlik ve arılıkla dolmuştu sanki. İçinde vardı. Zaten ruh arılığı öğrenilemez ki... Sadece duyulur ve yaşanır.

Nietzsche “Yazılarıma her zaman bütün hayatımı ve bütün kişiliğimi koydum.” der. Benzer durumu Rilke’de de görüyoruz; en gizli ruh hâllerini öyle somutlaştırmıştı ki, onları unutmak düşünülemez. Çünkü onun sanatının en büyük özelliği, değişmeyi kavrayabilmesi idi. Rilke, en iyi, en güzeli gerçekleştirmeye nefsi adanmış bir kişi idi; 19. yüzyılın son çeyreği ile, 20. yüzyılın ilk çeyreği arasında yaşadı. Bilim, evren görüşünü sınırsız genişletiyordu. Olanaklarımızın sınırları çoğalırken, o, evrenin sonsuzluk ve karmaşıklığını daha iyi anlıyordu. Bir

düşünceden kök alan inançtı. Köksüz, sübjektif bir duygulanış değildi bu.

Düşünce ve inançla gereği gibi yuğrulmayan, fizikötesi acıyı gereği kadar tadamayan hangi şair ölümsüzlüğe ulaşmıştır? İnsanın duyguları kadar, bilinçaltı karanlıkları kadar, düşünceleri ve inançları da şekillendirir. Şairin şiire ulaşmadan önce, gerçek, insana ulaşması önemlidir.

Rilke'ye göre, gerçek bir yönlü değil, çok yönlü idi. Her şeyin olduğundan daha başka türlü olabileceğini söylerdi. O, duyduğu, hatta duyduğunu sandığı her şeyi söyledi ama yine de en kavranılmayan sırlarla dolu bir yazar olarak karşımıza çıkıyor.

Birinci Eleji'nin ikinci mısraı: "Diyelim ki, birisi beni ansızın bağrına basıyor ve ben onun güçlü varlığında eriyorum." Üçüncü mısraı, "Çünkü güzel olan, ürpertici olanın başlangıcından başka bir şey değildir."

Şu iki mısra dahi, Rilke'nin hiç de kolay anlaşılır bir şair olmadığını kanıtlar. Onun çalışması ve araştırmaları için hiç çekinmeden, "Kahramanca" diyebiliriz. Kolay gerçekleri, toplumun gerçektir deyip geçiştirdiği değer yargılarını Rilke, bıkmadan, usanmadan tekrar tekrar irdeliyordu. Kolaylıkla, ne genel kanılara, ne de uzmanların yetkilerine uyuyordu.

Rilke, en karışık, görünüşte nizamsız olan şeylerde bile bir nizam arardı. Aslında çok basit gibi görünmekle beraber, bu dünyayı ve hayatı değiştirecek bir düşünce idi. Yaşadıkları günlük hayata, bu fikri uygulayanlar, sonsuz bir güzellik ve ihtişamla karşılaşırlar. Rilke'ye göre, eşyası yerli yerine konmuş bir oda huzur vericiydi. Zaten sanat, kaosu kozmos haline getirmek, karışıklığa nizam vermek değil miydi?

Bu yapıdaki bir insanın, birinci dünya savaşı sırasında ne kadar acı çektiğini herkes anlayabilir. Paris'teki evi, bütün varıyoğu ile soyularak yıkıldı. Muzot'dan, 28 Kasım 1921'de, Simone Brüstlein'e yazdığı mektup, bu durumu belgelemektedir:

“...Ah, anlıyorsunuz değil mi? Savaşı ve acıyı anlıyorsunuz! Anladığınızı biliyorum. Savaş yıllarındaki hadiselerin bütün varlığımla yaptığım çalışmayı nasıl böldüğünü, gerek bu, gerekse başka bir sebepten derinliğe dalmanın, şifa bulmanın, yeniden işe koyulmanın imkânsızlaştığını biliyorsunuz. Savaştan sonra da: Bir sene kadar önce, nihayet varlığıma dönebileceğimin ve çalışmaları orada geliştirebileceğimin ümit edildiği koruyucu sığınağa, dağa davet edildiğimi biliyorsunuz. Daha sonrasını da biliyorsunuz. Bir alın yazısı ile her şeyin nasıl değiştiğini. Baş gösteren gam ve endişenin, beni daldığım bu durumdan çıkarmanın çok uzak, korkunç derecede uzak olduğunu biliyorsunuz. Bu bilinmeyen endişe belli bir derecede yatıştırılana kadar, sükûnetin bir daha geri gelmeyeceğini biliyorsunuz. Görülmemiş bu sarsıntı bütün iç yapıyı bozdu. En kötüsü de hayatımda ilk defa işime ihânet etme isteğine kapılmış olmamı hissetmemdir.” (Çeviren: Gülşen Önalp, yayınlanmamıştır).

Duino Elejileri ile hemen hemen aynı zamanda “Orpheus’a Sone” adlı şiirleri yayınlandı. Üstün bir sanat gücünü yansıtıyorlardı.

Rilke gülleri çok severdi. Bıkmadan, usanmadan bakar, sanki onların iç yüzünü görmek isterdi. Sanatında gülün yeri çok büyüktür. Mezar taşına kazınmak üzere yazıp bıraktığı mısraların ana motifi de güldü.

***“Gül, ey saf çelişki, nice gözkapacağının altında
hiç kimsenin uykusu olmamanın
sevinci.”***

Rilke, son zamanlarında Vallis Alplerinde Dr. Werner Peinhard'ın, ona satın aldığı köşte yaşadı ve burada 29 Aralık 1926 gününde öldü. İsviçre'nin bir dağ köyünde, küçük bir kilisenin mezarlığında gömülüdür. Kendisini haftalarca yatağa bağlayan, ağır ve işkenceli bir kan hastalığından sonra, 51 yaşında hayata gözlerini yumdu. Yaşadığı sürece, ölümü, hayatın tamamlayıcısı diye kabul etmişti. Çok sevdiği bir dostuna yazdığı bir başsağlığı mektubunda şöyle diyordu: “Matemleri için teselli bulmuş olanlara yazık. Ölümün aydınlığı, berraklığı yanında bütün teselliler bulanıktır.”

“Rilke, sâkin bir gecede, inzivada öldü. Yanında bir tek hizmetçisi vardı. Can çekişirken beş isim mırıldandığını söylerler: Tanrı, İsa, Köylü Rus Şairi Droşin, Tolstoy ve Rodin. Sonra hırıltı gibi birkaç kelime, tam ölürken: Dilenciler, hastalar, zavallılar...” (Şair Rainer Maria Rilke, Celâlettin Ezine, Hamle Dergisi, Eylül 1940, Cilt I, Sayı 2, sh.3-9).

Rilke, ömrü boyunca mânen ve maddeten temiz bir hayat yaşadı. Kibardı, zarıftı. Sessizliği ve yalnızlığı severdi. Çok güzel konuşur; basit, önemsiz bir konu bile, onun dilinde yepyeni boyutlar kazanırdı. Onu dinlemenin tadına doyumazdı. Son derece titiz, dikkâtlı bir insandı. Yazdığı yazılarda, mürekkebin renginden, harflerin güzelliğine, satırların düzgün oluşundan, kâğıdın kalitesine kadar her şeye dikkât ederdi. Bir kelimeyi bile değiştirse, derhal o sayfayı yeniden temize çekirdi. Giysileri, göze batmaz fakat her zaman temiz, zarif ve bakımlı olurdu.

Konuşurken kullanacağı kelimelere bile çok dikkât ederdi. En basit bir yerde bile otursa, vazosuna koyacağı renkli bir çiçek, duvara asacağı güzel bir tablo ile derhal kişiliğinin damgasını vururdu oraya... O kadar dikkâtli, her şeye, bilhassa güzelliğe karşı o kadar duyarlı idi ki, yoldan yürürken gördüğü güzel bir tabelaya bile hayranlıkla bakardı. Bazen bir hayvanın, bazen bir çiçeğin önünde saatlerce durup onu incelemekten, ondaki güzelliği yaşamaktan yorulmazdı.

Gösterişten, ünden daima kaçtı. Dergilerde resimlerinin basılmasını istemezdi. Halbuki yakından incelenirse, insanı etkileyen bir güzelliği vardı. Kendine bir kitap ödünç verildiğinde, bunu ipek bir kâğıda sarıp, yanına bir çiçek, ya da kendine özgü birkaç söz katarak iade ederdi.

Kimseyi kırmadı, kimseye kırılmadı. Mütevazı idi. Yavaş sesle ve az konuşurdu. Dedikodu yapmazdı. Lüzumsuz söz söylemezdi. Daima müspet ve hayırlı konuşur, yoksa susardı. Yalan söylemez, gösterişten hoşlanmazdı. Eşyanın hakikatini görebilmek için çırpınırdı. Düzenli yaşar, lüksten kaçardı. Çalışma masası her zaman intizamlı idi. Yazı masasının üstünde kurşun kalemleri, yazı kalemleri dümdüz sıralanmış olarak, boş kâğıtlar da tam bir dikdörtgen biçiminde dururdu. Asil kalbi, ottan Allah'a kadar bütün varlığa karşı sevgi ve saygı ile doluydu. Hiçbir konuda yüzeyde kalmayı sevmezdi. Olanaklarının elverdiği ölçüde, gerçeğe varmaya çalıştı. Kimsenin sözünü kesmez, başkalarına saygı aşıları. Çevre onun yüce kişiliğini kendiliğinden kabul ederdi. Ön yargılardan uzaktı. Hoşgörü sahibi idi.

Sağlam ve doğru düşünmesini bilen nadir insanlardan biri idi. Gerçekçi idi. En girift, en karışık sorunları, en ince ayrın-

tılarına kadar, bıkmadan, usanmadan inceler, analiz eder, gerçeğe ulaşmaya çalışırdı. Hiçbir zaman şımarmadı. Kendini yanlış anlayanlara da hoşgörü ile davranır, bunu bir sorun haline getirmezdi.

Duydukları, gördükleri, okudukları, tanık oldukları, düşünceleri oranında, varlığın ve eşyanın hakikatini öğrenmeye, Tanrıyı sevmeye, O'na yakın olmaya çalıştı. Burada, çalıştı kelimesi hafif kalıyor. Kendini helâk edercesine uğraştı, çırpındı, didindi... Bu yolda ne yapılabilirse onu yaptı. Hangi çizgiye kadar gelinebilirse, oraya kadar geldi.

Carlyle'ın anladığı mânâda, o, bir kahramandı. Çünkü, kahramanlar kahramanca yaşadı. Çünkü ivazsız garazsız bir hakikat arayıcısı oldu. En hâlisinden bir Hak aşığı idi. Burada bir soru akla geliyor. Acaba daha ötelere gidemez miydi? Daha yücelere... ötelere... ötelerin ötesine...

Evet, cevabı zor bir soru... Ne var ki insanlar, bir yerde, olanaklarıyla sınırlılar... Eğer Rilke, daha başka bir zamanda ve çevrede, daha farklı durumlar ve kişilerle karşılaşsaydı, belki yaşam çizisi daha değişik olurdu. Belki gönül ikliminde daha fazla yol alabilir, nasibi daha bir başka olabilirdi. Bir gönül eri ona rastlasa, elinden tutsa, yol gösterse, belki mânâ âleminde daha büyük, daha uzak iklimler fethedebilirdi.

Ama, o saf ve temiz ruh, o zarif ve ince insan, elindeki malmmeden ne yapabilirse, o kadarını yaptı. Hani, halk arasında yaşayan bir söz vardır, "Babamın adı Hıdır, elimden gelen budur" derler ya. Öyle işte... O kadarını yapabildi. Gücünün ve olanaklarının son çizgisine kadar geldi. Bir ömür boyu gerçeğin arayıcılığını yaptı. İnsanca yaşadı. Sevdi, sevildi ve öldü...

İnternetteki Siteme Gelen Bazı Sorular ve Cevapları

Soru: *Sabri Hocam, sizi büyük bir feyz alarak izliyor ve dinliyorum. Ben bunu kimseye sormıyorum. Acaba dinimizde bir bayanın mastürbasyon yapması günah mıdır? Şimdiden çok teşekkürler ediyor, Allah'a emanet olun diyorum...*

Cevap: 23.5.2006 tarihli mailinizi aldım. Önce günah nedir, ona bir göz atsak daha iyi olmaz mı? Kıymetli yavrum, bizler bu dünyaya gelişmek, tekâmül etmek, her gün, her saat daha iyiye, daha güzele, daha mükemmele ulaşmak için geldik. Unutmayalım, hayat bir okul ve bizler o okulun ebedî öğrencileriyiz. Son nefesimize kadar her gün yeni şeyler öğrenmek, yeni güzellik iklimlerine kanatlanmak ödevi ve sorumluluğu içindeyiz. Öncelikle şunu söylemek isterim. Yapay olan, suni olan her şey doğaya aykırıdır. Bizim evlendiğimiz zaman, eşimizle paylaşmamız gereken cinsel heyecanları birtakım erotik resimlere

bakıp, porno filmler seyredip, insan tabiatına aykırı hayaller kurmakla gerçekleştirmeye çalışmak, ne dereceye kadar doğaya uygundur? Bunun takdirini size bırakıyorum. Her mastürbasyon, kadın ve erkekte sinir sistemini derinden yaralar ve ona bir eşle beraber olmanın güzelliğini yasaklar. Çünkü suni olan her şey, doğaya aykırıdır, insanın ruhsal gelişimini engeller. Tekâmülünü geriletir, yok eder. Böyle yapacağımıza, cinsel heyecanlarımızı süblime etsek, yani onları bilimsel çalışmalarla, sanat uğraşlarıyla, kitap okumakla, doğa sevgisiyle, insanlara yardım etmekle, memleket meseleleri üzerinde kafa yormakla bir üst plâna geçirsek daha güzel olmaz mı? Bilimsel çalışmalar bize şu gerçeği kanıtlıyor. Büyük bilim adamları, büyük din ve tasavvuf adamları, şiirde, edebiyatta, müzikte, resimde, sinema ve tiyatrodaki büyük eserler veren sanatkârların hemen hepsi, cinsel bakımdan çok güçlü insanlar. Ama onlar bu güçlerini, mastürbasyon gibi ilkel, basit, çocuk oyunları ile değil, güzel uğraşlarla, uygarlığa, insanlığa, gelişime katkıda bulunacak çalışmalarla yüceltiyorlar. Bu ne kadar güzel bir olay. Ne kadar takdire değer bir durum. Ben de diyorum ki, sevgili genç yavrularım, mastürbasyon gibi insanı küçülten, geriletken, ilkel, basit, çirkin alışkanlıkları bırakalım, o içimizdeki heyecanı hep daha iyiye, daha güzele, daha mükemmele ulaşmak için okumayla, bilimle, sanatla, ibadetle yüceltelim. Bilmem katılacak mısınız? Benim düşüncelerim bu. Bir ömrün sonunda vardığım kanaat bu. İnşallah bu düşüncelerimi anlatırken sizi kıracak, incitecek bir kabalıkta bulunmamışımdır.

Eğer bu konuda yeteri kadar aydınlanmadıysanız, lütfen hiç çekinmeden yine yazın, devam edelim. Olayın daha derinlerine inelim. Şimdilik bu kadar. Selâm, sevgi ve saygı ile...

Soru: Sayın Sabri Hocam, merhabalar, öncelikle bana ve mailime ehemmiyet gösterip vakit ayırdığınız için çok teşekkürler ediyorum. Cevabınıza istinaden inanın çok utandım. Ben birkaç kez mastürbasyon yaptım, ama sonra da tövbe ettim. Aslında benim de isteğim evlilik, ama günümüzde ne kadar zor olduğunu bilirsiniz. Tekrar teşekkürler dualarım sizinle...

Cevap: 24 Mayıs 2006 tarihli mailinizi aldım. Gösterdiğiniz yakınlık, ilgi ve sıcak samimiyet için çok teşekkür ederim. Burada ince bir noktayı belirtmem müsaade ederseniz, beni çok mutlu edersiniz. Evet, cinselliğin en güzel, en doğru, en temiz yaşanacağı ortam evlilik birliği. Ama sosyal, psikolojik, ekonomik nedenlerle o birlik kurulamıyor, ya da kurulması erteleniyorsa yapılacak nedir? Belki dünkü sözlerimin tekrarı olacak ama bunları söylemeye mecburum. Çünkü bunları söyleyecek insan, Türkiye’de ve dünyada o kadar, o kadar, o kadar az ki... Olay şu. Bir genç kız, bir delikanlı normalse, sağlıklıysa, gayet tabii zaman zaman cinsel heyecanlar duyacak. Bunu yok saymak, hayatı inkâr olur. Önemli olan, bu gibi durumlarda nasıl bir tavır almak gerekir? Hiç unutmuyorum, lisede öğrenciydim. Normal, sağlıklı, iyi bir ailenin çocuğu olarak gelişimimi tamamlıyordum. Zaman zaman ben de cinsel heyecanlar duyuyordum. Bu duygularımı, düşüncelerimi o günün şartları içinde kimseye açamazdım. Düşündüm, taşındım, doktora gitmeye karar verdim. Doktor Beye “Efendim” dedim, “Durum böyle böyle, lütfen bana ilâç verin, heyecanlarım yatışsın.” Doktor Beyin verdiği cevap beni çok üzdü, günlerce düşündürdü. “Evlâdım” dedi, “Aslan gibi delikanlısın, güzelsin, yakışıklısın, benden ilâç isteyeceğin kadar geneleve gitsene.” Bu cevap beni çok sarsmış, çok üzmüştü. Günlerce düşündüm. Hayır dedim, doktor bey

yanılıyor, hata ediyor ve kendim düşünerek süblimasyon yolunu buldum. Süblimasyon, yani cinsel arzuların süblime edilmesi, yüceltilmesi. Cinsel heyecanın, cinsel enerjinin bir başka enerjiye dönüştürülmesi. O günden itibaren kendimi, daha çok okumaya, incelemeye, araştırmaya, bilimsel incelemelere, sanat çalışmalarına, ibadete ve tefekküre kaydırdım. İçimdeki bir çılgın enerji, başka bir enerjiye, ama daha güzel, daha yüce, daha faydalı, daha anlamlı bir enerjiye dönüşüyordu. Bu şekilde Türkiye'nin en çok okuyan, en kültürlü insanlarından biri oldum. Din, tasavvuf, tıp, hukuk, ilâhiyat, felsefe, şiir, edebiyat, edebiyatın bütün kolları, hikâye, roman, piyes, deneme, inceleme, eleştirme, müzik, hem klâsik batı müziği, hem klâsik doğu müziği, resim, hem klâsik resim, hem modern resim, tarih, psikoloji, sosyoloji başlıca çalışma konularım oldu. Okudum, okudum, deliler gibi, çılgınlar gibi okudum. Bu suretle içimdeki o çılgın duygular iyiye, güzele dönüştü. Yaşama sevincini yudum yudum tattım. Varoluşun çılgın güzelliği içinde kendimden geçtim.

Olay bu kıymetli yavrum. Nasıl tabiatla bir enerji başka bir enerjiye dönüşüyorsa, deli dolu akan, zaman zaman etrafına zarar veren nehirlerden, akarsulardan pekâlâ elektrik enerjisi üretiliyor ve bu enerjiyle köyler, şehirler aydınlanıyor, fabrikalar yapılıyor, hastanelerde gece yarısı bile ameliyatlar yapılabiliyor ve nice güzel insanlar sabahlara kadar o elektrik enerjisiyle okuyup yazabiliyorlarsa, uygarlığa bir katkıda bulunuyorlarsa, biz de öyle yapalım. Bir enerjiyi başka bir enerjiye dönüştürelim, süblime edelim. Söyleyeceklerim şimdilik bu kadar. Kafana takılan herhangi bir soru olursa, hiç çekinmeden sor yavrum. Bizim sitemiz ümide, sevgiye, ışığa açılan bir kapıdır. Bizim sitemizde her şey sorulabilir, her konu tartışılabilir. Bizler, lehte veya aleyhte her görüşe, her düşünceye açığız. Yeter ki ger-

çekler, güzellikler ve sevgiler gün ışığına çıksın. Yeni doğan bir sabah güneşi gibi, bütün gönülleri aydınlatsın, ısıtsın...

Selâm, sevgi ve saygı ile...

Soru: Sabri Hocam, merhabalar, gerçekten bana göstermiş olduğunuz alâka için çok teşekkürler ediyorum. Size bir şey söyleyeceğim, ama beni sakın yanlış anlamayın. Ben 34 yaşımdayım, şimdiye kadar herhangi bir cinsel tecrübem olmadı. İşte sırf bu yüzden de evliliğe doğru gidecek bir arkadaş ve bir aday göremediğim için karşımda kimseyle flört edemiyorum. Yani birtakım çekincelerim var. Sizin de dediğiniz gibi, ben de dinî bilgileri çok zayıf olmayan ve bunları da elinden geldiğince uygulamaya çalışan biriyim. Bunu kimse bilmez, ama ben namazımı da kılarım. İşte bunun için yüreğim ve vicdanım rahat etmiyor, biriyle gönül eğlendirmeye. Mastürbasyon konusuna gelince, zaten Rabbim bir daha nasip etmesin diye dualar ediyorum. Sizinle bunları paylaşabildiğim için son derece mutlu ve müsterihim. Çok teşekkürler ediyorum. Dualarım hep sizinle olacak...

Cevap: 25 Mayıs 2006 tarihli mailinizi aldım. Sizinle yine beraber olduğumuz için çok mutluyum. Sizin gibi çok değerli bir insanı sitemize misafir ettiği için, Rabbime sonsuz şükürler ediyorum. Efendim, benim evlilik konusundaki fikirlerim, pek topluma uymuyor. Bazı kimseler, ne pahasına olursa olsun, kiminle olursa olsun, ille de evlilik diyorlar. İlk gençlik yıllarımdan itibaren, bu düşünce bana hep yabancı geldi. Hâlâ da aynı fikirdeyim. Bir genç kız veya bir genç erkek, ille de evlilik diye, çevrenin etkisi altında kalıp, karşı cinsten ciğeri beş para

etmeyen bir hödükle, bir magandayla, bir sokak sürtüğüyle evlenmesi bana inanın bir cinayet gibi geliyor. İnsan, ancak karşı cinsten sevgi duyacağı, saygı duyacağı, hayranlık duyacağı bir insanla yuva kurmalı ve bir ömür boyu el ele, diz dize, göz göze bir güzelliği yaşamalı, bir mutluluğu paylaşmalı. İki taraf da akşamı zor etmeli. Akşam eşim gelecek, onunla bir güzelliği paylaşacağız diye heyecan duymalı, ürperti duymalı. Diyeceksiniz ki, böyle evlilik var mı? Var kıymetli yavrum. Ben 44 sene böyle bir evliliği yaşadım. Eşim Rânâ Hanımı çok, pek çok, deliler gibi sevdim. 14 Şubat'ta vefat etti, Hak'kın rahmetine kavuştu, yine de her gün onunla beraberim. Onu her gece rüyamda görüyorum. Bu 44 yıl içinde birbirimize hiç kırılmadık, darılmadık, gücenmedik. Sık sık birbirimize hakkımızı helâl ederdik. Hiç şüphem yok, bunun gibi daha nice güzel evlilikler de vardır. Hiç ümidinizi kırmayın, bekleyin. Şair Gülten Akın ne güzel söylüyor: "Bekleyin, bekleyin, durmaksızın bekleyin. Bir gün unutulmuş bir aynadan bütün sevgiler size dönecek." Aslında kıymetli yavrum, beklemek de güzel. Benim Türkçe'de en sevdiğim kelime "bekleyiş"tir. Hiç belli olmaz, bir gün bakarsınız asil, temiz, görgülü, pırıl pırıl bir insan karşınıza çıkıverir. Onunla güzel bir yuva kurarsınız. Kıymetli yavrum, size sağlık dolu, huzur dolu, mutluluk dolu günler diliyor, sitemize zenginlik ve güzellik kazandıracak maillerinizi bekliyorum.

Selâm, sevgi ve saygı ile...

Soru: Efendim,

Yaz sıcakları iyice hissediliyor buralarda. Sabah penceredeki camlara dokunuyorum sıcak. Oysa daha güneş tam

yükselmemiş bile. Son birkaç gündür hava sıcaklığı 45 derece civarında seyrediyor. Bu kavurucu sıcaklarda esen rüzgar bile insanı rahatlatacağına daha çok bunaltıyor.

Böyle puslu çöl sıcaklığında bile parklar, bahçeler, yol kenarları yemyeşil. Her tarafa yeni bahar ve yaz çiçekleri ekmişler. Bir bakıyorsunuz, otobanların yanlarında pembe mor çiçek tarlaları uzanıyor. “İşte paranın gücü” demişti bunları görünce bir arkadaş. Bence işte emeğin gücü. Tabi ki maddi imkânlar gerekiyor yerin altından sulama tesisatı döşemek için. Ancak emek harcanmasa, titizlikle, her gerektiği zamanda sulama muslukları açılmasa, her sabah sarı tulumlu işçiler tek tek onları özenle okşamasa, kuruyanları temizleyip toprağını tazelemese, yine de böylesine canlı olurlar mıydı dersiniz. Geçen aylarda, havaalanının karşısındaki tamamen kumla kaplı bir alanı ağaçlandırma ve çiçeklendirme aşamasında görmüştüm. O kumun üzerine hortumları nasıl döşediklerini. Nasıl kamyonlarla toprak getirip serdiklerini, üzerlerine kocaman ağaçları getirip diktiklerini, sonra da etraflarına birbirinden güzel rengarenk çiçekler ettiklerini. Kupkuru çölü nasıl hayat dolu bir bahçeye çevirdiklerini.

İşte emek verildi mi, her şeye gerektiği şekilde, gerektiği miktarda, biraraya getirildi mi nasıl da imkansız gibi görünenler gerçekleşebiliyor. Çok basit ama net bir örnek. O ağaçları, çiçekleri gördüğümde, içim bir tuhaf oluyor nedense. Onların nasıl yaşayabildikleri, ne şartlarda büyüyüp, tüm güzelliklerini bize sunduklarını düşündükçe sarsılıyorum. Kendiliğinden açiveren çiçeklerin, yeşeren çimenlerin bol olduğu, rahatlıkla yağmurla beslenerek büyüdükleri o güzelim beldeleri düşünüyorum. Hiç

kıymetini bilemeden onları tahrip edebilen insanları da hatırlamadan edemiyorum.

Yaşamı düşünüyorum. Bazen öylesine doğal geliyor ki yaşamak, elimizdeki nimetler. Bunun nasıl bir mucize olduğunu, nasıl bir özenle, yaradılış mucizesi ile ayağımıza kadar geldiğini hiç düşünmeden tüketiveriyoruz umarsızca. Ya bazı olanaklardan yoksun olanlar. Sağlıklı olmayanlar, hayatları fırtınalarla darmadağın olmuş insanlar. İşte onlar nasıl da önemsiyor, kıymetini biliyor, emek veriyor en ince detay için. Tıpkı çölün kumuna doğru kök salarak hayata tutunmaya, yaşamaya çalışan ağaçlar gibi.

Ama Rabbim emek verenlere, fiilî dualarda bulunanlara, ihlâsla isteyenlere istediklerini veriyor işte. Yeter ki biz istemesini bilelim.

Çok uzun yıllar önce bir film seyretmiştim, Alkadraz Kuşçusu. Bir adada, hapishanedeki bir adamın gerçek yaşam öyküsünü anlatıyordu. Hapishane avlusunda bulunduğu yaralı bir kuşu tedavi etmesi ile başlayan kuşlara karşı ilgisi, onu bambaşka bir hayata taşıyordu. Kuşlar üzerine okumaya başlıyor, araştırıyor, düşünüyor, deniyor sonunda da bir kuş uzmanı olup çıkıyordu. Kanaryalar üzerine kitaplar yazıyor, ünü öylesine yayılıyordu ki her gün kuşlarla ilgili soruları ve sorunları olanlardan yüzlerce mektup almaya başlıyordu. İşte dört duvar arasındaki anlamsız bir hayatın, her dakikasını değerlendirmesini bildiğinde nasıl bir amaca hizmet edilebildiğini gösteren örnek demiştim kendi kendime.

Yaşadığımız hayat da işte böyle bizim küçük hapishanemiz değil mi aslında. Ya kendi düşüncelerimiz ve davranışlarımızla

onu ya küçücük bir hücreye çeviriyoruz, hayata uzaktan, demir parmaklıkların ardından bakmaya başlıyor, anlamsızca yaşayarak, zamanımızı acımasızca harcayarak mahkumiyetimizin biteceği bu yaşamdan ayrılacağımız anı bekliyoruz. Ya da; bir mahkumiyete benzeyen bu dünya hayatının her anını en iyi şekilde değerlendirerek hücremizi gittikçe genişletiyor, bir gül bahçesine çeviriyoruz. İnsanlara faydalı oluyor, yaşamımıza bir anlam katıyoruz. Biliyoruz ki, sayılı gün olan bu hapis hayatı bir gün sona erecek, onun için her anı kendimizi düzelterek, düşünerek, tefekkür ederek geçiriyoruz. Mahkumiyetin sona erdiği gün geldiğinde de, huzur ve mutlulukla ebediyete kanat çırpıyoruz.

Nasıl oldu bilmiyorum, bu kavurucu sıcakta açan çiçekler, içimde yepyeni umutların açmasına sebep oldu ve beni çok uzaklara, uzun yıllar öncesi seyrettiğim bir filmdeki hayata demir parmaklıkların, betonların arasından kök salan bir adamın yaşamına götürdü. Ayaklarımı yere daha bir güçlü basıyormuşum gibi hissettim. Rabbime bütün verdiği nimetler için şükrettim. Allah'ım beni ve gönülden isteyen herkesi imtihanın sırrına erdir, bize eşyanın hakikatini öğret inşallah. Amin!

Saygı ve hürmet ile...

Bütün gönül dostlarına sevgiler...

Cevap: 4.6.2006 tarihli mailinizi aldım. Size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Yeryüzünde teşekkürü ifade eden kelimelerden bir gül demeti yapıp size sunsam, acaba duygularımı anlatabilir miyim? Sağ olun, var olun. İnanın okurken yine gözlerim yaşardı. Siz ne güzel bir yaşam felsefesine sahipsiniz. Allah sizden razı olsun. Birçok kimsenin "Of, bu ne sıcak, ayıl-

dık, bayıldık” diye feryat edeceği bir iklimden, siz en güzel bahar çiçeklerini açtırıyorsunuz insan gönüllerinde.

Efendim, bütün mesele burada. Alkadraz Kuşçusu’nu örnek vermeniz ne güzel. Sizin hayata bakış açınızın ne güzel bir örneği. Allah sizden razı olsun. Her şeye rağmen direnebilmek, her şeye rağmen mücadele edebilmek, ümidinizi kırmamak, her gün daha iyiye, daha güzele gidebilmenin vecdi, heyecanı içinde olmak. Cahit Sıtkı Tarancı, **“Sevmek, devam eden en güzel huyum.”** diyordu. Çölde de olsak, ekvator da yaşasak, kutuplarda da olsak, yine de çevremizde bir güzellik, bir incelik, bir fevkalâdelik aramak, hissedebilmek, bulabilmek. Büyük Yunus, **“Benim bir karıncaya ulu nazarım vardır.”** diyordu. Yine Yunus, **“Cümle yerde hak nâzır, göz gerektir göresi.”** Diyordu. Bütün mesele, Kuran-ı Kerim’deki Âyet-i Kerime’yi hangi zaman, hangi toplum, hangi mekânda yaşarsak yaşayalım hayatımıza getirebilmek, onu içimize sindirebilmek, uygulayabilmek. Ne yana bakarsan bak, Allah’ın vecdi oradadır. Aslında asıl güzellikler kendi içimizde, bizde. Dış âlemde her şey yaratıldıktan sonra insan var oldu. Divan edebiyatının en ince, en zarif, en hassas şairi Şeyh Galip, **“En büyük kâinat insanın içinde gizlidir.”** diyordu. Gerek iç dünyamız, gerekse dış dünyamız bin bir güzelliklerle dolu. Neşati, **“Mestane nukuş-ı suveri âleme baktık, Her birini bir özge temaşa ile geçtik.”** diyordu. Hiç unutmam 40 yıl evvel yazdığı bir yazısında rahmetli Prof. Mehmet Kaplan, “Geçtik yerine ben olsam, sevdik kelimesini koyardım.” demişti. Ben o mısraı hep Mehmet Kaplan gibi okudum. **“Mestane nukuş-ı suveri âleme baktık, Her birini bir özge temaşa ile sevdik.”**

Çocukken Bodler'in bir yazısını okumuştum. Ona sormuşlar "Efendim" demişler, "Siz hayatta en çok neyi sevdiniz?" Bodler cevap vermiş, "Ben" demiş, "Hayatta en çok bulutları sevdim." Ben de o gün bugündür bulutlara aşığım. Ne kadar baksam doyamam. Hayat o kadar güzelliklerle dolu ki hayret etmemek, hayran olmamak mümkün değil. Gökyüzü ayrı güzel, yeryüzü ayrı. Denizler ayrı güzel, deniz dibi dünyası ayrı. Ama Özden Hanım, bu güzellikleri yakalayabilmek için, o güzellikleri hissedebilmek için, coşup kendinden geçebilmek için, çok ama çok çaba harcamak, gayret etmek, çalışmak gerekiyor.

Yıllarca önceydi. Merhum eşim Rânâ Hanımla beraber Ankara'da Cumhurbaşkanlığı Konser Salonunda İdil Biret'in bir konserine gitmiştik. İdil Biret piyanosunun başında hayatının en güzel konserlerinden birini verdi. Zaman zaman, duyduğum güzelliği içime sığdıramıyordum. Kendimi tutamadım, konserin birçok yerinde gözyaşı döktüm. O kadar coşmuş, o kadar heyecanlanmıştım ki, konser bittikten sonra koştum, İdil Biret'in yanına tebrik etmek için gittim. Bu hayatımda ilk, belki de son defa yaptığım bir çılgınlıktı. İdil Biret eksik olmasın, saygıyla karşıladı, yer gösterdi, beni oturttu, biraz sohbet ettik. Anlatıkları beni yıllardır her gün düşündürüyor. "Sabri Bey" dedi, "Ben piyanonun başına oturduğumda beş yaşındaydım. 40 yıl bir tek gün bile dinlenmeksizin, her gün en az 8 saat çalıştım." Bu her hatırlayışımda beni ürpertir, bazen gözlerimden yaşlar gelir. Bir enstrümanı bile güzel çalabilmek için bu kadar emek harcamak gerekirse, ya insan olabilmek için, Hz. İnsan makamına yükselebilmek için ne kadar çaba harcamak gerekiyor.

Efendim hep düşünürüm bir tek **"Ya hayır söyle, yahut sus."** Hadis'ini yaşayabilen bir insan görsem, gidip ellerinden

öpeceğim, ona sonsuz saygılarımı sunacağım. Gerçekten yetişebilmek, olgun, kâmil, güzel bir insan olabilmek ne kadar zor. Ama bu işin başka yolu da yok. Her gün daha artan, daha çoğalan, daha büyüyen bir aşkla, heyecanla, daha iyiye, daha güzele gidebilmek için kendi kendimizle yarışacağız, ama gidebildiğimiz kadar, yürüyebildiğimiz kadar.

Karınca sormuşlar, “Nereye gidiyorsun?” demişler. Karınca, “Kâbe’ye” demiş. Soran hayretler içinde kalmış. “Kardeşim” demiş, “Bu ayaklarla sen nasıl Kâbe’ye varacaksın?” Karınca saygıyla cevap vermiş, “O mübârek beldeye varamayacağımı, erişemeyeceğimi ben de biliyorum, ama o yolda yürümek, o yolda ölebilmek. Benim de yaptığım bu.” Peygamber Efendimiz’in Hadis’i, bir an dahi olsa aklımdan çıkmıyor. **“Farzedin ki”** diyor Yüce Peygamberimiz **“Elinize bir meyve ağacının fidanını aldınız, dikmek için bahçeye indiriniz, herkes bağılıyor, feryat ediyor, kaçın kaçın diyorlar, kıyamet kopuyor. Siz,”** diyor Allah’ın Resulü **“Hiç oralı olmayın. Elinizdeki fidanı diki, mümkünse dibini sulayın, bırakın kıyamet koparsa kopsun.”** Bütün mesele burada, efendim. Yaşadığımız sürece ne yapabilirsek, elimizden ne gelirse iyi adına, güzel adına, temiz, büyük, yüce olan adına onu yapalım son nefesimize kadar. Hangi sözümüzün, hangi davranışımızın bizi ne dereceye kadar kurtaracağı orada belli olur. Allah cümlemizin yardımcısı olsun. Allah size de, yeryüzündeki bütün insan kardeşlerimize de iman ile çene kapatmayı nasip etsin.

Selâmların, sevgilerin ve saygıların en içten geleni ile...

Soru: Sayın Hocam, sitenizi beğeniyle takip ediyorum. Allah sizden razı olsun. Benim sorunum eşim. Neredeyse hiç konuşmayan, çok ilgisiz bir eşim var. Oysa, iş arkadaşlarıyla sürekli konuşup şakalaşan bir adam. Evde “Ne yapıyorsun?” dışında, bir diyalogumuz yok. Ben sürekli konuşmaktan ve paylaşmaktan yana bir insanım. Her şeyimi ona anlatırım, ama o benimle bir şey konuşmuyor. Erkenden yatıyor, sabah kalkıp işe gidiyor. 24 saatin 3-4 saati birlikteyiz ve böyle geçiyor. Onun için güzel giyinip, güzel sofralar hazırladığım da oldu; oturup güzel güzel derdimi anlattığım da oldu; bağırıp çağırdığım da ama sonuç aynı. Ben de her kadın gibi ilgilenilmek, sevildiğimi hissetmek istiyorum. Bunları eşimden talep etmek de en doğal hakkım diye düşünüyorum. Bana da yardımcı olup, yol gösterirseniz çok sevineceğim. Selâm ve dua ile...

Cevap: 1.6.2006 tarihli mailinizi aldım. Durumunuzu anlatmışsınız, yalnız çok ince bir nokta var. Haddim olmayarak oraya dikkatinizi çekerim. Acaba sizin anlattığınız konular, eşinizi ilgilendiriyor mu? Eşinizin içindeki birtakım sorunlara, ukdelere, hassas noktalara dokunabiliyor musunuz? Mesele sadece içimizi boşaltmak değil ki. Bakın, siz akıllı, kültürlü bir insansınız. Tek taraflı konuşmaları bırakın, eşinizle diyalog kurmaya çalışın. Akşam kapıdan girerken, hâlinden, tavrından, yüzündeki ifadeden kocanızın o andaki ruh halini sezmeye çalışın. Konularınızı ona göre seçin. Sesinizin tonunu ona göre ayarlayın. Yemekten önceki ikramınızı ona göre yapın. Şüphe yok ki, siz “Binbir Gece Masallarını” okumuşsunuzdur. Şehrazat’ı biliyorsunuzdur. Şehrazat nasıl Binbir Gece eşini anlattığı ilginç hikâyelerle oyalamışsa, siz de öyle yapın. Geçenlerde İlâhiyat Fakültesinin değerli hocalarından Sayın Salih Akdemir hepimizin üzerinde dü-

şünmesi gereken bir söz söylemiş: “Her kadın bir Şehrazat olmalı” demiş. Önemli olan, aklımıza geleni sıralamak değil, karşımızdaki insanın ihtiyacına göre, onun o günkü ıstıraplarına, sıkıntılarına, dertlerine, hastalıklarına veya sevinçlerine göre, ortak bir zemin üzerinde söz söyleyebilmek... Bütün mesele burada. Size derim ki, (ki başaracağınızdan zerre kadar şüphem yok) siz de bir Şehrazat olun. Kıyafetinizle, saç tuvaletinizle, makyajınızla, ses tonunuzla, okuyacağınız şiirler, söyleyeceğiniz şarkılarla, onu kendinize görünmeyen bağlarla bağlayın. Her erkeğin içinde bir çocuk vardır. Siz eşinize yerine göre annelik yapın. Rahmetli şair Cahit Sıtkı Tarancı bir şiirinde **“Yarin olmuşu, ermiş şefkate anneye değer”** diyor. Bütün mesele, bu ince nüansları hissedip, fark edip, yerine göre kullanıp, tavır alabilmekte. Hiçbir erkek, eşinden gelen samimi ilgiye, yakınlığa, sevgiye, şefkate uzak kalamaz. Bu tabiat kanunlarına aykırıdır. Gelin siz dediklerimi uygulayın. Ama tam mânâsıyla uygulayın. Göreceksiniz, o zaman bütün müşküller çözülecek, bütün kapılar açılacak ve siz el ele, diz dize, gönül gönüle beraber olmanın güzelliğini yaşayacaksınız. Size şimdiden başarılar ve mutluluklar diliyorum.

Selâm, sevgi ve saygı ile...

Soru: Merhaba Sabri Bey. Sizi okuduktan sonra, beni aydınlatacağınıza inanarak, size problemimi anlatmaya karar vermiş bulunmaktayım. Eşimin yaklaşık 3 yıldan beri farklı bayanlarla birlikteliği söz konusu. Bu durumdan 11 yaşındaki kızım ve ben çok müteessiriz. Nerdeyse bir çıkmazdayız diyebilirim. Çok fazla düşündüğüm halde, bir çıkış bulamadım. Kendisi ne bizden oluyor, ne de onlardan kopuyor. Tabii ki alkolün de et-

kisiyle. Bir bütün olarak ele aldığımız zaman, çok kötü bir insan çıkmıyor karşımıza. Ondan boşanırsam, bir insanı kaybedeceğimi düşünüyorum. Ona yardım ederek, onu kazanmaya çalışıyorum, fakat bunu başaramıyorum. Bir bilim adamı olarak, sizden bana yol göstermenizi rica ediyorum. Saygılarımla...

Cevap: 24.5.2006 tarihli mailinizi aldım. Üslûbunuzdan hassas, ince ruhlu, kültürlü ve zarif bir insan olduğunuz anlaşılıyor. Efendim, hayatın çok önemli bir problemini yaşıyorsunuz. Allah yardımcınız olsun. Allah sabrınızı artırsın. Sizin mailinizi okurken, aklıma şair Cahit Sıtkı Tarancı'nın bir şiiri geldi. Merhum şair diyor ki,

“Yarin olmuştı, ermiş

Şefkatte anneye değer.”

Efendim, burada çok hassas, çok ince bir noktaya müsaadenizle değinmek istiyorum. Bazı erkekler, rahmetli şairin mısralarında olduğu gibi, eşlerinden, kadınlarından bir sevgi, bir saygı, bir şefkât bekliyorlar. Ne olur bazı hanımların yaptığı gibi “Canım, kocaman adam. Ona da çocuk gibi sevgi ve ilgi mi göstereceğiz?” demeyin lütfen. Evet, bir erkek imparator da olsa, hamal, çöpçü de olsa, kadınından sevgi, saygı, ilgi ve şefkât bekliyor. Peki bunu bulamazsa ne oluyor? İşte o zaman, bahsettiğiniz tatsız durumlar ortaya çıkıyor. Ben sizin yerinizde olsam ne yaparım biliyor musunuz? Her şeyi bir kenara bırakıp, işe sıfır kilometreden başlarım. Acaba siz hiç eşim gelecek diye, akşam onun geleceği saatte elbise değiştirdiniz mi, saçlarınıza yeni bir şekil verdiniz mi? Hafif bir makyaj yaptınız mı? Onun sevdiği yemekleri, salataları, meyveleri hazırladınız mı? Ona kompliman yaptınız mı? Eğer kapıdan içeriye gerilim halinde

girdiyse, onu relaks hale getirecek sözler söylediniz mi? Temel hikâyeleri anlattınız mı? Ona hiç şiir okudunuz mu? Şarkı söylediniz mi? Ona arada sırada sürprizler hazırladınız mı? Bu bir sinema, bir tiyatro, bir dost ziyareti olabilir. Hava müsait olduğu takdirde, beraber bir yürüyüş yapmak, bir pastaneye gitmek, ona bir dondurma, bir pasta ısmarlamak olabilir. Doğum gününde ona hediyeler aldınız mı? Müsaadenizle bir anımı anlatmak isterim.

Ankara Gazi Lisesinde öğrenciyim. Bir gün, rahmetli Müdürümüz İhsan Üngüt Beyefendi beni çağırdı. "Yavrum" dedi. "Bana Kızılay'dan satılmak üzere birtakım biletler gönderildi. Sen bunları al, Kızılay'daki apartmanların kapısını çal, satmaya çalış. Kızılay'a bir yardım olsun." "Hay hay Sayın Müdürüm" dedim, "Yapmaya çalışacağım. İnşallah muvaffak olurum." Kızılay'a gittim. Şimdiki Kocabeyoğlu Pasajı'nın üstündeki bir dairenin kapısını çaldım. İçeriden çok güzel bir piyano sesi geliyordu. Bekledim, son notalar çalındı. Kapı açıldı. Temiz giyinmiş, şık, zarif bir hanımefendi kapıyı açtı. "Buyrun efendim" dedi. Hanımefendiye durumu anlattım. Beni içeriye aldı, oturttu, bir ikramda bulunmak üzere mutfığa gitti. Evin içi son derece temiz, güzel ve zarif döşenmiş, pırıl pırıldı. Hanımefendi hâl, hatır sorduktan, ikramını yaptıktan sonra anlattı. "Efendim" dedi. "Önce sizi beklettiğim için özür dilerim. Bu benim günlük yaşıantımdır. Sabahleyin kalkarım, önce eve çeki düzen veririm. Sonra yemeklerimi hazırlarım. Akşam kocamın gelmesine yakın saatlerde, kendimi şeklen ve ruhen hazırlamaya çalışırım. Kıyafetimi değiştiririm. Saçlarımı tararım, makyaj yaparım, sonra da kendimi ruhen kocamı karşılamaya hazırlamak için piyano çalışırım. En çok Mozart'ı, Mendelsson'u ve Beethoven'i çala-

rım. Onlar beni hem ruhen dinlendiriyor, hem de kocamı pozitif bir ruh hâli içinde karşılamaya hazırlıyor.”

Aman Ya Rabbi, duyduklarıma inanamıyordum. Ben bunları ne çevremde görmüş, ne işitmiş, ne de okumuştum. Demek ki hayatta bir de kocayı karşılama sanatı vardı. Türkiye’de hemen hemen hiç bilinmeyen, üzerinde durulmayan, uygulanmayan, konuşulmayan ve düşünülmeyen bir konu. O hanımefendinin sözleri beni çok etkiledi ve gidince hemen günlüğüme yazdım. Ve onu yıllarca, tekrar tekrar okudum. O bana çok şey kazandırdı.

Bilmiyorum Hanımefendi, ne demek istediğimi anlatabiliyor muyum? Uzun yıllar evvel okuduğum bir şiir vardı, Adnan Ardağı’nın. Sanırım şöyle başlıyordu:

“Yeniden başlasak, yeniden aşka

Hiçbir şey olmamış gibi yeniden.”

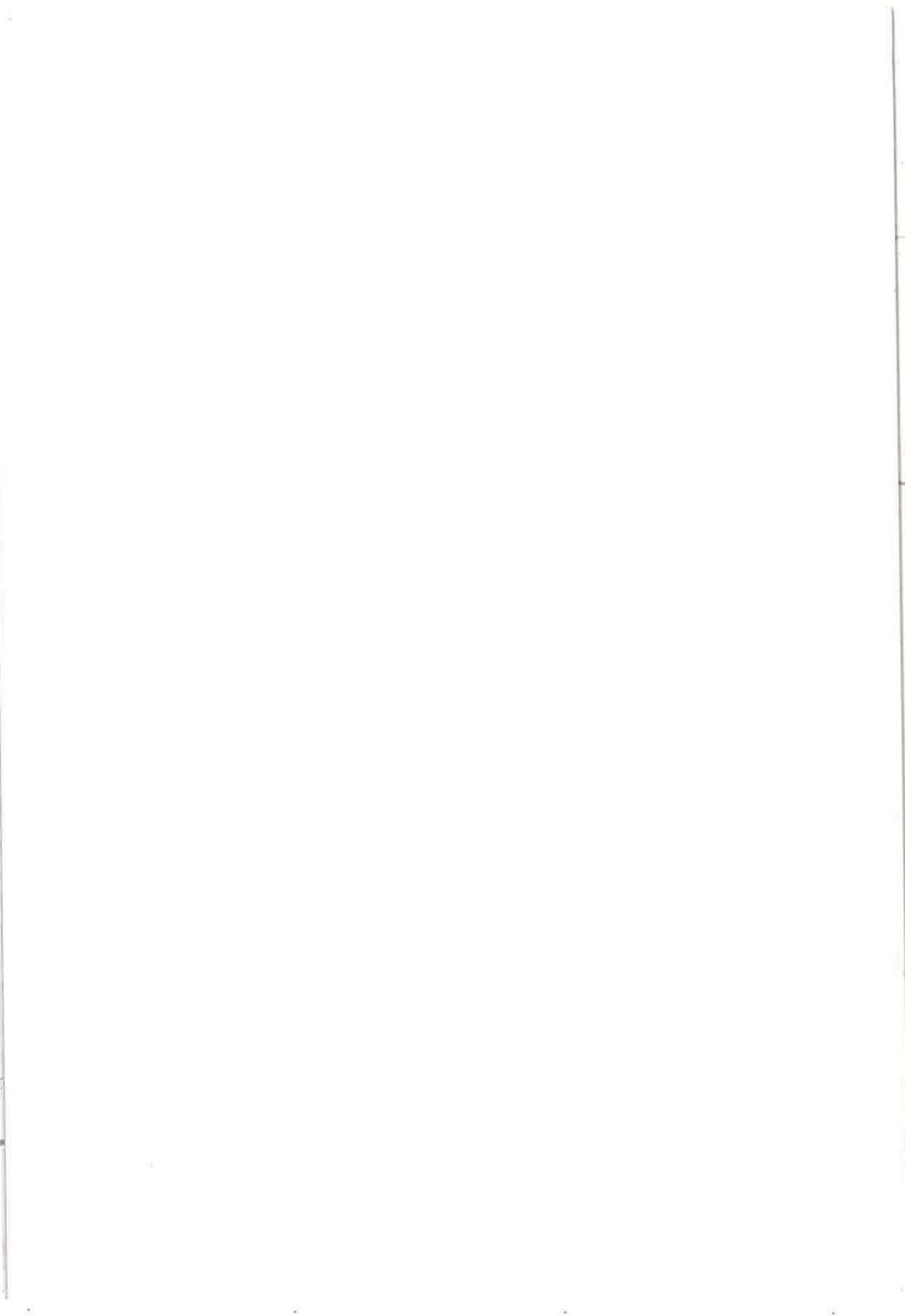
Ne dersiniz, siz de kolları sıvayın, işe yeniden başlayın. Muhterem efendim, unutmayalım ki, sadece şikâyetle hiçbir problem halledilmez. Hiçbir mesele çözülmez. Biz de şiirdeki gibi işe yeniden başlarsak, eşimizi kapıda bir kral, bir imparator gibi karşılarsak, sevgi ve şefkâtle ellerinden tutup, “Sevgilim, sana ne getiriyim, çay mı, kahve mi, meyve suyu mu?” dersek, sorarım size, ne kaybederiz? Belki diyeceksiniz ki, “Ay bu Sabri Bey ne kadar romantik.” Kusuruma bakmayın, öyleyim işte. Ve bu şiir dolu romantizmin, son nefesime kadar devam etmesini istiyorum. Allah nasip eder inşallah...

Muhterem efendim, sizi sevgiyle, saygıyla selâmlıyor, hayır dualarınızı bekliyorum.

Soru: Merhaba Sabri Amca, şimdi ölenler cennete, cehenneme gidiyor mu, yoksa kıyamet günü mü herkes ait olduğu yere gidecek? Bu konuda beni aydınlatır mısınız. Selâm eder, ellerinizden öperim.

Cevap: 20.2.2006 tarihli mailinizi aldım. Kıymetli yavrum, cennet, cehennem her an var. Daha bu dünyada başlıyor. Çevrenize bakıyorsunuz, bazı insanlar görüyorsunuz. Hayatta “benimdir” diyebilecekleri hiçbir şeyleri yok. Ama onlar mesut, onlar bahtiyar. Bir büyük velî, **“Cehennem, uzakta kalmışların sırrıdır”** diyor. Allah’la, Peygamber’le beraber olduğumuz her an, cenneteyiz. Ondan uzakta kaldığımız zaman, her an cehennemdeyiz. Kalbi Allah ve Peygamber aşkıyla olan her insan, hangi durumda, hangi şartta olursa olsun, hiç şüphemiz olmasın ki cennettedir. Allah’tan ve Peygamber’den uzak yaşayan her insan, kral da, imparator da olsa, altından sarayda da otursa, yine cehennemdedir. Ben olaya bu gözle bakıyorum. Allah bir ânımızı aşksız geçirmesin. Yediğimiz her lokma ekmeği, içtiğimiz her yudum suyu aşkla yiyelim, aşkla içelim ve Yunus gibi, **“Sevelim, sevilelim, dünya kimseye kalmaz”** diyelim.

Aşkın en yüce doruğuna çıkmanız dileğiyle...

Haberleşme Adresleri:

Telefon: (0312) 438 66 45

web adresi : www.gonulsohbetleri.net

e-posta : standogan@gonulsohbetleri.net

ISBN: 975 - 92395 - 5 - 8